İbrahim Aslanoğlu

SÖZ MÜLKÜNÜN SULTANLARI

ERMAN YAYINEVİ

Bu kitap,
kıraç Anadolu toprağının kuraklığında
yaşamını kimsesizce sürdürmüş
adı bilinen ve bilinmeyen
halk şairlerinin
anısına adanmış
bir güldestedir.

Yayın hakkı (Copyright): Erman Yayınevi
Divanyolu, Boyacıahmet Sk., Nuri Bey Han 12/206
Çemberlitaş - İSTANBUL

* * *

Birinci basılış : Eylül 1985

Dizgi - baskı: Dilek Matbaası, İstanbul

SÖZ MÜLKÜNÜN SULTANLARI

Hazırlayan :
İBRAHİM ASLANOĞLU

ERMAN YAYINEVİ

İÇİNDEKİLER

9 Sunu
11 Agahî
25 Ayşe Berk
31 Derdimend
43 Efganî
45 Emsalî
55 Er Mustafa
65 Feryadî
75 Giryanî
85 İcazet
93 Kemter
103 Kul Sabri
111 Kul Sevindik
121 Kusurî
129 Mustafa
137 Refikî
145 Samut
153 Serdarî
167 Suzanî
173 Şevkî
183 Teslim Abdal
195 Zakirî
205 Kaynaklar

SUNU

Türk Saz şiirinin ne kadar gür bir kaynak olduğunu uzun uzun anlatacak değilim. Bu konu gereği kadar yazıldı ve tartışıldı. Ama, bugüne kadar yapılan çalışmaların yeterli olduğunu iddia etmek yanlış olur. Çünkü, bilinenlerin en aşağı iki üç katı kadar da bilinmeyen var. Amacım onları gün ışığına çıkarmaktır.

Edebiyat tarihimizin bu şairlere verdiği önem meydanda: Kimliğine dair lütfen birkaç satır ve birkaç da örnek. Hepsi bu kadar. Antolojiler ise birbirinin kopyası. Başlangıçta kim, hangi şairi ele almışsa veya hangi yanlışlığı yapmışsa aynen devam ediyor. Bir örnek arzedeyim: XIX. yüzyıl şairlerinden Âşık Gedayî. Merhum Sadettin Nüzhet Ergun bir yanılgı sonucu onu Beşiktaşlı sanmıştı (Sadettin Nüzhet, Beşiktaşlı Gedaî, *Semih Lûtfi Suhulet Kütüphanesi, İstanbul 1933, 109 sh.). Sonra Muhtar Yahya Dağlı etraflı bir araştırma yapıp Tokatlı olduğunu belgelerle saptadı (Muhtar Yahya Dağlı,* Tokatlı Gedayî, *Maarif Kitaphanesi, İstanbul 1943, 148 sh.). Ama antolojiler onu hâlâ Beşiktaş'a mal etmekte inat ediyorlar. Bu konuda pek çok örnek verilebilir. Neden böyle? Cevabı gayet basit: Aslında zor bir çalışma türü olan antoloji düzenleme, bizde en kolay bir iş de onun için. Çoğunun tek kaynağı kitap raflarında dizi dizi duran, daha önce yayınlanmış antolojiler. Bunların doğru veya yanlış olduğuna kimsenin aldırdığı yok. Öylesine bir sorumsuzluk içindeyiz. Uzatmıyalım...*

Bu kitabın amacı, onların yaptığı hatayı yapmamak, yanlışları düzeltmek, bilinmeyenleri gün ışığına çıkarıp yaşamları ve deyişleri hakkında belgelere dayalı bilgi vermektir. Yazının uzunluğu veya kısalığındaki ölçü, şairin değerinden ziyade, edinilen bilgilerle orantılıdır.

1938'den beri pek çok saz şairi tanıdım. Kendi ifadelerine dayalı sürekli not aldım. Yayınları da dikkatle izledim. Bu nedenledir ki kaynağım ya şairin bizzat kendisi veya ölmüşse, onu çok iyi tanıyan bir yakınıdır. Şüphesiz gözden kaçmıyacaktır ki, bazı şairlerin yaşamları biraz da benim yaşamım yahut anılarımdır.

Her ne kadar Agâhî, Feryadî, Kemter, Serdarî ve Teslim Abdal az çok biliniyorsa da, yaşamları ve deyişleri çoğunlukla birbirine karıştırılıyor. Er Mustafa, Suzanî ve Kul Sabrî'nin isimleri biliniyor, deyişleri bilinmiyor. Diğerlerinin isimleri, yaşamları ve deyişleri de toplu halde yalnız bu kitapta tanıtılıyor. Gerçi haklarında yöresel dergi ve gazetelerde zaman zaman bazı yazılar yazdım. Hepsinin koleksiyonu kitaplıklarda bulunmadığından değil bir başka araştırıcı, bazan ben bile teminînde güçlük çekiyorum.

Bu seriyi bütünüyle takip edecekler olacağı gibi, etmiyecekler de bulunabilir. Onun için, Prof. Dr. M. Fuad Köprülü'nün yaptığı gibi, her şaire ait kaynağı ayrı ayrı belirttim. Ama alışılageldiği şekilde sözlük koymadım. Bunu bir eksiklik kabul etmemek gerekir. Her ciltte aynı sözcüklerin tekrarı kâğıt israfından başka bir yarar sağlamaz. İsteyen, genel sözlüklerde onların karşılığını bulabilir. Tek sorun, yöresel sözcüklerdir ki onları da sayfa alttarında açıkladım.

Bu çalışmamla Türk saz şiirine küçük bir hizmette bulunabildiysem ne mutlu bana.

İbrahim Aslanoğlu

AGÂHÎ

Aslen Arapkir'in Mestmur köyünden olan Hamza, Himmet ve Mustafa adındaki üç kardeş arazi darlığı ve verimsizliği dolayısıyle geçim sıkıntısı içinde idiler. Babaları ölünce köylerini terketmeye karar verdiler. Şarkışla'ya geldiler. Bir kaç yıl şurada burada göçebe hayatı yaşayıp sonunda Kılıççı köyüne yerleştiler. İçlerinden Hamza çalıştı çabaladı, kısa zamanda mal mülk edindi, ev bark, çoluk çocuk sahibi oldu. 9 kızı, 3 oğlu dünyaya geldi. Halk arasında Moroz Kâhya diye anılan Hamza Kâhya, 1871 yılında doğan en küçük oğlunun adını Veliyüddin koydu. Ama ona kimse Veliyüddin demedi, kısaca Veli dediler.

Hassas bünyeli, sakin ve içine dönük bir çocuktu. Bir müddet köydeki okula devam etti. Sonra köyün ileri gelenlerinden ders aldı.

Delikanlılık çağına yaklaştıkça kendini daha çok yalnız hissetti. Çevresi onu ilgilendirmiyordu. Kendi âleminde dağlarda, kırlarda geziyor, dolaşıyor, ne yaptığını, ne yapacağını kestiremiyordu. Böyle anlarında bazen kendi kendine soruyordu: «Benim bu halim nedir? Âşık mıyım, yoksa mecnun muyum?» İşte bu sıralarda iç âlemi-

ne ışık tutacak, hareketlerine yön verecek bir dostla karşılaştı: Vacit. Asıl adı Derviş Mahmut olan Vacit, Zilelidir. Hardal köyü yakınındaki İsmail Hakkı Baba'nın postnişini olduğu Kerem Ali Baba'nın müritlerindendi. Konuştular, anlaştılar. Samimiyetleri uzun yıllar devam etti. Şiiri de, erkânı da, hayatı da ondan öğrendi. Bir gün Kerem Ali Baba'nın huzurunda yaptıkları karşılaşmada bunu açıkça belirtti:

Vacit:

Gülüm sana kimler verdi bu hali
Tâzimli niyazlar nereden sana
Mevlânın aşkına haber ver bana
Bu şive bu nazlar nereden sana

Agâhî:

Sergerdan dünyadan bi-haber iken
Bu sevdayı verdi Yaradan bana
Vardım bir kâmilin dârına durdum
Bu hikmet bu haller oradan bana

Vacit:

Cemalini gördüm ben oldum hayran
Yüzünde arş ü kürs oluyor seyran
İncil Tevrat mıdır ya Zebur Kur'an
Bu hikmet bu nazlar nereden sana

Agâhî:

Gönül bir kâmilden el etek tuttu
Cemalinden cemalime nur kattı
İncil Tevrat Zebur Kur'an okuttu
Bir yer gösterdiler sıradan bana

Vacit:

Veli'sin pek büyük kemal edersin
Gâhi celâl gâhi cemal edersin
Düşmana hakkını helâl edersin
Ya bu kadar yazlar nereden sana

Agâhî:

Vacit'sin vücuda getirdin beni
Bu hikmetler senden ey canım canı

Sensiz bulamadım zat-i Sübhan'ı
Sensin yazı güzü bir eden bana

Vacit:

DERVİŞ VACİT bulamadım sen gibi
Yârim sen de bulamazsın ben gibi
Gönül bahçesinde söylenen gibi
Ya bu hub avazlar nereden sana

Agâhî:

AGÂHÎ kulunam kapına geldim
Hayli dem aradım çok şükür buldum
Balım Sultan kızlarına kul oldum
Nasibim dergâh-ı küreden bana

Bir ara Alakilise'deki Alevi dedeleri ile de dostluk kurdu. Hatta Uryan Hızır ocağına bağlı Rahim Ağa'nın oğlu Mustafa ile musahip oldu.

Babası ölünce bütün işler kendisine kaldı. Çiftçilikten hoşlanmıyordu. Başka iş aramak için düşünürken dostları imdadına yetişti. Eski Sıvas valilerinden Halil Paşa —bir söylentiye göre— tekkeye mürid olmuştu. Şimdi Beyrut valisi idi. Eline mektup verip yardımını rica ettiler. Agâhî Ankara, İstanbul, İzmir, Rodos yolu ile Beyrut'a gitti. Bir müddet Paşa'nın misafiri oldu. Sıvas valisine hitaben yazılmış tavsiye mektubu ile birlikte Mersin, Tarsus, Adana, Kayseri yolu ile geri döndü. Mektubu getirip Reşit Âkif Paşa'ya verdi. Hem kendisi şair olan, hem de şairleri koruyan Reşit Âkif Paşa, Agâhî'yi Ağcakışla bucağı tahsildarlığına atadı. Yıl: 1905. Beyrut seyahatini;

Bir hikâyetim var dinle ahvalim
Âşıkın başından gör neler geçmiş
Sergüzeştim seyahatim söyleyim
Eğer sözlerimi ederseniz gûş

dörtlüğü ile başlayan destanında uzun uzun anlatır.

1911'de Pınarbaşı Piyade Tahsildarlığına geçti. 1914'de istifa edip köyüne döndü. Ayni yıl Birinci Dünya Sa-

vaşı'nın başlaması üzerine askere alındı. Şarkışla Askerlik Şubesi yazıcılığına verildi. 1916 yılında koleraya yakalandı, hastaneye kaldırdılar. Hayli ihtimam gösterdilerse de iyi olup ayağa kalkamadı. Durumundan kendisi de umudunu üzünce başucunda beklemekte olan karısından bir kâğıt, bir kalem istedi. Yazdı, çizdi, zarflayıp karısının eline tutuşturdu. Bunu tez elden köye götürmesini ve ağabeyisine teslim etmesini istedi. O da hemen köye ulaştırdı. Zarfın içindeki mektup sadece bir şiirden ibaretti:

Gam kasavet keder başa derildi
Ancak bu yareyi yazan dağıtır
Bu dert bize ta ezelden verildi
Sinemdeki olan yürek dağıdır

Gönül tutulmazdı her tuzağ ile
Âhir tutup bend ettiler bağ ile
Dağ vurdular dağladılar dağ ile
Dediler ki bizim yozun dağıdır

Görmez misin şu Ferhat'ın işini
Kerem sevda ile çekti dişini
Ben de dolanayım bir dağ başını
Desinler ki bu dağ Mecnun dağıdır

Dertli Kerem ile Behlüli Dâna
Onlar aşk elinden oldu divane
Agâhî *şuara olmuştur amma*
Saçma sapan söyler sözü dağıtır

Ağabeyisi Hasan Hüseyin Hoca şiiri okuyunca şaşırdı. «Var bunda bir iş, gidip bir bakayım» dedi. Şarkışla'ya vardığında Agâhî'yi sağ bulamadı.

Vehbi Cem Aşkun 1916'da[1], Ali İhsan Tuncalı ise 1921'de yahut 1922'de öldüğünü yazıyorlar. Tuncalı: «Me-

zarı Şarkışla Belediye kabristanındadır. Hangi mezarın Agâhî'ye ait olduğunu bilen yoktur» diyor[2].

4 oğlu, 3 kızı oldu. Bunlar sırasıyle Zehra, Vahdi, Kâzım, Gürcü, Alırıza, Hayriye ve Aziz'dir. Sıvas'ta avukat olan Ahmet Gerçek, Alırıza'dan olma torunudur.

Asıl adının Veli olduğunu söylemiştim. İlk şiirlerinin hemen hepsinde bu adı kullandı. Agâhî adını ne zaman aldığını veya kimin verdiğini bilmiyoruz. Torunları «belki Hacı Bektaşı ziyaretinde çelebiler vermiştir» diyorlar ki, mümkündür. Kimliğini bir şiirinde şöyle anlatıyor:

Sümme veçhullaha âşık olanlar
Kalbi muhabbetle nur-i celidir
Ahd-i peymanına sadık olanlar
Sabit kadem durmak ta ezelidir

Tefekkür ettikçe kendime kendim
Yandım ey erenler ateşe yandım
Dert ağlatır aşk söyletir efendim
Ben dertliyim demek bu delilidir

Dertlilerden dert almışım dertliyim
Yanıyor içerim hararetliyim
Gam tüccarı oldum gam iratlıyım
Âşık derd-i gamdan sermayelidir

Çok yaralı gördüm çok dertli gördüm
Kimsede görmedim bendeki derdim
Derde derman için tabibe vardım
Ben dertliyim o benden yarelidir

---

1 Vehbi Cem Aşkun; «Sıvas Halk Şairleri», **Sıvas Postası** Gazetesi, Ağustos 1966

2 Ali İhsan Tuncalı; **Emlek Alevi Şairleri**, İzmit 1966, sh. 92

Dert satan var ise benim alıcı
Gelsin beni bulsun dert eyleyici
Vilâyetim Sıvas köyüm Kılıççı
Mahlasım Agâhî *ismim Veli'dir*

Veli adı ile söylediği şiirler yanlışlıklara sebep olmuştur. Bazı araştırıcılar bu şiirleri İğdecikli Veli'ye mal etmişler. Nitekim Prof. Dr. İlhan Başgöz:

Gezerken Allah'ı buldum
Dedi gezme hele hele
Yanıldım yanına vardım
Keşki varmıyaydım n'ola

dörtlüğü ile başlayan bu şiiri İğdecikli Veli adına kaydetmiştir[3]. Agâhî bazı şiirlerini aruzla yazmıştır. Fakat onları bir özenti olarak kabul etmek daha doğru olur. Hem hatalı, hem de başarısızdır.

Ali İhsan Tuncalı'nın verdiği bazı bilgiler üzerinde durmak istiyorum. Tuncalı: «Agâhi'nin okuma ve yazma bilmediği herkesçe bilinen bir gerçektir» diyor[4]. Halbuki oğullarından naklen torunları, ilköğretim kademesinde öğretim gördüğünü, eğer okuma-yazma bilmese idi yıllarca nasıl tahsildarlık yapardı? diyorlar ki, doğrudur...

Yine Tuncalı: «Sıvas Vali Konağı'nı yaptırmış olan zamanın Sıvas Valisi iyi bir Alevi canı imiş. Bir emirle Beyrut'a tayin olunmuş. Sıvas'ta iken Hardal köyündeki Kerem Ali Baba Tekkesi post babası olan İsmail Hakkı Baba ile dostlukları varmış»[5] sözleri ile valileri birbirine karıştırıyor. Bahsettiği Halil Rıfat Paşa, Vali Konağı'nı değil, hükümet konağını yaptırmıştır. Alevilikle uzaktan veya yakından bir ilgisi yoktur. Beyrut Valiliği

3 Prof. Dr. M. İlhan Başgöz; **İzahlı Türk Halk Edebiyatı Antolojisi**, Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık ve Kâğıtçılık T.A.Ş. İstanbul 1956, sh. 47

4 Ali İhsan Tuncalı; **a.g.e.**, sh. 84

5 Ali İhsan Tuncalı; **a.g.e.**, sh. 87

yapmadığı gibi, Agâhî'nin Beyrut'a gittiği 1905 yılında hayatta da değildi. Öleli 4 yıl olmuştu. Agâhî'nin ziyaret ettiği vali 1894-1899 yılları arasında Sıvas'ta görev yapan ve sonra Beyrut Valiliğine atanan Vezir Halil Paşa'dır[6]. Halk arasında Aleviliğe meyli olduğu söylenir. Diğer bir söylentiye göre kendisi de Alevî imiş.

Agâhî'den örnekler:

—1—

Gel otur yanıma benim maşukum
Söyleyim derdimi yaz kerem eyle
Âlem bilir ben de sana âşıkım
Eyleme bu denli naz kerem eyle

Beri gel beri gel yüzün göreyim
Ol âhu bakışlı gözün göreyim
Dokun tellerine sazın göreyim
Açma bir kimseye raz kerem eyle

Sen de dertli dertli ötme be hey saz
Değdikçe göğsüne yârdan hub avaz
Yâr beni de kulluk defterine yaz
Bari çok yazmazsan az kerem eyle

Bükme kulağını tanbur-ı aşkın
İnler gönlümüzce santur-ı aşkın
Olmuşum hüsnüne Mansur-ı aşkın
Tek zülfün teline as kerem eyle

6 Bkz. Sıvas Salnameleri.

Efendim kapında derban olayım
Bakayım hüsnüne hayran olayım
Ayağın tozuna kurban olayım
Geçmezem yâr senden vaz kerem eyle

Gel ey canan gayri gitme yanımdan
Bu hasretlik gitmez oldu canımdan
AGÂHİ can kuşu uçar tenimden
Elinle mezarım kaz kerem eyle

—2—

Size bir güzelce nasihatım var
Ne muamma gibi ne rumuz gibi
Dur ki göstereyim marifetim var
İcatlar çıkardım İngiliz gibi

Söyleyim halimi dinle efendim
Ben ehl-i san'atım olmaz mı fendim
İcatlar çıkardım kendime kendim
Akıllı adamım Fransız gibi

Her bir ahvalimi dur söyleyim ben
Âdem miyim hayvan mıyım neyim ben
Kaburgası kalın bir kimseyim ben
Kakmakla yürümem koc'öküz gibi

Çok güzelim kirpiğim yok kaşım yok
Ayıbım ağzımda dört de dişim yok
Dilberlikte emsalim yok eşim yok
Görenler tutulur bana kız gibi

Şimdi bir söz söyler harften düşerim
Ayıbım bu ayak üstü işerim
Be hey herif bu aklına şaşarım
Bari sen de bir söz söyle söz gibi

Doğrusun söylemek işime gelmez
Anınçün bir kimse başıma gelmez
Buna dair şeyler düşüme gelmez
Hac'la zekât oruç ve namaz gibi

Ne âlimim ne hod okur yazarım
Ne Cuma tutarım ne de Pazarım
Kârhanede meyhanede gezerim
İçerim esrarı Kaygusuz gibi

İşte bu âlemin Deccal'ı benim
Azrail olsa da vermem bu canım
Ben bir kabadayı şuaradanım
Öterim çöplükte şol horoz gibi

Söylerim böyle çat pat gâhi gâhi
Ne eğri bilirim ne doğru rahı
Yeter artık çok uzatma **AGAHİ**
Yırtarım ağzını eski bez gibi

—3—

Arzusun çektiğim ey kaşı kare
Seni gördüm cesedime can geldi
Zelha gibi intizarım o yâre
Kavuştum Yusuf-i Kenan'ım geldi

Yâre meyil verdim getirmek için
Yar eli yaremi bitirmek için
Gönlümün tahtında oturmak için
Vücudum mülküne Süleyman geldi

N'olur bir yol visaline erince
El bağlayıp divânına durunca
Gül yüzlü yâr cemalini görünce
Bugün bana iman geldi din geldi

Yâr ile kısmetim ayrı seçildi
Bal yerine ağu şerbet içildi
Kurumuştu damarlarım açıldı
Şimdi benim vücuduma kan geldi

Bülbül de gül için ah ü feryatte
Âşık mâşukunu bulur elbette
AGÂHÎ yâr ile tenha halvette
Muhabbet edecek bir zaman geldi

—4—

Seher vakti çaldım yârin kapısın
Baktım yârin kapıları sürmeli
Boş bulmadım otağının yapısın
Çıkageldi bir gözleri sürmeli

Açtırıp kapıyı girdim içeri
Aklımı başımdan aldı bir peri
Dedim sende buldum halis gevheri
Dedi seni bir mehenge sürmeli

Dedim hiç yapı yok senin yapında
Oynanılmaz urganında ipinde
Ölene dek bekleyim mi kapında
Dedi yok yok seni burdan sürmeli

Dedim ki ne kadar yüzümden bezdin
Etim kebap edip derimi yüzdün
Âşık katletmeye silah mı düzdün
Martin ile mavzer bir de sürmeli

Şu kevn ü mekânı tuttu ışığın
Nöbetin bekleyen alır keşiğin
Beklemeli o sultanın eşiğin
Günde yüz bin kere yüzler sürmeli

AGÂHÎ karıştır kanı yaş ile
Hak bulunmaz hayal ile düş ile
Yetemen menzile bu gidiş ile
Hemen aşk atına binip sürmeli

—5—

Sofu sen kendini ârif sanırsın
Benden özge ârif yok yok diyerek
Suret-i zahirde kafa sallarsın
Oturur kalkarsın Hak Hak diyerek

Gûş eyle pendimi ey sofuzâde
Sen bu gönül ile kalırsın dağda
Senin gibi gezer leylek havada
Geçirir ömrünü lak lak diyerek

Onda körsün eğer bunda kör isen
Rah-ı erenlerden bi-haber isen
Yarın Hakk'ın divanına varırsan
Kovarlar dışarı çık çık diyerek

AGÂHÎ'nin bu sözünde durmazsan
Ebedi kör kalın meydan görmezsen
Hacı Bektaş tarikine girmezsen
Sonra canın çıkar hık mık diyerek

—6—

Efendim sen benim tac-ı serimsin
Yerin var başımda dinim imanım
Mabudumsun maksudumsun yârimsin
Anın için yoktur şekk ü gümanım

Günahkâr kulunam gel eyle ihsan
Ben karışmam işte gönlüm işte sen
Bugün değil yarın değil her zaman
Unutmam yâr seni dökseler kanım

Mail oldum kaşın ile gözüne
Beni yaktın ateşine közüne
Dayanamam bu cilvene nazına
Gel bize bu cevri yapma sultanım

Döndü celâl ile baktı bize yâr
Aklımı başımdan kıldı tarümar
Kerem eyle doldur camı kadehkâr
Yetiştir badeyi çıkıyor canım

AGÂHÎ bu yolda narabat oldum
Ne Hakk'a kul oldum ne ümmet oldum
Yâr senin aşkınla malamat oldum
Beni bilmez misin eski cananım

—7—

Dilber hanemize buyur bu sabah
İşte senin ile sözü keserim
Bir binlik rakı al bir güzel kadeh
Ben de mezesine kuzu keserim

Bari beş yüzlük al binlik almazsan
Ağzına koy getir şişe bulmazsan
Sen de benim davetime gelmezsen
Ben de yollarından gözü keserim

Meyl-i muhabbetin gördüm beğendim
Böyle tedbir ettim kendime kendim
Davetime buyurmazsan efendim
Selâmı sabahı nazı keserim

Gelirsen boş gelme göreyim sizi
Olursa çok olsun istemem azı
Beş yüzlüğün mezesine bir kuzu
Binlik olur ise öküz (ü) keserim

Kaba kaba lâf atarsın **AGÂHİ**
Öküz bulsam ben koşarım vallâhi
Sade boş çıkarmam ol yüzü mahı
Tavuktan culuktan kazı keserim

—8—

Hilebaz diyorlar azizim amma
Ne hilem ne de bir hileciğim var
Kimisine baldan lezizim amma
Kimine zehirden acılığım var

Yüzüm döndürmedim adu taşından
Kaynadı kazanım aşk ataşından
Değirmen yaptırdım gözüm yaşından
Usta değilsem de suculuğum var

Gâhi usta eyler gâh sucu eyler
Gâhi yara açar gâh ilâç eyler
Hasılı dost bizi eğlence eyler
Böylece yâr ile cilveciğim var

Kimisi Bedevî kimi Hambelî
Kimisi Malikî kimi Sünbülî
Ben de kızılbaşım Allah'ın kulu
Hemi de Güruh-ı Naci'liğim var

Bak şu zahide ki ne söylemişler
AGÂHİ kızılbaş amma demişler
Hac'ca gitmez diye ta'n eylemişler
Benim ise yılda hacılığım var

AYŞE BERK

1943 yılında idi, kendisiyle Şarkışla'da, yıkık bir bahçe duvarının dibinde uzun uzun konuştum. Halinden ve giyinişinden durumunun hiç de iyi olmadığı anlaşılıyordu. Tepeden tırnağa kadar bir Şarkışlalı yerli kadının geleneksel kıyafeti içinde idi. Onlardan tek farkı, ayakkabılarının yokluğu ve tabanlarının yarıklar içinde bulunuşu idi. Bana hayatından memnun olduğunu ifadeye çalıştı. Arkasından da «tek arzum, torunlarımın yatılı okullarda parasız okutulmasıdır» dedi. Sonra ekledi: «Hatta bu konuyu Atatürk'e uzun bir şiirle anlattım, dileğimi yerine getirmesini söyledim. Aradan 7 sene geçti ama...»

Sonradan öğrendim ki oğulları, dedelerini kandırdıkları gibi, analarını da «gönderdik he ana» diye oyalayıp durmuşlar.

Ayşe Berk:

Nesini söyleyim canım efendim
Gayrı düzen tutmaz telimiz bizim
Arzuhal eylesem deftere sığmaz
Omuzdan kesilmiş kolumuz bizim

dörtlüğü ile başlayan ünlü destanın şairi Serdarî'nin üçüncü kızıdır. 1874 yılında Şarkışla'nın Kayalıyokuş mahallesinde doğdu. Yoksullukla cenkleşe cenkleşe büyüdü. Çocukluğunda ne umduğunu buldu, ne de bulduğunun hayrını gördü? Genç kızlığını bile yaşayamadan Şeyh Ahmet —veya diğer adı ile Şeyh Ağa— ile evlendi. O da «Allah'a çok şükür» dedirtecek bir gün gösteremedi. Şeyh Ağadan 3 oğlu, 2 kızı oldu. Hepsini büyütüp ev-bark sahibi etti. 1953 yılının bir kış gününde zatürreden öldü.

Zeki, faal ve osmanlı bir kadındı. Okur-yazarlığı yoktu ama, güzel beyitler söylemeye yetenekli idi. Kendisine sorulduğu zaman şu karşılığı verirdi: «Ben şair değilim; kederlendiğim zaman birşeyler söylüyorum işte...»

—1—

—Atatürk'e Mektup—

Ben bir kolsuz Serdarî'nin kızıyım
Ak kâğıt üstünde kara yazıyım
Yokluğun elinden nasıl geziyim
Böylece mâlumun olsun Atatürk

Üç oğlum var bir ihtiyar kişiden
Kara günlü belâ gitmez başımdan
Bana acır hep duyanlar içinden
Böylece mâlumun olsun Atatürk

Ikisi evli de birisi ergen
Üstüne örtmüyom boyunca yorgan
Oğlum kızım canım hep sana kurban
Böylece mâlumun olsun Atatürk

Oğlumun birinin sekiz uşağı
Dördü bir yatıyor kısa döşeği
Yaz gelince döşürürler başağı
Böylece malumun olsun Atatürk

Bir oğlan okuttu Sıvas'a gitti
Para yetiremez perişan etti
Ara sıra gizli eşyasın sattı
Böylece mâlumun olsun Atatürk

Hele has iki bu dünyaya gelmişsin
Ortalığın ahvalini bilmişsin
Duydum çok sevindim reis olmuşsun
Böylece mâlumun olsun Atatürk

Sen gayet ulusun Mevlâ'm saklasın
Sağını solunu aslan beklesin
Arada sırada millet yoklasın
Böylece mâlumun olsun Atatürk

Ölüye gidince ederim ağıt
Ben türkü demiyom nasihat öğüt
Her ana doğurmaz böyle bir yiğit
Böylece mâlumun olsun Atatürk

Kimse bilmez yüreğimde derdimi
Sığamazlar fukaranın ardını
Gözlüyorum Ata'mızdan yardımı
Böylece mâlumun olsun Atatürk

Oğlum otuz lira maaş alıyor
Yarısını okuyana salıyor[1]
Sağ eli alıp da solu kalıyor
Böylece mâlumun olsun Atatürk

Ortancıl oğlu da bu yıl çıkacak
Birken iki oldu kimler bakacak
Bu uşaklar evimizi yıkacak
Böylece mâlumun olsun Atatürk

---

1 Salıyor: gönderiyor

Ben de sana böyle rica ederim
Seni koyup ben nereye giderim
Çok sefillik çekti kolsuz pederim
Böylece mâlumun olsun Atatürk

İk'oğlum yanımda boşta geziyor
Namuslu erkânlı yazı yazıyor
Her taraftan umudunu üzüyor
Arkam yok ki yardım ede Atatürk

Mevlâ'm nasip etse buraya gelsen
Lisanımca desem halimi bilsen
İki torunum var mektebe alsan
Ölenece duacınım Atatürk

—2—

—Trenin Şarkışla'ya gelmesi üzerine—

Bütün millet hükümete vardılar
Erkek kadın sana irey[2] verdiler
Senin gününde tireni gördüler
Yaşasın Atatürk binler yaşasın

Tirenin âleti hep bütün demir
İçinde yanıyor bir kara kömür
Mevlâ'm sana versin tükenmez ömür
Yaşasın Atatürk binler yaşasın

Mevlâ'm nasip etse binsem tirene
Ömür bereketi versin sürene
Müjde olsun bu günleri görene
Yaşasın Atatürk binler yaşasın

Sultan Hamit gibi demini sürmez
Her tarafa koşar bir yanda durmaz
Yalandan kavg'edip milleti kırmaz
Yaşasın Atatürk binler yaşasın

2 İrey: Oy, Rey.

—3—

—Babası Serdari'yi anlatıyor—

Benim babacığım yetim büyüdü
Sol kolu da dirseğinden yoğudu
Avrat iki idi uşak çoğudu
Yokluğunan geçti babamın ömrü

Üç oğlan yetirdi sürmedi safa
Boyuna çektiği babamın cefa
Şu yalan dünyada bulmadı vefa
Yokluğunan geçti babamın ömrü

Beş kız gelin etti vermedi yatak
Mülkü yoğudu ki tutmadı tutak
Şimdi de yattığı bir kara toprak
Yokluğunan geçti babamın ömrü

—4—

—Torununun Tahrir Ödevi için söyledliği deyiş—

Ilkbahar deyişin arpa ekilir
Oğlan uşak hep yazıya dökülür
Sehil kuşu sürü sürü çekilir
Hayırl'olsun baharınız yazınız

Ilıyı ılıyı gidiyor yazlar
Ötüşür turnalar çağrışır kazlar
Sahraya çıkıyor gelinler kızlar
Hayırl'olsun baharınız yazınız

Ilkbaharda tebdil eder havayı
Sehil kuşu gelir yapar yuvayı
Arı bile mennan yapar kovayı
Hayırl'olsun baharınız yazınız

DERDİMEND

Vanlızade Ali Efendi'nin ortanca kızı olan Derdimend, 1894 yılında Kangal'da doğdu. 86 yıllık uzun bir ömürden sonra 9 Kasım 1980'de memleketinde öldü. Dedesinin adı Mehmet, annesininki Zeynep'tir. Kendi adı ise Fatma Oflaz.

Bana hayatını şöyle anlatmıştı:

«Babam Ali Efendi hovarda meşrep bir adamdı. Beş yaşında ya var, ya yoktum ki, bir kız kaçırıp anamın üzerine evlendi. Hemen o gün zavallı kadıncağızı gözünün yaşına bakmadan kapı dışarı etti. Anam, belki yanlarına alırlar diye çok bekledi. Kimse dönüp yüzüne bakmadı. Çaresiz kalınca o da bir er kişi bulup kocaya vardı.

«Ben babamın yanında kalmıştım. Zamanı gelince mahalle mektebine verdiler. Hem Kur'an okuyor, hem de analığımın arka arkaya doğurduğu çocuklarının beşiklerini sallıyordum. Babam hiçbir zaman gözünün üstünde kaşın var demedi ama, kör olası analığım gün göstermedi ki... Tabii ben de her çocuk gibi gülüp oynamak isterdim. Nasip değilmiş. Hele babamın anama yaptığı ihanet, içimden bir türlü çıkmadı.

«13 yaşımda iken hastalandım. Yatağa düşüp aylar-

ca kalkamadım. Bir gece rüyamda yanıma ak sakallı iki ihtiyar yanaşıp sağ yanımda durdular. Önüme bir tas çorba koydular. Sadece 'Ye, iyi olursun' dediler. İsteklerini yerine getirmek amacıyla yatağın içinde doğruldum. Tam o sırada ihtiyarlar kayboldular. Çorbayı içemeden uyandım. Ama hastalıktan da eser kalmadı.

«Nedense o gün rüyaya çok kıymet vermemiştim. Zaten yaşım da birşeyler sezinleyecek kadar ileri değildi. Bu olay etkisini 3-4 yıl sonra gösterdi. Ufaktan ufaktan söylemeğe başladım. Belirli bir konum yoktu. Her olay veya her heyecan beni harekete geçirmeğe kâfi idi. Düşündüm, söyledim.. Dinlediler, beğendiler.. Bunları bir deftere yazdırmayı ne akıl ettim, ne de aklı erenlere danıştım? Hepsi unutulup gitti.

«Başımdan iki nikâh geçti. 15 yaşımda iken Mehmet Emin adındaki bir hemşehrimle evlendim. 7 yıl beraber yaşadık. 22 yaşında çiçeği burnunda bir taze gelinken vakitsiz dul kaldım. Er ekmeği, meydan ekmeğidir; minnetsiz yenir. Çilekeş çocukluğumun acısını daha yeni unutmağa başlamıştım ki, felek bana bu rahatlığı çok gördü. Uzun süre dövündüm, dizden oldum; ağladım, gözden oldum. Belki avunurum da unuturum diye, bir yıl sonra Hacı Yusuf'la evlendim. Eh işte, onunla da 1958 yılına kadar birlikte yaşadım.

«Mehmet Emin'den 3 çocuğum olmuştu. Hepsi öldüler. Hacı Yusuf'tan da 7 çocuğum oldu, 6'sı öldü biri yaşıyor.»

Derdimend'i 1964 yılının Temmuzunda tanıdım. Oturup uzun uzun konuştuk. O güne kadar kendisiyle ilgilenen olmamıştı. Bir ay sonra «Su» dergisinde bir makale yazdım. Hayatını anlattım, şiirlerinden örnekler verdim. Okutmuş, çok memnun olmuş.

O sene Sayın General Fuat Doğu'nun isteği üzerine bir «Şairler Bayramı» düzenlemeğe karar vermiştik. Onu da davet ettik. 70 yıl doğup büyüdüğü Kangal'dan dışarı çıkmamıştı. Sıvas'a herkesten önce o geldi.

Gece programındaki durumunu «Sıvas Halk Şairleri Bayramı» adındaki kitabımda şöyle anlatmıştım:[1]

«Gecenin tek kadın şairi Fatma Oflaz, sınav kapısını bekleyen bir çocuk kadar heyecanlı idi. 70 yıllık ömründe nice gün görmüş, nice devran sürmüş ama, yine de olmuyor işte. Nasıl olsun ki? Gezip gördüğü yerlerin cümlesi, bu küçücük Anadolu kasabasının bomboz tepelerinden daha ileri geçmiyor. Hayal dünyası öylesine geniş, gerçek dünyası böylesine dar.

«Fatma Oflaz'ın dişe dokunur malı-mülkü, okumayazması yok. Bir oğlu ile torunları için çırpınıp duruyor. Bugün olmuş dert yakasını bırakmıyor. Felek bile şairlik adını Derdimend koydu. Babasının sağlığında halivakti yerinde idi. İlk kocası genç yaşta ölünce, işleri bozuldu. Ağlamaktan sol gözünü, kimsesizlikten de elindekini, avcundakini kaybetti. Bereket, bir tas içinde verdikleri şifayı yedi de kurtardı. O günden bu yana, içinin derdini şiirleri ile sayıp döküyor da, hiç olmazsa biraz ferahlıyor.»

Babası Ali Efendi, az çok arabi okumuştu. Sesi de oldukça güzeldi. Zaman zaman Âşık Ömer'in deyişlerini çığırırdı. Belki de Derdimend'deki şiir zevki o günlerin kulak dolgunluğundan ileri geliyor. Çünkü belli başlı ne ustası var, ne de yol yordam göstereni.

Mahlasını 30 yaşından sonra aldı. Teyzesinin oğlu Mustafa Coşkun'la bazan karşılıklı söyleşir, hoşça vakit geçirirlerdi. Mustafa mahlas kullanıyordu. «Bir pekmez bulaşığı olsun diye» kendisi de mahlasa özendi. Tutinâme'yi dinlerken aklına gelen derdimend kelimesini kendisine lâyık gördü. O günden sonra «Mahlassız şiir kulpsuz testiye benzer» demeye başladı.

Bugüne kadar bir çok kadın şairle tanıştım. Özellik bakımından hepsi de birbirinin aynı. Ömürleri boyunca tekerleme ve ağıtçılıktan ileri geçememişler. Yahut

---

1 İbrahim Aslanoğlu, **Sıvas Halk Şairleri Bayramı**, Sıvas 1965, 80 sh.

şiiri bir çeşit laf ebeliği sanmışlar. Derdimend bunlardan tamamen ayrı. Duyuş, düşünüş ve söyleyiş bakımından da hayli üstün. Ümmî olmasına ve irticalen söylemesine rağmen fazla kusurlu sayılmaz. Kendisini şiire öylesine vermiş ki, bu konu açıldı mı bir çocuk kadar neşeleniyor, bir nişanlı kız kadar hevesleniyor. Hele memleket meselelerinde bir koçyiğit kadar kahraman kesiliyor. İçinde bulunduğu o anın duygu ve heyecanlarını ifade etmeğe çalışıyor. Bunlar sevgi, övgü, yergi, ağıt, dert, ayrılık, kısacası insanlığın ortak duyguları ile günlük yaşantısı.

Demişti ki: «Bir insana kahren veya sevinçle söylersem dizeler hemen ard arda aklıma geliyor. Aradan zaman geçince de yel gibi uçup gidiyor.» Yine demişti ki: «Âşıkların sözleri ona Hak vergisidir. Para ile satılmaz.»

Derdimend, zamanımızda eşine az rastlanır tipik bir kadın şairdir. 9 Kasım 1980 tarihinde Kangal'da öldü.

—1—

Yeter bu sitemler hayatım mahvı
Böyle nükte naza can dayanır mı
Kul olup şahımdan beklerim affı
Dokunaklı söze can dayanır mı

Arzıhal yolladım imzala diye
Gülüp al yanağın gamzele diye
Uyumadım gece yar gele diye
Uğramadın bize can dayanır mı

Küsme dilber kadaların alayım
Lâyıksa ben sana kurban olayım
Belki seni bir tenhada bulayım
Konuşsak yüzyüze can dayanır mı

Malum ya arada ahd ü peyman var
Kanat açsam etrafımda duran var
Hasret kavuşmağa hayli zaman var
İfşa etsem size can dayanır mı

Ben de yeni bildim aşka duçarsın
Harami kirpikle oklar saçarsın
Hasmını öldürüp kanlar içersin
Öyle katil göze can dayanır mı

DERDİMEND der yâri elden aldılar
Tutup beni taştan taşa çaldılar
Ciğerimi bölük bölük böldüler
Doğradılar köze can dayanır mı

—2—

Bilmem neye küstü neden incindi
Ya niçin şansına darıldı gönül
Halbuki hatanın sahibi kendi
Ne sebep hizadan ayrıldı gönül

Gâhi rüzgâr gibi esip dolaşır
Gâhi şahin gibi baza ulaşır
Gâhi turnalarla çölde eğleşir
Çırpına çırpına yoruldu gönül

Gâhi savran olup çekiyor katar
Gâhi tüccar olup kumaşlar satar
Gâhi garip mihman hanlarda yatar
Gâhi dem gözlere hor oldu gönül

Gâhi duçar olur türlü hallere
Gâhi derdin ifşa eder ellere
Gâhi turap olur iner yollara
Gâhi sırça olup kırıldı gönül

Gâhi pervanesiz tutuşup yanar
Gâhi şimşek gibi havada döner
Gâhi bülbül olup dallara konar
Gâhi dikenlere sarıldı gönül

DERDİMEND der hülâsasın dinliyor
Çile ıstırabın ancak önlüyor
Ah çekip de derin derin inliyor
Herhal sinesinden vuruldu gönül

—3—

Âdem ata neden oluptur icat
Bu suale senden cevap isterim
On sekiz bin âlem ne ile küşat
Bu suale senden cevap isterim

Nazar kıl her yana yakın ırak yok
Ne keremdir bir köşede durak yok
Âşikârda temel yoktur direk yok
Bu suale senden cevap isterim

Halk âşina temaşanın mestinde
Hep masiva agâhinin kastinde
Ne ile ihyadır neyin üstünde
Bu suale senden cevap isterim

İşler bir acayip canı yakıyor
Neden kuvvet alıp nasıl şakıyor
Kaç melek tutuyor ve ne okuyor
Bu suale senden cevap isterim

Ona nazil olan bil hangi âyet
Kuvvetli pazuya nedir cesaret
Kaç parmak üzere oldu hareket
Bu suale senden cevap isterim

DERDİMEND'im yok kimseye zararım
Lâkin sözü muammalı sorarım
Geçmem hukukumdan hakkım ararım
Bu suale senden cevap isterim

—4—

Öyle bir sitemkâr âmirdir gönül
Daima hasmını fethetmek ister
Gafil olmuş ahvalini bilmiyor
Her yerde şahsını medhetmek ister

Bilmem bu zamanı neye benzetir
Vefasız maniye mekân düzetir
Bakmaz enginine Kaf'ı gözetir
Basıp Erciyes'i mahvetmek ister

Kahırlı çileler çekti çok âlâ
Kırıktır kanadı kalkmıyor hâlâ
Saltanata baksan ayni ukalâ
Şah olup âlemi zaptetmek ister

Bir dem hacaletle düşünür ağlar
Bir dem de kendini teselli eyler
Bir dem dehri gibi kelâmlar söyler
Âlemi kendine mestetmek ister

Bir dem boyun eğer mahzunca durur
Bir dem de ah deyip göğsüne vurur
Umum meşgulünü sere hoş görür
Âlâyı ednayı dostetmek ister

Bilmem gamhan'olur bilmem ki niye
Bazan da dolanır ah diye diye
Âriftir meydanın vermez aduya
Vardır adaleti hıfzetmek ister

Gene bir şahindir asla yorulmaz
Gâhi dem bulanık akar durulmaz
Var ümidin hakikatten ayrılmaz
Pîre kavuşmağa cehtetmek ister

Aşk ehlinin berr ü bali açılsın
Lisanında olan gevher saçılsın
DERDİMEND'e yoldaş olan seçilsin
Kırığı çomruğu postetmek ister

—5—

Gönül ırak eyle kalbini gamdan
Garipsin halinden anlayan olmaz
Vardığın mecliste lal ü sükût ol
Söylesen cevabın dinleyen olmaz

Âlemde derdine bulunmaz çare
Ne sebepten yârsın beyhude nare
Bezirgân olup da gayri diyare
Çeksen katarını eğleyen olmaz

Başına geleni bil ki Mevlâ'dan
Saklasın cümleyi cümle belâdan
Bağrın yere verip çağlayıp giden
Su olsan bendini bağlayan olmaz

Daima bu mihnet kalır mı böyle
Kalpler her dem mahzun olur mu böyle
Suyu havası hoş olsan bir yayla
Kurup çadırını yaylayan olmaz

DERDİMEND'im çok felâket başında
Koymasın kimseyi gönül kışında
Sefil baykuş mezarının başında
Ötse de ah deyip ağlayan olmaz

—6—

Diyar diyar dolaşanda
Neler gördüm neler gördüm
Meclislerde eğleşende
Çok münevver beyler gördüm

Bağban olsam bağ yetirsem
Manen gölgede otursam
Bülbülle savaşa dursam
Dil beraber söyler gördüm

Gönül efkârlandı heman
Yol aşmıyor dağlar duman
Nice derya nice umman
Nice coşkun çaylar gördüm

DERDİMEND ayni zamanım
Kesmezem Hak'tan imanım
Pîrler pîridir Lokman'ım
Yarelerim bağlar gördüm

—7—

Cem'an camiye varalım
Ayyuka ersin sadalar
Hulus ile yalvaralım
Hakk'a vasıldır nidalar

On iki ayın serveri
Talim edip din rehberi
Hazret-i Âdem'den beri
İknadır bay ü gedalar

Feryat ile ağlayalım
Saf olup el bağlayalım
Ciddi devam eyleyelim
Ümitliyiz var edalar

DERDİMEND'e sef mi derler
Tanık olsun gökler yerler
Bugüne biat ederler
Şehitler hep şühedalar

—8—

İnsaf eyle kanlı zalim
Gönlümü üzdüğün yeter
Yâr değil de ağyârınan
Dolanıp gezdiğin yeter

Yenice bildim fendini
Saldın adu kemendini
Yâr beyaz göğsün bendini
Yad ele çözdüğün yeter

Hayli dolaştım peşine
Aklım ermedi işine
Al bala salıp başına
Zülfünü düzdüğün yeter

Açtın sağalmaz yareyi
Lokman bulamaz careyi
Ak üzre yanlış kareyi
Bilmeyip yazdığın yeter

DERDİMEND'im leyl ü nehar
Feryat eylerim her seher
Turnalarla tutup katar
Kanadın süzdüğün yeter

—9—

—Çingene güzellerine—

Tesadüfen güzellere
Baktım ki halleri bir hoş
Hemen şive naz ederler
Şirindir dilleri bir hoş

Teşkilat Rişvan siması
Giyinmişler Halep hası
Bütün Acem dokuması
Sarılmış şalları bir hoş

Seherinen uyanmışlar
Dilberler suya inmişler
Hep al yeşil giyinmişler
Parlıyor telleri bir hoş

Masivayı mest eyleyen
Güler görende ağlayan
Fidan boyları da dalyan
İncedir belleri bir hoş

Bülbüller güle âşıktır
Har da ona yanaşıktır
Korkarım ki dolaşıktır
Şeriat yolları bir hoş

DERDİMEND'im hayran oldum
Mest olup hayrette kaldım
Beylerinden haber aldım
Aşreti illeri bir hoş

EFGANÎ

1881 yılında Kangal'ın eski adıyla Mamaş, şimdiki adıyla Soğukpınar köyünde doğdu. Asıl adı Hüseyin'dir. Lâkaplarına Mansuroğulları denir.

Babası İbrahim, Malatya'nın Hekimhan ilçesine bağlı Çanakpınar köyünden gelip buraya yerleşti. Adına Tecir İbrahim derlerdi. Bunun nedeni bir ara celeplik yapmasıdır.

Efganî, hemen hemen okul yüzü görmedi. Ama ilim ve bilgi yönünden medrese mezunlarını susturacak kadar bir kültüre sahipti. Kendi kendini çok iyi yetiştirmişti.

Tarla ve bahçe gibi beden gücü isteyen işlerde gözü yoktu. Olamazdı da. Çünkü kalçası anadan doğma sakattı. Dini bilgileri üstün olduğu için imamlık yapmağa başladı. Hizmeti tamamen fahri idi. Gördüğü işe karşılık kimseden on para talep etmedi. Aslında malı mülkü olmayan yoksul bir kişi idi. Böyle olmakla beraber gözü ve gönlü toktu. Geçimini kardeşlerinin yardımı ile sağlıyordu ki, durumu bize şu atasözünü hatırlatıyor: «Elden gelen övün olmaz, o da vaktinde bulunmaz.» Kısa-

cası zaruret içinde yaşadı. 1969 yılında kendi köyünde öldü. Hem arap harfleri, hem de yeni Türk harfleri ile mükemmel bir okur-yazardı.

Ayağının sakatlığından ötürü halk ona «Topal Hoca» derdi.

Bilgisinin fazlalığına ve kendisinin dürüstlüğüne hayran olan Karasarlı Kör Müderris, sık sık «Şu Mamaşlı Topal Hoca var ya, kızılbaş olmasa, müftülük için biçilmiş kaftan» derdi.

«Dede Bağlaması» diye tanımladığımız değişik perdeli sazı güzel çalardı. O da, Suzanî, Fahrî ve Revanî gibi Âşık Hasan'ın çırağıdır.

Bana bu bilgileri veren dost, arkadaş ve akrabaları deyişlerini yazdığı defterin kimin elinde olduğunu bilmiyorlar. Birbirlerinin yardımı ile ancak bir tanesini hatırlayabildiler.

—1—

Gönül ne beklersin gurbet ellerde
Gidelim sılaya gayri yaz geldi
Açıldı lâleler susam sümbüller
Dağlar kemha giymiş allı yaz geldi

Hasretin figanı durmadan başlar
Akıyor gözümden kan ile yaşlar
Çiçek devşirmeğe arılar işler
Kovanlar meydanda ballı yaz geldi

Doğrusunu düşün dalma derine
Güzeller çıkıyor seyran yerine
EFGANİ'de sazın almış eline
Ağlayarak çalar telli yaz geldi

EMSALÎ

Asıl adı Mustafa Turgut olan Âşık Emsalî, 1900 yılında Kangal'ın Sekiliyurt köyünde doğdu. Babası Molla Hasanoğulları'ndan Osman Efendi'dir.

Âşık Ruhsatî bu ailenin yakın dostu idi. Onları sık sık ziyarete gelirdi. Yine böyle bir ziyaret gününde Osman Efendi, Ruhsatî'nin kucağına bir kundak bıraktı. «Yeni doğan oğlum, bunun adını sen koy» dedi. Ruhsatî biraz düşündükten sonra, çocuğun kulağına eğilip önce bir ezan okudu, sonra da «Adı adım, kendisi de emsalim olsun» dedi. Bu suretle çocuğun adı Mustafa, tapşırması da Emsalî oldu. Henüz kundakta iken tapşırma verilmiş olan tek âşık budur.

Şairimiz yaşamının bundan sonraki bölümünü bana şöyle anlatmıştı: «15 yaşıma girince tuhaf bir düş gördüm. Ruhsatî bir bahçede oturmuş üç güzel kızla âlem yapıyordu. Bir ara deyişatla kızın birinden su istedi. Kız suyu getirdi. Ama o almadı, bana vermesini işmar etti. Suyu aldım, düşünmeden son yudumuna kadar içtim. Bitirince başımı kaldırıp baktım ki, önümde dille medhine imkân olmayan bir güzel duruyor. Başım döndü, gözüm kararadı. İçimde bir kor tutuşup, aniden bütün vücudumu sardı.

«Tuhaf olan, yalnız düş olsa neyse... Gerçeği ondan da beter. Aradan haftalar, aylar geçmesine rağmen düşteki kız aklımdan bir türlü çıkmadı. Unutmak istedim, olmadı; oyalanmak istedim, boşuna... Elbet bunda bir hikmet vardı. Aramak için düştüm yola. Bir süre köy köy, kasaba kasaba gezdim durdum. Malatya'da bir kadına fincan falına baktırdım. Bana «Oğul, dedi; sen birşey arıyorsun, o buralarda değil ki, senin memleketinde, hem de yakınında.» Bu söz üzerine oralarda daha durur muyum? Geri döndüm. Kangal'ı köy köy dolaştım. Onu Kızıliniş köyünde buldum. Kendimi tanıtmaya lüzum görmeden karşısına geçip dedim ki:

«Kara gözlüm senden ayrı düşeli
Benim çektiğimi bir Allah bilir
Benim sana yakındığım yandığım
Yerde Padişahla gökte Şah bilir

Şu sinemi ateşlere yaktığım
Gözlerimden kanlı yaşlar döktüğüm
Ancak ben bilirim benim çektiğim
Ne Garip ne Kerem ne Emrah bilir

Sinemde yarem var inceden ince
Sızılar yüreğim yârî görünce
Yârin yarasını yâr sarar anca
Ne hekim ne doktor ne cerrah bilir

Kalktı gönül terk eyledi yurdunu
Bulamadım bu sevdanın ardını
Kimse bilmez EMSALÎ'*nin derdini*
Derinden çektiği derin âh bilir

«Arkasından bir deyiş daha söyledim:

«Benim böyle ateşlere yandığım
Kerem gibi Aslıhan'ın ucundan
Mecnun gibi pervaneye döndüğüm
Leylâ gibi bir civanın ucundan

Dertli gibi sır defterin açtığım
Eyyüb gibi derin derde düştüğüm
Ferhat gibi sefil serden geçtiğim
Şirin gibi bir cananın ucundan

Garip gibi el dilinde kaldığım
Emrah gibi ummanlara daldığım
Gazel gibi sararıp da soldüğum
Billâhi sevdiğim senin ucundan

Yazıc'oğlu gibi hatlar yazdığım
Âşık Ömer gibi ebyat düzdüğüm
EMSALÎ*'yim yazı yaban gezdiğim*
Bir vefasız Mihriban'ın ucundan

«Diyeceksin ki muradına erdin mi? Ne gezer... Kısmet değilse ne yapsan faydasız...

«Bir kulun kaderi yanlış olursa
Talihi kendine yâr olmaz imiş
Yiğidin bahtında yokluk olursa
Ne kadar çalışsa var olmaz imiş

Koluna alıcı doğan kondursan
Turna katarını gökten indirsen
On parmağın kandil olsa yandırsan
Vefasızdan vefadar olmaz imiş

Şu dar-ı dünyada çektiğim ahlar
Nice bir seneler nice bir mahlar
Ervahından ayrı yazılan ruhlar
Kıyamete kadar bir olmaz imiş

EMSALÎ*'yim derim binde birini*
Ferhat olan nice sevmez Şirin'i
Aradım kitapta buldum yerini
Kanaattan yahşi kâr olmaz imiş»

Askerlik görevini Kayseri ve Konya'da yaptı. Daha sonra imamlığa başladı.

Onu 1963 yılında tanıdım. Kangal'ın Demiriz köyü imamı idi. Köylüler bile adının Mustafa Turgut olduğunu bilmiyordu. O, yediden yetmişe herkesin Emsalî Baba'sı idi.

Orta boylu ve kır sakallı olup beli hafifçe bükülmüştü. Yavaş yavaş, fakat rahat konuşuyordu. Hemen anlaştık. O yıllarda birkaç defa Sıvas'ta düzenlediğim sazşairleri toplantılarına davet ettim. İki defa köyüne gittim.

Son zamanlarını bazan Kangal'da, bazan da çocuklarının yerleşip iş tuttuğu Konya'da geçiriyordu. Yine Konya'da idi, hastalanıp 40 gün kadar yattı. Son birkaç gün içinde ağırlaştı ve 29 Mart 1978'de vefat etti. Aynı gün Hacı Fettah mezarlığında toprağa verildi.

Saz çalmaz, türkü de söylemezdi. Buna rağmen doğmaca şiir yeteneği oldukça fazla idi. San'atî ve İcazet'le buluşursa saatlerce, hatta günlerce atışır dururlardı.

Çekingen olduğu için kendisini gereği kadar tanıtamadı. İfade gücü Ruhsatî'den üstün olduğu halde, ondaki coşku ve çok yönlülük bunda görülmez.

Tek arzusu deyişlerini bir kitapta toplamaktı. Başaramadı. Ancak dini konuları içeren 24 deyişini yayınlayabildi[1].

—1—

Havai ceht etme be hey divane
Engine çekilir göç var ucunda
Boran eser boğulursun tufanda
Kırcıllı boranlı kış var ucunda

1 Âşık Emsali, **Nasihat Destanı**, Sıvas Doğuş Matbaası, tarihsiz, 32 sh.

Zahmalar yiyipde yırtıldım sanma
Kudret mizanında tartıldım sanma
Kabir azabından kurtuldum sanma
Başına gelecek iş var ucunda

Olur olmazınan meydana girme
Topal beygir gibi dizini yorma
Tavus kuşu gibi özünü kurma
Tüyü yolunacak kuş var ucunda

EMSALÎ'ye bir söz diyemezsin ha
İslâmın şartını sayamazsın ha
Dişlerin tutup da yiyemezsin ha
Zehre macun olmuş aş var ucunda

—2—

Insanlık görmemiş insan içinde
Kendini bir insan sanır zavallı
Oturup kalmamış âdem içinde
Sohbetini irfan sanır zavallı

Ehl-i kâmil meclisine varmamış
Medeniyet mektebine girmemiş
El içinde el yumruğun görmemiş
Pençesini aslan sanır zavallı

Terbiye zamanı yatmış uyumuş
İz'an bilmez edep erkân ne imiş
Yabanda yetişmiş dağda büyümüş
Minareyi orman sanır zavallı

Sohbet etmiş acem ile kürt ile
Ülfet etmiş ayı ile kurt ile
Karşı durup konuşmamış mert ile
Kendisini merdan sanır zavallı

EMSALİ'm der Delidağ'da salınır
Sanır akıl hep kendinde bulunur
Kulağında zilli çalker çalınır
Yoldan geçen kervan sanır zavallı

—3—

Daha neyim kaldı dar-ı dünyada
Elimden bir Mihri Hanım'da gitti
Çok çalıştım eremedim murada
Devretti zamanım günüm de gitti

Bu ayrılık boynumuza takıldı
Bağrım büryan oldu yürek yakıldı
Hanem harap oldu evim yıkıldı
Servetim kazancım malım da gitti

Hasret kaldım yârin al yanağına
Değişmezdim güzellerin çoğuna
Hoyrat el uzatmış gulşen bağına
Nevruzum nergizim gülüm de gitti

Faridı bu garip gönlüm faridı
Bağrım yandı tüm cesedim çürüdü
Üçyüz altmış damarlarım kurudu
Aktı gözlerimden kanım da gitti

EMSALİ der boşa geçti zamanım
Anar m'ola bizi kaşı kemanım
Ağyâre yâr oldu ruh-i revanım
Ayrıldı cesette canım da gitti

—4—

Şu dâr-ı dünyanın mihnetlerinde
Herşey çetin amma hele fakirlik
Yiğidi faridan[2] üç şey var imiş
Züğürtlük yoksulluk illâ fakirlik

Her kapıda iki inek sağdırır
Her tarlaya sulu yağmur yağdırır
Varır bir namerde boyun eğdirir
Koçyiğidi eyler köle fakirlik

Can kasavet temel tutar gönlüne
Zevk ü safa zerre gelmez aynına
Yorganı döşeği sarar boynuna
Yiğidi düşürür yola fakirlik

Borçlu yakasından tutar gem gibi
Ne çete eşkiya ne haram gibi
Ne humma ne tifo ne verem gibi
Ölümden besbeter belâ fakirlik

Hiç kimse fakirin yüzüne gülmez
Fukaranın dostu ahbabı olmaz
Her nereye varsa işi rast gelmez
Küçük başa büyük belâ fakirlik

Soran olmaz fukaranın halini
Tutan olmaz düşkünlerin elini
Yoksula yok eder dünya malını
Hasret kor altına pula fakirlik

Başını taşlardan taşlara çalar
Gübreden çıkarır ahbuna beler
Haddelerden çekip elekten eler
Çektirir her türlü çile fakirlik

EMSALİ'm der eyvah geçen günümde
Gezemedim uzunumda enimde
Âhir nefesimde son zamanımda
Bana da vurdu bir sille fakirlik

---

2 Farımak: Yaşlanmak

—5—

Be hey âşık nice süslen kendini
Çirkin güzel m'olur allanmayınan
Seç halis madenden al şekerini
Katıran yenir mi ballanmayınan

Kuş yuva mı yapar ferik olmazsa
Üzüm ekşi m'olur koruk olmazsa
Ağacın özünde çürük olmazsa
Polat bozulur mu ellenmeyinen

Cevahiri elden ele tutarlar
Has altını mizan ile tartarlar
Yeğnik taşı sapan ile atarlar
Sarp kaya yürür mü sallanmayınan

Bey olmaz soysuzun binde birisi
Asalete yeter olmaz doğrusu
Beslersen besle bir şahin yavrusu
Könez av mı alır yollanmayınan

Gelir **EMSALİ**'ye eş olmak ister
Kanat bağlamadan kuş olmak ister
Şair derneğinde baş olmak ister
Hemen birkaç cevap bellenmeyinen

—6—

Ey birader ileride tufan var
Gel vakitsiz yola gitme kış değer
İdareden fazla lokma haramdır
Kanaati elden koyma aş değer

Her pehlivan Şah-ı Merdan olamaz
Her muabbir düş ilmini bilemez
Kişi evmek ile menzil alamaz
Yavaş yürü ayağına taş değer

Edep ile iz'an farz ile sünnet
Hayâsız insana haramdır cennet
Bin sene havayi eylesen hizmet
Âkıbette ücretine boş değer

EMSALİ'm der düşme mecazi aşka
Mecazi aşk ile çıkılmaz köşke
Her adam adamdır pehlivan başka
Bir şahin tırnağı yüz bin baş değer

—7—

Dinleyin efendim bir sohbetim var
Hep şayan-ı destan oldu fareler
İkamet-i dava şikâyetim var
Belimi beş yerden kırdı fareler

Kıtlığın elinden çok çile çektim
Harcadım, evimi başıma yıktım
Temin-i idare bir tohum ektim
Yetmeden göğ iken yoldu fareler

Kazması küreği beş dişi de var
Çadırı direği şiltesi de var
Ordu komutanı binbaşı da var
Geldi bölük bölük kondu fareler

Nerde bir bozartı[3] görse yetişir
Kimi hona[4] gider kimi bölüşür
Geceyi gündüze katar çalışır
Kahraman tezgâhı kurdu fareler

Gönül ne gezersin sıçan avında
Ellisi destede yüzü yığında
İki bölük koydu dört kulağında
Tarlayı ortadan böldü fareler

3 Bozartı: yeşillik.

4 Hon: ayrı ayrı yönlere doğru dağılış.

Gördüğü insana dalaşmak ister
Hemen karşı koyup söyleşmek ister
Mültezimler ile uğraşmak ister
İlkbahardan behi verdi fareler

Toplanıp bir meclis olur akşamdan
Durur konuşurlar ince makamdan
Ne Müdürden korkar ne Kaymakamdan
Nizam defterini dürdü fareler

Bir gün keşf ederken ev eşyasını
Bulgur çuvalında duydum sesini
Güç ile öldürdüm bir tanesini
Kolorduya haber saldı fareler

Dinlen farelerin ferasetini
Çete başlarının cesaretini
Tamam kuşanmışlar cenk aletini
Geldi bizim eve doldu fareler

Gizlendi kediler tor da kalmadı
Bir karşı koyacak er de kalmadı
Kaçıp kurtaracak yer de kalmadı
Mal-ı ganimete daldı fareler

Önlerine bir taş atmadım hele
Yalnız bir yere gitmedim hele
Serbestçe uykuya yatmadım hele
Belki beni bile yerdi fareler

EMSALİ'm bundan da çektim çok elem
Bir diyecek söz kalmadı veselâm
Hasıl-ı şikâyet hülâsa kelâm
Harap etti bizim yurdu fareler

ER MUSTAFA

Bir araştırma gezimizde (1949) Divriği'nin Ziniski köyünde oturan şairin torunu Mustafa şöyle demişti: «Dedem Er Mustafa, Edirne Valisi Süleyman Paşa'nın oğludur. Ziniski'de doğdu, yine burada öldü. 70 yaşında iken 1892 yılında ölen babam, Er Mustafa'yı tanımıyormuş. Yani, onun ölümünde çok küçükmüş. 3 yaşında olduğunu kabul edersek, dedemin ölümü yaklaşık olarak 1825 yılına rastlar.»

Bu durumda şairin yaşamını yuvarlak hesapla XVIII. yüzyılın ikinci yarısı ile XIX. yüzyılın ilk yarısı arasında kabul etmemiz gerekiyor.

Mustafa diyor ki: «Babam anlatmıştı. Dedem âşıklığa 40 yaşında başlamış. Bir gün Hızır Aleyhisselâmla karşı karşıya gelmişler. Hızır koynundan bir elma çıkarıp dedeme vermiş. Arkasından da 'bunun yarısını sen ye, yarısını da eşine yedir. İkiniz de iyi birer âşık olursunuz.' demiş. Dedem yarısını yiyince şöyle bir düşünmüş: Dediği doğru mu acaba? Karım da âşık olur mu? Haydi oldu diyelim, elinden ne gelir ki? Eğer hepsini ben yersem sazımın da, sözümün de karşısında kimse dura-

maz... Dediğini yapmış. Eşine ayırdığı parçayı da kendisi yemiş. İşte ne olduysa ondan sonra olmuş. Kaynamış, coşmuş. Dur-durak bilmeden söylemiş ha, söylemiş. Çalmış, çığırmış; gününü gün etmiş...»

XIX. yüzyıl şairlerinden Pir Yakup, Şairnâme'sinde onun bu durumunu şöyle anlatıyor:

«*ER MUSTAFA* arı gibi iniler
Peteği çok idi balda bir zaman»

Usta yüzü görmediği için, çevredeki yaygın bir usule uyarak tanınmış âşıklardan Hatayî'yi kendisine mânevi usta seçmiştir. Söylediği deyişlerden birçoğunun tapşırmasında kendi adından sonra Hatayî'nin adını da anar. Bazan da Hatayî'nin yerini «Hızır Nebi» alır: 9 numaralı deyişte olduğu gibi. Şüphesiz her ikisinin de adını anmadığı deyişleri de vardır.

Bir hususa özellikle dikkat etmek gerekiyor. Tapşırması ister «Er Mustafa», isterse «Kul Mustafa» olsun, adından sonra «Üstadım Hatayî» sözü geçiyorsa o deyiş mutlaka Er Mustafa'nındır. Âşıkımızı tanımayanlar, —yanlışlık var zannıyle— «Er» sözünü «Kul»a çevirmiş olabilirler. Örneğin:

«Kul Mustafa» eyder eğer seçersem
Üstadım Hatayî konar göçersem
Şol kıldan köprüyü ben de geçersem
Orada şad olup gülmek görünür

dörtlüğünde olduğu gibi.

Kul Veli ile yakın dosttu. Âşık Mansur'la da karşılıklı deyişmeleri vardır. Bu suretle gereği kadar tanımadığımız iki âşıkın da zamanını saptamış oluyoruz.

—1—

Söylerim sözümden hisse alırsan
Taştan duvar olmaz çamur harceyle
Kul olmadan sultanlığı gözetme
Kul ol bir sultana ömür harceyle

Dünya geniş diye dolanıp gezme
Sarraf isen eksik altını bozma
Insan isen sudan yazıyı yazma
Sudan yazı olmaz güher harceyle

Okuduğun âyet değil farz olmaz
Dolabını sağa çevir ters olmaz
Boşa emek çekme ağaç örs olmaz
Eğer usta isen demir harceyle

Gerçek erler benlik ile övünmez
Dane ister kuru saman üğünmez
Soğuk demir hallolup da dövülmez
Eğer usta isen kömür harceyle

Besmeleyle başlar Elham sûresi
Metin olur gerçeklerin kalesi
Gerçeğe hizmet et iman Mevlâ'sı
Bir gerçeğe kul ol umur harceyle

ER MUSTAFA'm eyder geldi de geçti
Üstadım Hatayî kondu da göçtü
Âşıklar doluyu Ali'den içti
Aklını başına devşir derc eyle

—2—

Şakıyıp öterdim susuz kıraçta
Bülbül bağda imiş bilmedim ezel
Keklik ile yavru şahin telaşta
Mertlik erde imiş bilmedim ezel

Yavru şahin cücükleri sındırır
Zalim avcı karşısında gen durur
Kırcı boran aşar dolu yağdırır
Tipi dağda imiş bilmedim ezel

Kemlik gelmez dayı ile yeğenden
Iraktayım gözüm gönlüm eğenden
Sen neler umarsın kuru kovandan
Arı balda imiş bilmedim ezel

Sarraf oldum her metaı satarım
Ciğer kebap aşk oduna yanarım
Ben aduyu ıraktadır sanırım
Düşman yanda imiş bilmedim ezel

Namus için sarıyorlar sarığı
Geçmez akçe bir asmanın koruğu
Erenler de kabul etmez çürüğü
Kıymet sağda imiş bilmedim ezel

ER MUSTAFA'm eyder hayır sezdiğim
Cümle sınıklarım ana çezdiğim
Ardınca önünce yelip gezdiğim
Kuru kavga imiş bilmedim ezel

—3—

Efendim sultanım Er Aslanoğlu[1]
Sizi bir gerçekten er deyü geldim
Türlü bir meyvalı bahçeli bağlı
Ta ezelden aslın nur deyü geldim

Yapı taşı kalkmaz olur yapıdan
Kul olanlar bekler gitmez kapıdan
Sakın dokunmasın esen tipiden
Şu yıkık gönlümü ör deyü geldim

Benden selam olsun ol güzel erden
Zerrece günahım saklamam senden
Evvel âhir budur çamurdan kirden
Pâk edip gönlümü yur deyü geldim

1 Kimliği saptanamadı.

Güzel pîrim senden kesmem virdimi
Issız koma vatanımı yurdumu
Kimse bilmez kimsenin derdini
Şu mahzun gönlümü sor deyü geldim

Servi boyun çıkar tûba salınır
Şems ü kamer gibi doğar dolunur
Ne metah istersen sizde bulunur
Bir ulu bedestan şar deyü geldim

ER MUSTAFA'm der ki sözlerim haktır
Ârifler katında menendin yoktur
Bilirsin yanında günahım çoktur
Şanına düşeni gör deyü geldim

—4—

Adular ne yaman adavet güder
Bülbül ayrılır mı gonca gülünden
Alnının nurundan hem secdegâhım
Bülbül ayrılır mı gonca gülünden

Hak ile olursa bir kulun işi
Buna kâr eylemez adunun taşı
Bu sırra eremez değme bir kişi
Bülbül ayrılır mı gonca gülünden

ER MUSTAFA'm der ki hele varalım
Ol habibin divanına duralım
Üstad Hatayî'ye yüzler sürelim
Bülbül ayrılır mı gonca gülünden

—5—

Uğradım bir bengi kadeh doldurmuş
Aşkın dolusunu içti der ağlar
Sordum bir avcıya avın aldırmış
Şahanım elimden uçtu der ağlar

Bire kulakçığım ne seğilersin
Eski dertlerimi sen yenilersin
Sordum Ulusu'ya[2] ne inilersin
Kalktı dalgalarım coştu der ağlar

Karşıma gelmiş de ne perk gülersin
Yaratan Allah'tan dilek dilersin
Sordum bir güzele ne perk solarsın
Evvelki hubluğum geçti der ağlar

Mecnun olmuş pınarlarda oturmuş
Bahçesinde gonca güller bitirmiş
Sordum bir yolcuya yolun yitirmiş
Kervanım bellerden aştı der ağlar

Nice yiğit gördüm meydan muratlı
Konmuş bir yaylaya yaylası otlu
Sordum bir yiğide ol benden dertli
Meylim bir dilbere düştü der ağlar

Birbirini bulmuş mihr ile vefa
Titirer yüreğim gelmiyor hayfa
Ne kasavet çekersin **ER MUSTAFA**
Felek yakasız don biçti der ağlar

—6—

Âdem oğlu gezme yüksek havayı
Alçağında ne acaip haller var
Çiçek diye dermeyesin kovayı
Dost bağında yeni açmış güller var

2 Çaltı ırmağının yöresel adı.

Umarım çiçeği gülden deresin
Eğlene de dost bağında durasın
Huri kızlarını sen de göresin
Göresin ki ne acaip haller var

Eriştin menzile üçler de bile
Yedilerle kırklar beşler de bile
Müminler gidiyor bir kadim yola
Göresin ki ne acaip yollar var

Menzilimiz erenlerin menzili
İnkâr olan bu dergâhtan üzülü
Şeyh Safi'nin buyruğunda yazılı
Okudum ki anı hüsn-i diller var

. . . . . [3]
Kimi sarhoş gezer kimisi ayık
Kimi atlas dokur şaha ilâyık
Kiminin altında kıldan çullar var

ER MUSTAFA'm eyder ya böyle derdik
Ustam Hatayî'nin darına durduk
Vasiyetnâmeyi biz böyle gördük
Korkuyom ki söylemeye eller var

—7—

Çok günah işledim senin katında
Bir de bizim için yalvar Muhammet
Şefaat kânımsın Hakk'ın katında
Bir de bizim için yalvar Muhammet

Benim günahlarım yetmiş seksendir
Seksenden yukarı belki doksandır
Kulun işi hata ile noksandır
Bir de bizim için yalvar Muhammet

3 Bu dize iki cönkte de yoktu.

Orda nice nice peygamber vardır
Geçemezsin kıldan ince göl vardır
Cümlemizin başı pîrim seıverdir
Bir de bizim için yalvar Muhammet

Can dayanmaz cehennemin katında
Gider isen sen zâhirde bâtında
Şefaat-kânımsın Hakk'ın katında
Bir de bizim için yalvar Muhammet

ER MUSTAFA'm eyder yâd etmeyesin
Orda yerimizi od etmeyesin
Tekrar emaneti unutmayasın
Bir de bizim için yalvar Muhammet

—8—

Ol ilm-i hikmetten haber almayan
Götürdüler seni dara ne minnet
Gülün goncasının kadrin bilmeyen
Âhiri karışır kâra ne minnet

Fırsat elde iken kurtar postunu
Fark edegör düşmanını dostunu
Bir gün bürür kara toprak üstünü
Eziyet çekersin zâra ne minnet

Deli gönül şu ağyardan farısa
İkrar verip ikrarında durursa
Eğer senin meylin Hakk'a varırsa
Çağrınca yetişir cara ne minnet

Cahil ile meyil katma hoyrata
Gizli sırlarını söyleme yâda
Tamunun ateşi oddan ziyade
Başına buz yağar kara ne minnet

ER MUSTAFA'm sözün atma yabana
Yatacak yer gerek bu şirin cana
Cehd et meylini ver mâh-i tâbana
Sen âşık olursan yâra ne minnet

—9—

Yüz yiğirmi dört bin ilmin atası
«Elif»tir ummana bağlı başımız
«B» ile bâdeden içenler kanar
«T» ile temennâ etmek işimiz

«S» ile serimi odlara yakma
«Cim» ile cihanda beni ağlatma
«Ha» ile hatırım yok yere yıkma
«Hı» ile Huda'ya kaldı işimiz

«Dal» ile derdimin ilâcı sensin
«Zal» ile zelilim aydan değilsin
«Rı» ile Rahman'ın kânı da sensin
«Zı» ile zevale kaldı işimiz

«Sin» ile sil kalbim evini pakla
«Şın» ile şeytanın şerrinden sakla
«Sad» ile sadıkın nefesin hakla
«Dat» ile dergâha kaldı işimiz

«Tı» ile «Zı» ile sahip zamanım
«Ayn» ile «Gayn» ile yoktur gümanım
Anları severim dinim imanım
«Fe» ile fermana kaldı işimiz

«Ka» ile kaşların hem kıblegâhım
«Kef» ile kerem kıl gül yüzlü şahım
«Lâm» ile lutfeyle yoktur günahım
«Mim» ile merdane kaldı işimiz

«Nun» ile narından sen eyle emin
«Vav» ile «Ye» ile bilirsin halim
Okudum «Lâmelif» Yâsin amelim
Yine o mekânda biter işimiz

ER MUSTAFA'm der ki demişim beli
İstemem vefasız kıl ile kali
Pîrim Hızır Nebi Üstadım Ali
Eleste deminden vardır cûşumuz

FERYADÎ

(Deli Derviş)

Deli Derviş Feryadî hakkında ilk bilgiyi rahmetli hocam Vehbi Cem Aşkun verdi[1]. Bu yazısında özetle diyor ki: «Aslen Divriği'nin Gânut köyündendir. Babası göç edip Zoğallı'ya yerleşmiş. Şair Zoğallı'da doğmuş. Asıl adı Yusuf'tur. Hatta ilk zamanlarda şiirlerini Kul Yusuf adıyla söylemiştir. Bektaşidir. Eflatun Cem, Ruhsati'nin hocası olduğunu söylüyor. Bu doğru olamaz. Çünkü: Birisi Bektaşî, birisi Nakşıbendî. Ruhsatî sünni olduğu için Alevilerden pek hoşlanmaz.»

Sonra aynen şunları da ekliyor: «Feryadî (Deli Derviş) mahlasını da kullanmış ve sazda çok ileri giderek saza (Deli Derviş Perdesi) diye bir de perde eklemiştir. Bu perde Sıvas çevresi sazcılarınca meşhurdur. Bu itibarla gerçekten kudretli bir saz ustası, söz ehli bir halk sanatçısıdır.»

Hakkında bilgi verenlerden birisi de Sadettin Nüzhet Ergun'dur. «Bektaşî-Kızılbaş Alevi Şairleri ve Nefesleri» adlı eserinde diyor ki: «Bu malumat 1944'de Maa-

1 Vehbi Cem Aşkun, «Feryadî», **Yayla dergisi**, Sayı: 30-31, Temmuz-Ağustos 1945, Sıvas.

rif Kitaphanesi'ne gelen ve İsyanî mahlasıyla tanınan merhum İsmail Elçioğlu'ndan alınmıştır. Elçioğlu 1944 güz aylarında vefat etmiştir. Yazıları «Son Asırda Kızılbaş-Bektaşi Şairleri» adile basılmakta olan eserimizde mevcuttur.

«Halk arasında Deli Derviş adıyle tanınan Feryadî XIX. uncu asrın Kızılbaş şairlerindendir. Kuvvetli bir şairdi. Divrik'te otururdu. Koçkiri'ye tabi Zoğallı'da arazi alarak orada kaldı. Bugün torunları orada oturmaktadır. Tahminen 1320 (M. 1904) de 80 yaşlarındayken Kangal kazasına tabi Mamaş'ta vefat etti. Mezarı oradadır.»[2]

Yine Ergun, ayni serinin üçüncü cildinde de şunları yazıyor[3]:

«İsyanî küçüklüğünden beri Deli Derviş'e mülâki olup ondan nasip almıştır. Mürşidi Deli Derviş'tir. Şiir söylemeye de mürşidi Deli Derviş'ten aldığı müsaade üzerine başlamıştır.»

Hakkında etraflıca araştırma yapmak amacıyla 1974 yılında doğduğu ve öldüğü köylere gittim. Torunları ve onu şahsen tanıyan yaşlılarla konuştum. Zara'nın Zoğallı köyünde 86 yaşındaki Ahmet Dede, Feryadî'yi şöyle anlattı:

«Küçüktüm... Zor hatırlıyorum... Ne hikmetse peşinden ayrılmazdım. Elindeki değneğini baston gibi kullanıp dayana dayana gezer dururdu. Uzun boylu, ince yapılı ve ak sakallı idi. Köylüler ona Derviş Ağa derlerdi. Adı Derviş falan değildi. Belki çok gezdiği için demişlerdir. Kendisi Sarı Saltıklı'lardandı. Dede idi. Divriği'den Kars'a kadar müritleri vardı. Sık sık buraları dolaşırdı. Kır bir ata binerdi. Çok güzel saz çalardı ha... Sazına «Sarı Turna» derdi. Bir gün bir Ermeni şairle kar-

2 Sadettin Nüzhet Ergun, **Onyedinci Asırdanberi Bektaşi-Kızılbaş-Alevi Şairleri ve Nefesleri**, Cilt: 2, sh. 347, Maarif Kitabevi, İstanbul.

3 Sadettin Nüzhet Ergun, a.g.e., Cilt: 3, sh. 330, Maarif Kitabevi, İstanbul.

şılaşmış. Kızgınlıkla vurup sazın perdelerini kırmış. Sazı perdesiz de çalmış.

«Üç oğlu vardı: En büyüğü Ahmet, ortancılı Hüseyin, küçüğü de Hasan. Büyük oğlu Ahmet, Kangal'ın Soğukpınar (Mamaş) köyüne yerleşmişti. Derviş Ağa da son zamanlarını onun yanında geçirdi, orada öldü. Şunu da deyim ki, ona Deli Derviş diyenler yanılıyorlar. O deli değil, Dolu Derviş idi.»

Oradan da öldüğü köy olan Soğukpınar'a gittim. Oğlu Ahmet'in oturduğu evi gördüm. Tek katlı, harapça bir dam. Mezarı köyün karşısındaki tepenin üzerinde. Yakın zamanlara kadar bu mezar bir taş yığınından ibaretti. Ziyaretimden sonra güzel bir mezar yapıldığını işittim. Oğlu Ahmet'in mezarı onunkinin hemen yanıbaşında.

Köyün muhtarı emekli tahsildar Ali Temel: «Deli Derviş bazan coşar, kendinden geçermiş. Epeyce yaşlanınca Zoğallı'da onu rahat bırakmamışlar. Başını alıp buraya, oğlunun yanına gelmiş. Neden sonra hatalarını anlamışlar, arkasından davetçi göndermişler ama, gitmemiş» dedi.

Köyün eski bir nüfus defteri var. Oldukça muntazam tutulmuş. Burada oğlu Ahmet'le ilgili bilgilere de yer verilmiş. Oradan çıkardığım sonuca göre Ahmet 1844 doğumlu. Babasının adı Mehmet. Demek ki Deli Derviş Feryadî'nin asıl adı bu. Diğerleri şunun bunun yakıştırması. Zaten köylüler de «adı Derviş değildi. Halk öyle söylüyordu» diyorlar. Sonra da şu hususu belirtiyorlar: «İlk mahlası Kul Yusuf'tu. Babasının adı Yusuf olduğu için, 'ben Yusuf'un kuluyum' demek istemişti. Gitgide bu adı beğenmedi, Feryadî'de karar kıldı.»

Ben de ayni görüşe katılmak isterim. Çevredeki cönk ve mecmualarda «Kul Yusuf» ve «Feryadî» mahlaslı şiirlere rastladım ama, «Deli Derviş» mahlaslı bir şiire tesadüf etmedim.

Bir şiirinde «Yirmi dört yaşımdan beri ağlarım» diyor. Ağlarım sözü şiire 24 yaşında başladığını ifade et-

mekle beraber, cezbeye de bu yaşta tutulduğuna işaret olabilir. Belki de deli sıfatı ona bu coşkusundan dolayı verilmiştir.

Doğum tarihine gelince: Biliyoruz ki köylerde erkek de, kız da erken evlendirilir. Şairimizin 20 yaşında iken evlendiği düşünülürse 1824 yılında doğması icap eder. Çünkü büyük oğlu Ahmet'in doğum tarihi 1844'tür. Bu hususu ona yetişen ihtiyarlar da kabul ediyor, «1904 yılında öldüğü zaman 80 yaşında vardı» diyorlar. Üç beş senelik bir yanılmayı tabii karşılamak gerekir.

Şiirlerinin toplu olduğu bir defter yok. Zaten varlığını bilene de rastlamadım. Ömrü boyunca çalmış, çığırmış, dinletmiş. Bazan okur-yazar bir meraklı çıkmış, hoşuna giden bir şiiri defterinin bir köşesine yazmış. İşte elimize geçen parçaları bunlar.

Feryadî için iyi bir saz ustasıydı, deniyor; bugün için isbatı mümkün değil. İyi bir söz ustasıydı, deniyor; bu yargıya elimize geçen örnekleriyle biz de katılıyoruz...

—1—

Efendim derdinden divane oldum
Merhametin yok mu halim sorsana
Garip bülbül gibi dalına kondum
Merhametin yok mu halim sorsana

Efendim kapında kul oldum kaldım
Ben sana kulum sen benim efendim
Yemin edem ben canımdan usandım
Merhametin yok mu halim sorsana

Sizde yardım etmezler mi düşküne
Halin sormazlar mı böyle şaşkına
Şah-ı Merdan Murtaza'nın aşkına
Merhametin yok mu halim sorsana

Deli gönül geze geze yoruldu
Gençlik gitti derman bizden ayrıldı
FERYADÎ'nin kanatları kırıldı
Merhametin yok mu halim sorsana

—2—

Felek canım sunar elden alırsın
Bir ardı tükenmez gamda kalırsın
Namertle dost olma namert olursun
Gel mert isen mert ol merdoğlu merde

Kimler vefa gördü kahbe dehirden
Baykuş viraneyi bekler kahırdan
Dostun sözü acı gelir zehirden
Düşmanın sözleri şeker ezmede

Gafletle gelirse başına bir iş
Varıp sen bir ehl-i kâmile danış
Konuşursan bile merdinen konuş
Belki düşmeyesin tükenmez derde

FERYADÎ bu dünya fani hasılı
Bugün yoksulluktan her gönül paslı
Ölümden zulümden hepisi yaslı
Dolanıp çevrinip gezdiğim yerde

—3—

Bugün gam yükünün tüccarı geldi
Çekemem bu derdi bölek seninle
Seni seven âşık sararıp soldu
Çekemem bu derdi bölek seninle

Yine gam yüküne tüccar ben oldum
Lokman'a yetmeyip çaresiz kaldım
Medet mürvet dedim kapına geldim
Çekemem bu derdi bölek seninle

Seherde okunur Allah-ı Ekber
Duyunca titirer ol Bab-ı Hayber
Selman'ın carına yetişen Hayder
Çekemem bu derdi bölek seninle

Gerçek âşık gafletinden uyanır
Muhammed'in gül rengine boyanır
Ancak bu cefaya Eyüp dayanır
Çekemem bu derdi bölek seninle

Bağımıza gazel düştü güz oldu
Geçti giden günler ömür az oldu
FERYADÎ'nin yareleri yüz oldu
Çekemem bu derdi bölek seninle

—4—

Muhabbet eyledik sadık yâr ile
Ne hoş yerde ıras geldi yâr yâre
Müşerref olmuşum hub cemaline
Ne hoş yerde ıras geldi yâr yâre

Meydanında türlü bâde içilir
Cemalinde Hakk'ın nuru seçilir
Bahçesinde gonca güller açılır
Ne hoş yerde ıras geldi yâr yâre

Tuba'ya benzettim selvidir boyu
Güzeldir sohbeti kâmildir huyu
Nesli On'ki imam Ali'dir soyu
Ne hoş yerde ıras geldi yâr yâre

Lisanından türlü gevher söyledi
Özü turap enginleri boyladı
Bu gönlümüz gamdan azad eyledi
Ne hoş yerde ıras geldi yâr yâre

FERYADÎ'nin çektiği bu aşk odu
Şirin muhabbeti lezzeti tadı
Huda'dandır bir gerçeğin evradı
Ne hoş yerde ıras geldi yâr yâre

—5—

Bu kadar cevr etme aziz sultanım
Ya n'olur insafa gel bazı bazı
Halime rahimsin ruh-i revanım
Bana da keremler kıl bazı bazı

Sen ârifsin ne dediğim bilirsin
Yâreli gönlüme merhem olursun
Her dem ciğerime neşter vurursun
Şad eyle gönlümü gül bazı bazı

Gamze-i hançeri sineme salma
Hazer kıl efendim âhımı alma
Çok ise noksanım kusura kalma
Şaşar bildiğinden kul bazı bazı

Uğruna koymuşum can ile seri
Hilâfım yok candan severim seni
Bunca yıldır esir ettin sen beni
Kadirim kıymetim bil bazı bazı

Dedi ki **FERYADÎ** lâübalimsin
Canımın cananı servi dalımsın
Halimden bilmez bir kanlı zalimsin
Perişan gönlümü al bazı bazı

—6—

Kınaman gaziler benim yandığım
Kadir bilmez yâr elinden dertliyim
Aşk ateşi bu sinemi bürüdü
Pervaneyim nâr elinden dertliyim

Uyandım gafletten gözümü açtım
Aşkın kazanında kaynadım piştim
Yavru şahin gibi tuzağa düştüm
Kurtulamam tor elinden dertliyim

Türlü bir dil ile aldattın beni
Aşkın zincirine bağlattın beni
Gül diye dikene dağlattın beni
Can bülbülü hâr elinden dertliyim

Ben de şu cihana geldim gitmeğe
İkrar verdim ikrarımı gütmeğe
Bedestanda bir pazarlık etmeğe
Şenliği yok şar elinden dertliyim

FERYADİ çekerim yârin kahrini
Doldur ver içeyim aşkın zehrini
Muhabbete saldım gönül bahrini
Geçti zaman zar elinden dertliyim

—7—

İdiris terzilik icat etmeden
Geçti endazeden boyumuz bizim
Anka yaratmayız Kaf'a gitmeden
Bin bir çile çeker soyumuz bizim

Kapı değişemez bizim birimiz
Münkir kırk yıl yusa gitmez kirimiz
Hayatta pâk eder bizi pîrimiz
Murdar ölmemektir kârımız bizim

Bin bir sıramız var başı feslimiz
Cümle çarıklıyız yoktur meslimiz
Güruh-ı Naci'dir bizim aslımız
Münkire karışmaz soyumuz bizim

Dünya bize zindan münkire cennet
«Külli men aleyha» buyurdu isbat
Kimsenin hakkında etmeyiz gıybet
Bağlıdır Rıza'ya pây'ımız bizim

FERYADÎ âlemde bire bağlıyız
Bir de ikrarımız pîre bağlıyız
Nur-ı Ahmet nur-i yâre bağlıyız
Bir derya bulanmaz suyumuz bizim

—8—

Bir dert ehli yok ki derdimi yanam
Derdimi kimlere söyleyim dağlar
Varıp yad ellere demem sırrımı
Çıkam tenhalarda ağlayım dağlar

Çeşmelerim akar akar durulur
Yel vurdukça dumanlarım savrulur
Hangi dala elim atsam kırılır
Kement atıp kolum bağlayım dağlar

Dünyada bulmadım kendime ruşen
Akıl baştan gitti gönül perişan
Bir dert ehli bulam derdim bölüşem
Derdimi sizlere söyleyim dağlar

Derviş **FERYADÎ**'dir şimdi nişanım
Ecel yollarında daim koşanım
Vallah doğduğuma ben de pişmanım
Felek güldürmedi neyleyim dağlar

—9—

Otlar bitmez viraneler yurdunda
Ne acayip ah eylemez sağlar hey
Kimi şad ü hürrem kendi derdinde
Kimisine firkat gelmiş ağlar hey

Nice kahramanlar vardı bu hana
Kimisi Şah oldu gitti zamana
Benim deyü hükmederdi cihana
Hâkle yeksan oldu taht ü tuğlar hey

Bu çarh-ı gerduna kanma dekbazdır
Evveli şadlıktır bahardır yazdır
Âhiri vayvaylı bir ulu sazdır
Veliler nebiler göçtü beğler hey

Türlü cevahirden alıp satardı
Çemeninde lâ'l ü mercan biterdi
Seher vakti andelipler öterdi
Viran kalmış bahçelerle bağlar hey

Usandım feleğin âselerinden
Doldurup verdiği badelerinden
Sefil **FERYADÎ**'nin didelerinden
Ab-ı revan gibi yaşlar çağlar hey

GİRYANÎ

Divriği'nin İmamoğlu mahallesinde 1861 yılında doğdu. Babası Bozokluoğlu İbrahim Ağa isminde bir zattır. Karısının aile şöhretine izafeten kendisine Kârsılıoğlu denir.

Babasını küçük yaşta kaybetti. Bir süre mahalle mektebinde okuduktan sonra Müderris ve Vâız Hasan Efendi'den arapça ve farsça ders gördü. Kangal ve Divriği köylerinde özel öğretmenlik yaptı. Bilâhere Abdülhamit zamanında nahiye merkezlerinde açılan okullara 100 kuruş maaşla resmen öğretmen tayin edildi. İstanbul'da bulunduğu sırada Maarif Nazırı'na yazdığı bir medhiyeden dolayı lutfa uğrayarak maaşı 150 kuruşa çıkarıldı. Vazıldan, Sincan, Sevir ve Tuğut köylerinde daha bir hayli öğretmenlik yaptıktan sonra ikramiye almak suretiyle emekliye ayrıldı. Süleyman yine boş durmadı. Özel olarak öğretmenliğe devam etti. 1915 yılı baharında vefat etti.

Kendisinden küçük Sultan adında bir kız kardeşi vardı. Üç oğlundan en büyüğü Jandarma Yüzbaşısı iken öldü.

Çırağı Hasan Kusurî Efendi'nin teklifi ile 1902 yılında bir kitap yazdılar. Adı «*Necm-ül Kulup* yahut *Kalpler Yıldızı*»*dır*.[1] Her ne kadar müşterekse de şiirlerin büyük çoğunluğu Giryanî'ye ait. «Sebeb-i Nazmı ve Cem'i Kitap» başlığı altındaki girişte kendisini şöyle tanıtıyor:

«İşit vâtân-i aslım mâcerâsı
Ki merbût-i Sivas, Divrik kazâsı
Süleymân ibn-i İbrâhim bize ad
Bozoklûzâde şöhretiyle hem yad
Ki mahlâs oldu *Giryânî* bana nâm
Bu lafz ile anarlar hâs ile âm»

Hem divan, hem de halk tarzında bir hayli şiir yazmıştır. Hece şiirleri sade ve samimi ise de, aruz şiirleri aksine çok ağdalı ve terkiplidir. Tarikata ait duygu ve düşünceleri çelişkili olup, bazan işi Âli Allahiliğe vardıracak kadar müfrittir. Bazan da alevi dedelerinin yaptıkları yolsuzlukları görüp, onları «Bakiyet-üs süyuf-ı Çaldıran» sözleriyle ayıplayacak kadar ılımlı. Bazı şiirlerinde «Sırrı», çoğunlukla «Süleyman» ve «Giryanî» tapşırmasını kullanır.

Süleyman Giryanî, çevredeki alevilerin adını saygı ile andıkları seçkin bir şairdir.

—1—

Ne keskin rûzigâr geçti bu serden
Aklımda sadece poyrazı kaldı
Bizleri bırakıp giden pederden
Duvarda asılı bir sazı kaldı

1 Süleyman Giryanî - Hasan Fehmi Kusurî; **Necm-ül Kulup** yahut **Kalpler Yıldızı**, Türk Neşriyat Yurdu, Âdil Aylan Matbaası, İstanbul 1949, 158 sayfa.

Zannetme fakiri bir mirasyedi
Bu lâfı sizlere acep kim dedi
Anamdan emanet şu tekir kedi
Dayımın kümeste bir kazı kaldı

Dedemin var imiş köşkü yalısı
İçini döşetmiş acem halısı
Uzun ömürlüsü en vefalısı
Sadece posbıyık ayvazı kaldı

Amucemde varmış hanlar hamamlar
Çiftlikler ağıllar örtülü damlar
Hepisini satmış o saf adamlar
Onlardan yadigâr bir tazı kaldı

Gördün ya efendim duyduğun yalan
Bir hayli duyundur fakire kalan
Şimdi **SÜLEYMAN**'a sermaye olan
Bir kalem bir kâğıt bir yazı kaldı

—2—

Ey zî-kerem ihsanı çok
Bunca sahip eşya sensin
Sana mümasil kimse yok
Kamu derde deva sensin

Cümle nebiler serveri
İki cihanın kameri
Âhir zaman peygamberi
Muhammed Mustafa sensin

Tarikat babının rahı
Hakikat ilminin şahı
Kamunun püşt ü penahı
Aliy-el Murtaza sensin

Cürm-i günahlardan geçen
Cennetin bâbını açan
Müminlere rahmet saçan
Hasan Hulki Rıza sensin

Mücrim taliplerin yârı
Âşık-ı şeydanın kârı
Resul'ün çeşm-i envarı
Hüseyn-i Kerbelâ sensin

Azm-i cavidan eyleyen
Melekler seyran eyleyen
Per olup divan eyleyen
Ali Zeynel Iba sensin

Imam Bâkır'a yetersin
Câfer'in emrin tutarsın
Kâzım'a gönül katarsın
Kamu dertten reha sensin

Rıza'dır kıble-i iman
Takî Nakî nur-i yezdan
Askerî dertlere derman
Gönüllere cilâ sensin

Mehdi'dir imamlar hatmi
Dü âleme geçer hükmü
SÜLEYMAN'ın canı cismi
Ey şah-ı evliya sensin

—3—

—Belediyeye—

Kurulmuş meclis düzülmüş sazlar
Çıkmış ortaya perende kızlar
Seyrine dalmış bir alay kazlar
Kazcıyla sazcı ne güzel uymuş

Ayarı bozuk değirmen döner
Arpa çavdarı beraber döver
Buğdaydır diye revaca sürer
Uncuyla fırıncı ne güzel uymuş

Çavuşlar sözde teftiş ederler
Reisin emri böyledir derler
Noksan pideyi görmez giderler
Âmirle amel ne güzel uymuş

Koyunla keçi birlikte maslup
Halkı aldatmak ne büyük matlup
Olmuş müfettiş kasaba mağlup
Vazife emel ne güzel uymuş

Reis vekili her yana dalar
Halkın rızkını açıkça çalar
Meclis-i aza hep kavuk sallar
Reisle aza ne güzel uymuş

Ey **ÂŞIK AĞA** bugünlük yeter
Tatlı canına üzgünlük yeter
Eğri büğrüye küskünlük yeter
Ağayla uşak ne güzel uymuş

—4—

—Na't-i Ali—

Şu cîhan mülküne sultân olan Şah
Kamû dert ehline dermân olan Şah

Varıp bir demde arş-ı üstüvâya
Resûl'ün yoluna aslan olan Şah

Senin fazlına hergiz yok nihâyet
Şu ins ü cinne hükümrân olan Şah

Çü senden zâhir oldu esrar-ı Hak
Erenler merdine merdân olan Şah

Şanına münzeldir «Yâsin Hel'eta»
Mümînin kalbinde mihmân olan Şah

Senin mihrin verir kalbe cilâyı
Dinîmiz derdine dermân olan Şah

Çü sensin elifi ol nokta-yı bâ
SÜLEYMAN gedaya bürhân olan Şah

—5—

—Na't-i Ali—

Ey gönül gözün açıp bak gör ne sultandır Ali
Emr-i zâtın mahzeni hem sırr-ı Yezdan'dır Ali

Kıldı kudret-i Hudâ'dan bunca işler kim ayan
Şöyle bil sultân-ı din kıble-i imandır Ali

Hem odur ehl-i dinin bil havz-ı kevser sâkisi
Cennet-i heşt içre çün kim hûr-i gılmandır Ali

Fazlına yoktur nihâyet menba-ı cûd-i seha
Şöyle bil âlemde meşhur sâhib'ihsandır Ali

«Hel'etâ» Fürkan'da çün şânına olmuştur nâzil
Fâtih-i kenz-i karâib ilm-i nihandır Ali

Ey **SÜLEYMAN** sen bu medhi dâimâ yâd eyle gel
Erişe derdîne derman derde dermandır Ali

—6—

—Duvazda İmam—

Ey gönül nâmerd elinden çık sahip merdâna gel
Müşkülün halleyler isen meclis-i irfâna gel

Bu deme hor bakma hergiz gerçi mevâlî isen
Gıllı gıştan ol müberrâ bahr olup ummâna gel

Bli Resûlü fahr-i âlemdir şefî-ül münzelin
Menba-ı kân-ı velâyet Ol Şah-ı Merdâna gel

Bendesi ol Şah Hasan Hulki Rızâ'nın dâima
Hem Hüseyn-i Kerbelâyçün zari-i efgana gel

Derdine devâ dilersen gezme bunda serseri
Ol imâm-ı etkiyâdan el-lbâ sultâna gel

Bil Muhammed Bâkırî'dir bu cihanda rehnüma
Câfer ü Kâzım Rızâ'dan ders alıp meydâna gel

Hem Takî'dir hem Nakî'dir Askerî Âl-i Resul
Ey **SÜLEYMAN** Mehdi gibi bir sahib-zâmâna gel

—7—

Muhibbi hânedân-ı Ahmet olan
Dü âlem âsumânın ahterîdir

Özünü hânedâna bende kılan
Kamû emrâz-ı ukbâdan berîdir

Resûlün hem vasîsi hem emîni
Alî'dir her ki bildi Hayderî'dir

Kim ikrâr etmez erkân-ı Alî'ye
Cehennem ol habislerin yerîdir

Hasan ile Hüseyin kudret-ül ayn
Bular bil kâinâtın gevheridir

İden biat bugün âl-i abâya
Ki Zeynel Âbidîn'in mazharıdır

Ne denlü ehl-i hal geldi cihâna
Muhammed Bâkır'ın hâk-i derîdir

Teberrâ eyleyen âl-i yezîde
Anın sırr-ı sülûki Câferî'dir

Oluptur bir işte Kâzım dest kudret
İmam Rızâ dü âlem enverîdir

Takî'dir ehl-i dînin pîşîvası
Nakî sâhip kemâlin rehberîdir

Ki her kim tâbi-i evlât oluptur
Ana delil İmâm-ı Askerî'dir

Muhammed Mehdi **GİRYÂNİ** hakîri
Kabûl et âsitânın kemterîdir

—8—

Sorsalar kimlerdir eşrâr-ı cihan
Ben direm işte bu kavm-i dedegân
Râh-ı Hakk'a onlar olmuş hâilan
Pes komazlar Hakk'a varsın sâlikân
Ey bakîyet-üs süyûf-ı Çaldıran
Zümre-i dâll-i mülhîd sürhseran

Kimi ben pîrim deyü dâvâ eder
Kimi evlâd-ı Resûl'üm der gider
İşte bû dâvâ verüptür ey püser
Anların ahvâl-i kisbinden haber
Ey bakîyet-üs süyûf-ı Çaldıran
Zümre-i dâll-i mülhîd sürhseran

Anların kavli gariptir vâkıf ol
Serfürû kılman ana ehl-i ukul
Hâlet-i cehl eylemiş Hak'tân udul
Âyet-i «Lâyehdi» şanında nüzul
Ey bakîyet-üs süyûf-ı Çaldıran
Zümre-i dâll-i mülhîd sürhseran

Gördüler erkân-ı hünkâr-ı zelil
Oldular tâbî-i kul-ı Erdebil
Düzdü koştu Şâh-ı Kaçer Ismail
Verdi yedlerine bir çıkmaz sebil
Ey bakîyet-üs süyûf-ı Çaldıran
Zümre-i dâll-i mülhîd sürhseran

Ehl-i beyt-i Mustafâ şâhım benim
Emr-i Kur'ân elde güvâhım benim
Hâcı Bektâş'ı Velî mâhım benim
SIRRI'yâ Hakk'a gider râhım benim
Ey bakîyet-üs süyûf-ı Çaldıran
Zümre-i dâll-i mülhîd sürhseran

İCAZET

Asıl adı Ali Beşiktepe. 1901 yılında Kangal'ın Alacahan bucağında doğdu. Sonradan Sekiliyurt köyüne yerleşti. 1931'de Ahmet Kutsi Tecer'in düzenlediği «Halk Şairleri Bayramı»na o da katıldı. Eski tapşırması Âşık Ali idi.

Şiire 12 yaşında iken başladı. Bir görüşmemizde nasıl başladığını sordum, anlatmak istemedi. Aradan epeyce zaman geçti, aynı soruyu gene tekrarladım. Bu defa nazlanmadı. «Babam İdrakî, Seferberlikte şehit olmuştu» diye söze başladı ve devam etti: «Küçüktüm, onun deyişlerini okuyordum. Baktım, kâğıda damlalar düşüyor. Başımı göğe kaldırdım, bulut yok. Elimi gözüme çaldım ki ıslak. İçlendim bayağı, doya doya ağladım. İşte o günden sonra Allah dilimi çözdü. Söyledim ha, söyledim. Siz deyin 600, ben deyim 700 parça. Belki daha fazla ya, sayamadım.»

Bu ailede şairler kervanına katılmayan tek kişi annesi Medine. Babası Bekir'in tapşırması İdrakî idi, dedesininki Ahmet. Halasının oğlu San'atî, yakın akrabası Emsalî. Bunların hepsi şimdi Hakk'ın rahmetine kavuştu. Bir araya geldiler mi şiir düellosu başlardı. Saat-

lerce, hatta günlerce sürdüğü olurdu. Onların bu halini bilmeyen kulak misafirleri, kavga ha başladı, ha başlayacak sanırdı. Halbuki dikenler ne kadar sivri olursa olsun onları acıtmazdı. Deyişmeler her zaman tatlıya bağlanırdı.

Saz çalmasını bilmeyen İcazet'in sesi de pek müsait değildi. Ona kalem şairi diyemem. Çünkü yazısını ben değil, aradan zaman geçerse kendisi bile okuyamazdı. Lâkin dili, işte o bambaşka bir özelliğe ve yeteneğe sahipti.

Düzenlediğim şairler gecesinin birçoğuna onu da davet etmiştim. Her seferinde köyüne döndüğü zamanlar önüne geleni haşlamış. O günlerden birindeki deyişi:

Efendim dünyada merd olan adam
Verdiği ikrardan dönebilir mi
Yüreğinde biraz derd olan adam
Dertli Kerem gibi yanabilir mi

Efendim sarayı köşkü olmayan
Elinde yazısı meşki olmayan
Zerrece yürekte aşkı olmayan
İçip dost meyinden kanabilir mi

Başımı belâya sokma arkadaş
Var git tedarikin gör yavaş yavaş
Dertli sinesinde yanan bir ateş
Hiç su serpme ile sönebilir mi

Bunca zaman düştüm yavru ardına
Can dayanmaz firkatine derdine
Lâyık mı efendim şahan yurduna
Bir kötü kel karga konabilir mi

Aman ey *İCAZET* düzelt lisanı
Kem sözünen incitme ha insanı
Vilâyette şan kazanan arslanı
Çarpanacı çakal yenebilir mi

Yaş Destanı'nın bazı dizelerini kendi üzerine getirmiş. Okuyunca sordum: «Sen şimdi 60 yaşındasın; destanı 100 yaşına kadar uzatmışsın. O kadar yaşamaya senedin var mı?» Gülerek karşılık vermişti: «Hiç işte, benimki hayal pilâvı yemek.»

1970 yılının Mayıs ayında öldüğü zaman 69 yaşında idi.

—1—

Nasıl medhedeyim şanlı vilâyet
Düzgün gördüm her ahvali Sıvas'ta
Ey beylerim söylemeğe ne hacet
Gezer birkaç gündür Ali Sıvas'ta

Anladık ahvalin hep birer birer
Her kimi gördüysek hep okur yazar
Münasip günlerde yaparlar bazar
Herkes alır satar malı Sıvas'ta

Kimisi hocadır kimisi âlim
Kimi başöğretmen kimi muallim
Kimi yastık yapar kimisi kilim
Güzel para eder halı Sıvas'ta

Gittikçe şenlenmiş eski örenler
Sevinmez mi bugünleri görenler
Her taraftan düdük çalar trenler
İner biner hep ahali Sıvas'ta

Zıvga şalvarınan gezer efesi
Bahçelerin güzel olur safası
Sabahleyin er açılır kahvesi
Güzel gördüm ben oteli Sıvas'ta

Bahar gelir bostanları ekilir
Temmuz gelir yoncaları bükülür
Bakarsın ki her taraftan çekilir
Satarlar kaymağı balı Sıvas'ta

Yanar elektrik çarşılar ışık
Ne güzel makamlar iyi yakışık
İCAZET der yekten söyler bir âşık
Aradım bulmadım beyli Sıvas'ta

—2—

Dilin bal döküyor leblerin badem
Uzaktır aramız sevdiğim neden
Teşrif edip yavru yollara kadem
Basmasın sevdiğim yaz gelenece

Dost beni düşürdün bu ah ü zare
Onulmaz derdime düşün bir çare
Merhamet eyleyip Mansur'un dare
Asmasın sevdiğim yaz gelenece

Ben seni severim gönülden candan
Kadir Mevlâ'm ayırmasın imandan
El sözüne uyup umudun benden
Kesmesin sevdiğim yaz gelenece

Yeter yavru arşa çıktı ah ü zar
Yapma ey sevdiğim alma ah ü zar
İCAZET der aramızdan ruzigâr
Esmesin sevdiğim yaz gelenece

—3—

Benli dilber vasfın nasıl yazayım
Âşık oldum mah cemale sevdiğim
Ala gözler kuduretten sürmeli
Zülfün dökmüş ağ gerdana sevdiğim

Güzelliğin türlü harmanı vardır
Her âşığın kırk gün devranı vardır
Emmeğe münasip gerdanı vardır
Benler olmuş tane tane sevdiğim

Her ne dersen dilber yine sen bilin
Benim yüküm kasavettir gam bilin
Sertabipsin yüzbin çeşit em bilin
Yaram muhtaç bir dermana sevdiğim

Gülyüzlüm el gibi gezme ıraktan
Öldürme bendeni dertten meraktan
Ağ beyaz gerdandan elma yanaktan
Bir buse ver perişana sevdiğim

Güllere benzettim rengini dilber
Vasfettim gerdanda bengini dilber
Aradım dünyada dengini dilber
Gelmemiştir bu cihana sevdiğim

İCAZET âlemin güzeli çoktur
Aradım dünyada menendin yoktur
Aladır gözlerin kirpiğin oktur
Kaşlar benzer yay kemana sevdiğim

—5—

Teklif eder bizi cananım âşık
İşte meydan imtihana geldim ben
Sorarsan herkesten yamanım âşık
Nezaketli Türk lisana geldim ben

Biz candan severiz cumhuriyeti
Herkesin elinde var hürriyeti
Öğrenmek istersen edebiyatı
Başöğretmen tercümana geldim ben

Ey âşığım söze katma yalanı
Korkam bir gün vereceksin talanı
Sazınan sözünen meydan alanı
Görmemişim bu cihana geldim ben

Kangal kazam Sıvas hem vilâyetim
Üçyüz on yedidir sor tevellütüm
Ceddim, peder şair, ben **İCAZET**'im
Ta ezelden âşıkane geldim ben

—5—

Efendim yarama bir merhem düzün
Yakmağa başladı beni gözlerin
Nedir bu çektiğim cevr ile mihnet
Akıtır didemden kanı gözlerin

Bahar suyu gibi çağlayıp akmam
Yok yere özümü ateşe yakmam
Haram olsun senden gayrıya bakmam
Sevdirir şu bana seni gözlerin

Yaradan vermesin kimseye keder
Herkes ulusundan gördüğün eder
Otuz altı pare köyle beraber
Değiyor Alacahan'ı gözlerin

Değme rakip değme gözü elama
İCAZET kayl'olur bir çift selâma
Destan olup dağılmışsın âleme
Aldatıyor çok civanı gözlerin

—6—

Geçirdik bir yaşı beşine değdim
On yaşımda biraz kendimi övdüm
Taradım saçımı fesimi eğdim
Gayrı vardım onbeş yaşına doğru

Şu dünyada bir gün görmedim hergiz
Güller domurlandı açıldı nergiz
Onsekiz yaşına değince bir kız
Kâr çeker kirpiği kaşına doğru

Yirmisinde azgın tutar yüzünü
Gayrı ona buna diker gözünü
Ban'alsınlar falançanın kızını
Gayrı düşer nefsin peşine doğru

Dünyada murada ereyim deyü
Hiç değil bir devran süreyim deyü
Kimin kızı güzel göreyim deyü
Gönül çıktı damın başına doğru

Otuzuna vardım ezel almadım
Döküldü bağlarım gazel almadım
Kötüye kul oldum güzel almadım
Akranım emsalim eşime doğru

Kırk yaşımda sakalıma ağ düştü
Ellisinde gayrı vaktimiz geçti
Altmışında ecel geldi kavuştu
Biz uğradık gönül kışına doğru

Yetmişinde işe varmıyor elim
Sekseninde gayrı büküldü belim
Doksanında tamam yaklaştı ölüm
Düştü Azrail'in peşine doğru

İCAZET'im yaşın yüz olsun tamam
Hazırla kefenim getirttir imam
Gayrı âhir vakit vademiz tamam
İsmim yazın kabir taşına doğru

—7—

—Farelere—

Kolorduya haber salar
Kaçarken kıçını bular
Gecelerde kabı yalar
Görmedik bir düş kalmadı

Geldi ordular alaylar
Çetine düştü kolaylar
Fareler kabı kalaylar
Kalaycıya iş kalmadı

Gece karanlıkta yürür
Gündüzünden iyi görür
Kabı birbirine vurur
Değmedik çekiç kalmadı

Gördüm parlatır gözünü
Kaçtı çevirdi yüzünü
Tutmaz birinin sözünü
Ayak gitti baş kalmadı

Faredir bunların adı
Tanımaz yerliyi yadı
Evdeki pirinci yedi
Bize bir avuç kalmadı

Kireçlettirdim odayı
İCAZET savdım gadayı
Sattım arpayı buğdayı
Dişlerine taş kalmadı

KEMTER

Hayatı hakkında doyurucu bir bilgiye sahip olmadığımız âşıklardan biri de Kemter'dir.

Her ne kadar, Şarkışla ilçesinin Ağcakışla bucağına bağlı Kale köyünde oturduğu ve orada öldüğü biliniyorsa da, doğduğu yer hakkındaki söylentiler çeşitlidir. Fazıl Oyat «Sivrialan köyünde doğmuş, Kale köyünde yaşamıştır»[1] diyor. Ali İhsan Tuncalı ise «Kale köyünde doğduğunu iyi biliyorlar»[2] şeklinde kaçamak bir ifade kullanıyor, ona bu bilgiyi kimin verdiğini açıklamıyor. Vehbi Cem Aşkun «Bir müddet Sivrialan'da oturmuş, sonra Kale köyüne yerleşmiştir»[3] demekle yetiniyor. (Prof.) Dr. İlhan Başgöz de «Şarkışla'nın Kale köyündendir»[4] diyor ama, doğum yerine açıklık getirmiyor.

Kemter'in hayatı ile ilgili araştırmalar yapan Sıvas İlköğretim Müfettişlerinden Ali Rıza Öztürk, bu konuda şunları anlattı: «Asıl adı Hüseyin Ali Baba'dır. Minare-

---

1 Fazıl Oyat, **20 Halk Şairi**, Ülkü Basımevi, İstanbul 1948, sh. 17

2 Ali İhsan Tuncalı, **Emlek Alevi Şairleri**, Türk Yolu-Bizim Şehir Matbaası, İzmit 1967, sh. 74

3 Vehbi Cem Aşkun, «Sıvas Halk Şairleri», **Sıvas Postası** Gazetesi, Sıvas 1966

4 (Prof.) Dr. M. İlhan Başgöz, **İzahlı Halk Şiiri Antolojisi**, sh. 91

kaya köyünde doğdu. Sonradan Kabakçevliği'ne, daha sonra da Emlâk'in Kale köyüne gitti ve orada öldü. O civardaki köylüler birbirlerine inanmazlarsa, and içirmek için «Kemter'e yemin eder misin?» derler.»

Kaynaklara göre, hayatının uzun yıllarını Kale köyünde geçirdiği ve orada öldüğü artık şüphe götürmez bir gerçek. Fakat doğduğu yer hâlâ meçhulümüz.

Hacı Bektaş Tekkesi ile yakın ilişkisi olduğu, sık sık ziyarete gittiği, hatta bazan görevli olarak bir süre orada kaldığı bilinmektedir.

Vehbi Cem Aşkun, Kemter'le ilgili şu fıkrayı anlatıyor:

«Konya'dan bir kadın ile evlenmiştir. Bir gün çiftten gelince karısı cezveyi ocağa sürüp, kocasına bir yorgunluk kahvesi pişirmek istemiş. Bunu gören âşık şu manzum nükteyi söylemiş:

«Kahve acı, tütün acı, ben acı
«Doyurur mu iki acı, bir aç'ı.

«Hoş sohbet, her bakımdan rind meşrep bir şair olan Kemter Baba, Bektaşidir.»[5]

Asıl tapşırması «Kemter» olmakla beraber, bazı deyişlerinde «Sefil Kemter» veya «Dertli Kemter» dediği de olur.

Bir kısım araştırıcılar, Zileli Yusuf Kemterî ile Şarkışlalı Kemter'i birbirine karıştırıyor, ikisinin aynı kişi olduğunu iddia ediyor.[6] Halbuki aralarında tapşırma farkı var: Birisi Kemter, diğeri Kemterî. En önemlisi de zaman farkı. Kemter 1818 yılında öldü, Kemterî ise 1821'de doğdu. Yani birisi öldüğü zaman öbürü doğmamıştı bile.

Bir nefesinde «Bin İbrahim Seyyit Mehmet Dedemiz» diyor ki, bu sözünden onun, Seyyit Mehmet Dede'nin müridi olduğu anlaşılıyor.

---

6 Mehmet Yardımcı, **Yüzyıllar Boyu Zileli Halk Ozanları**, Ayyıldız Mat. Ankara 1983, sh. 18-22

En ünlü çırağı, yine aynı ilçenin İğdecik köyünden Âşık Veli'dir. Ustası ölünceye kadar yanından ayrılmadı. Kemter'in 1818 yılında vefatı üzerine söylediği ağıtta hem ustası hakkında bilgi verdi, hem de bize onun ölüm yılını bildirmiş oldu.[7]

Şu yalan dünyada bir üstat buldum
Beni bırakmadın işime felek
Şakirt olan şaşkın olur dembedem
Ne okursun bilmem gûşuma felek

Gönül turnam gökyüzünde dönerken
Felek ağu katmış göle inerken
Dizbediz oturup derdim yanarken
Kahrettin dostuma eşime felek

Sorayım feleğe Kemter'im n'etti
Yoksa delirdi mi huyu mu tuttu
Balım Sultan Tekkesine mi gitti
Baykuşlar kondurdun taşıma felek

Kemter türlü kemhaları dokurdu
Doksan bin âyetin ilmin okurdu
Balım Sultan bahçesinde şakırdı
Yoksa ok mu değdi kuşuma felek

Kemter beni koydu yuvada yurtta
İsmini söyledim dilimde virtte
Sene bin ikiyüz otuzda dörtte
Yükletti göçünü döşüme felek

Kemter türlü âlemlere ermişti
Yedi farzı üç sünneti kılmıştı
Ölmeden elli yıl evvel ölmüştü
Çok cevir eyleme düşüme felek

---

7 Daha fazla bilgi için bkz. İbrahim Aslanoğlu, Âşık Veli, MİGAD Yayını, No. 53, Başbakanlık Basımevi, Ankara 1984

VELİ'm *eyder Kemter gitti kimim var*
Kemter'i aldırdım yeni gamım var
Usta idi yapılacak damım var
Hiç bu iş gelmedi başıma felek

Kemter, her Bektaşinin adını saygı ile andığı ve deyişlerini vecd içinde okuduğu seçkin bir şairdir.

—1—

Ezelden bilirim seni azizim
Erin ere yolu düş gelir böyle
Sen benim olursan ben de seninim
Dostun dosta huyu hoş gelir böyle

Zengülü zengüle vurup aşınca
Lokmalar hall'olur temiz pişince
Bâdeler içilir sazlar coşunca
Gerçek âşıklara cûş gelir böyle

Kunduz beği etti bizi bir nefer
Kunduz dalgasına aldık bir cevher
Yalancı sözleri fesh olur gider
Gerçeğin sözleri baş gelir böyle

Muhannet doludan doluya süner
Fitili söyünür çırası söner
Erlerin başına yüz bin er döner
Yiğidin başına iş gelir böyle

DERTLİ KEMTER kendi kendin yeldirir
Er olanlar çifte kantar kaldırır
Ulu derya bulup kabın doldurur
Ârifler elinden iş gelir böyle

—2—

Bir kömür gözlünün kahrın çekerim
Güzel ömrüm telef ettim az kaldı
Başım alıp ne diyare giderim
Güvendiğim üç beş günlük güz kaldı

N'olaydı da göre idim sağ yârim
Kolaylıkla terk etmezdim vatanım
Çakır dikenine dağlattı tenim
Ne üst kaldı ne baş kaldı yüz kaldı

İşte böyle iyi olmaz halim var
Alan da yok harçlık edem lâ'lim var
Binişim yok bir köhnecik şalım var
Safa gitti bir nükteli söz kaldı

DERTLİ KEMTER neye geldin bu vakit
Âhir şerdir neye geldin bu vakit
Cadde yollar battal oldu bu vakit
Giden de yok bir köhnecik iz kaldı

—3—

Çoktanberi hasretini çektiğim
Gül yüzlü yârimi göresim geldi
Tatlı canım feda olsun yoluna
Yoluna serimi veresim geldi

Yedi yıldır çeker idim yasını
Doldur ver içeyim bade tasını
. . . . . .
Sevdiğim yanına varasım geldi

Her âdemi âdem deyü tanıma
Cemalin göreyim otur yanıma
Muhabbetin tatlı dilde canıma
Canını canıma sarasım geldi

Biz de döndük Mecnun ile Leyla'ya
Yaz gelince bile gidek yaylaya
Şükür olsun kavuşturan Mevla'ya
Anca derdimizin çaresi geldi

DERTLİ KEMTER işte geldim cihana
Dostu görem deyü ivmem bahane
Hak ceminde kavuşunca can cana
Şimdi muhabbetin sırası geldi

—4—

Nazlı yâre haber saldım almamış
Almazsa gam değil almayı versin
Nazlı yâr da bana selam salmamış
Salmazsa gam değil salmayı versin

İstemem kaşları kara ise de
Hasretinden ciğer pare ise de
Merhemi derdime çare ise de
Çalmazsa gam değil çalmayı versin

Duydunuz mu şu yavrunun ahdini
Yıktı viran etti gönül tahtını
Unuttun mu ikrarını ahdini
Gönül hayaline yelmeyi versin

Mansur gibi dârım idin bir zaman
Kisb içinde kârım idin bir zaman
Âlem bilir yârim idin bir zaman
Varsın şimden geri olmayı versin

Doksana vardı da yüz geçti ise
Aradan nükteli söz geçti ise
Âhiri **KEMTER**'den vaz geçti ise
Bergüzar verdiğim elmayı versin

—5—

Elveda sevdiğim işte ben gittim
Günbegün rahınız ürüşan olsun
Ben bir edna kulum değil davacı
Dilerim gönlünüz şaduman olsun

Ahdim olsun dost köyüne varmayım
Ben yârimi yadlar ile görmeyim
Hercai dilbere meyil vermeyim
Isterse benleri zer-efşan olsun

Sözünden döner mi merd oğlu merdler
Sineme sen urdun düğümler dertler
Tığ-ı gamze ile attığın oklar
Bırak şu sinemde bir nişan olsun

Hemi bana sermayemden alıcı
Gönlümdekin kalbimdekin bilici
Bir ben bir yâr yerde sadık kalıcı
Ismimiz dillerde âlişan olsun

DERTLİ KEMTER emsem lebin balını
Her emdikçe bal eyledi dilimi
Güllâb suyu ile zülfün telini
Taramayım gayri perişan olsun

—6—

Şükür olsun ol Huda'nın demine
Hünkâr Hacı Bektaş, Sultan Balım var
Medh-i evsafını eyledim yine
Hünkâr Hacı Bektaş, Balım Sultan var

Hoca Ahmet Yesevi ol pîridir
Vilâyeti dağlar taşlar eritir
Hazerat-ı Hakk'ın gizli sırrıdır
Hünkâr Hacı Bektaş, Sultan Balım var

Bir güneştir doğdu dünya yüzüne
Cümle erler niyaz etti sözüne
Âşıkların nur göründü gözüne
Hünkâr Hacı Bektaş, Sultan Balım var

Ol Şeyh-ül aktap postunda oturan
Rum erleri hizmetini yetüren
Zemheride dost elma'sın bitüren
Hünkâr Hacı Bektaş, Sultan Balım var

KEMTER eyder biat ettin ol erden
Muhabbet kokusu çıkmaz ol serden
Bizi ayırt etme ey Şah-ı Merdan
Hünkâr Hacı Bektaş, Sultan Balım var

—7—

Yaylada bir dilber gördüm gaziler
Ayni yolcuların karına benzer
Daha hâlâ sinelerim sızılar
Ferhat'ın sevdiği Şirin'e benzer

Bir kaba bakışın benzer şahana
Asla mislin gelmemiştir cihana
Her endamın uygun yoktur bahane
Salınıp duruşun sülüne benzer

Âşıklar n'eylesin namusu arı
Uğruna harcettim olanca varı
Zelha'nın Yusuf'u Yusuf'un yârı
Kaşların Musa'nın Tur'una benzer

Beni aldı vücudumuz aynımız
Gene şulelendi sınık göynümüz
Som gümüşten arı altından temiz
Hazreti Meryem'in nuruna benzer

Sefil **KEMTER** düştü vahdet yoluna
Seyir eyle şu mazlumun hali ne
O yâr düşmüş kadrin bilmez eline
Tımarsız bahçenin gülüne benzer

—8—

Gözünü sevdiğim beni ağlatma
Âşıkı ağlatan ar değil midir
Şu sinem aşk oduna dağlatma
Sinemdeki yanan nar değil midir

Elâ gözlüm kapınızaan eksilmem
Türap olup değme ağa basılmam
Varıp Mansur gibi dardan asılmam
Zülfün teli bana dar değil midir

Her nereye gitsem medhin eylerim
Hayalinle cünun gönlüm eğlerim
Senden özge kisb ü kârı n'eylerim
Didara baktığım kâr değil midir

Senin muhabbetin cesetten candan
Gam çekme sevdiğim vazgelmem senden
Elâ gözlüm niçin kaçarsın benden
Dertli **KEMTER** sana yâr değil midir

—9—

N'ola dost yüzünden atsa nikabın
Kurban bayram seyran o zaman olur
Atsa nikabını şaz olsa gülse
Kurban bayram seyran o zaman olur

Lâ feta illâ Ali'nin sûresi
Heman mest ü hayran olmak çaresi
Em bilirse bu sinemin yaresi
Kurban bayram seyran o zaman olur

Bugünkü zamanı koyma yarına
Muhannetler haset eder pîrine
Aduvların kökü yuna arına
Kurban bayram seyran o zaman olur

Hattım arz eylesen gül yüzlü yâre
Arada kalmasa zerrece kara
İki cemal geldiği an bir yere
Kurban bayram seyran o zaman olur

KEMTER himmet alsa üstaddan pîrden
Serini kurtarsa tamudan nardan
Gönlü halâs olsa kurtulsa zardan
Kurban bayram seyran o zaman olur

—10—

Bir erin medhini eyleye Kemter
Bin İbrahim Seyyit Mehmet dedemiz
Zükûr-i Mustafa kulu bu Haydar
Bin İbrahim Seyyit Mehmet dedemiz

Zeynel Âbidin'in yeşildir donu
Dünya vü uhrevi inletme beni
Ecdadımın fahr-i şefaat kânı
Bin İbrahim Seyyit Mehmet dedemiz

Seyitkâne emanettir her yanı
Âli evlât kalbi saf gönlü gani
Zatından can vermiş bulmuş cananı
Bin İbrahim Seyyit Mehmet dedemiz

Şekli budaladır alın himmeti
Evlâd-ı Resul'dur geçer minneti
Bilmeze öğretir farzı sünneti
Bin Ibrahim Seyit Mehmet dedemiz

KEMTER kurban olsun gül yüzlü yâre
Bizi hıfz eyleyip sağalttın yara
Zeynel Âbidin'den teberrük zira
Bin İbrahim Seyyit Mehmet dedemiz

KUL SABRİ

1851 yılında Şarkışla'nın Üyük köyünde doğdu. Babasının adı Yusuf, kendi adı Ali'dir.

Ailenin tek evlâdı idi. Köyde, hele Yusuf'un evinde âşıklar eksik olmaz, çalar, çığırır, söylerlerdi. Ali de onların dizinin dibinden ayrılmaz, saatlerce dinlerdi. Âşıkları çok severdi.

Henüz çocuk denecek yaşta idi ki, bir gün sokakta dolaşırken hemen hemen kendi yaşında güzel bir kızla karşılaştı. O zamana kadar bu kızı hiç görmemişti. Durdu, dikkatle ona baktı. Kız da durdu; önce belli belirsiz şöyle bir gülümsedi, sonra da tepeden tırnağa kadar uzun uzun süzdü. Birşey söylemek istedi, fakat söylemedi. Sadece koynundan bir elma çıkarıp uzattı. Ali elmayı alınca kız geri döndü, hızla oradan uzaklaştı. Gidiş, o gidiş...

Diyorlar ki: Elmayı yemesiyle beraber oğlan ansızın değişti; seme gibi, deli gibi birşey oldu. Hocalara okuttular, tekkelere götürdüler, adaklar adadılarsa da nafile iyileşeceğine büsbütün kötüleşti. Kimi «cin çarpmış» dedi, kimi «nazara uğramış», kimi de «hele sabredelim, dediler; derdini veren Allah, dermanını da verir.»

Böylece aradan yıllar geçti. Bir sonbahar günüydü. Sarıkaya köyünde düğün yapılacaktı. Babası Yusuf, çocuk belki açılır düşüncesiyle komşuların yanına katıp düğüne gönderdi. Güreşler, yarışlar, oyunlar derken akşam oldu. Sıra saz faslına geldi. Ali hemen âşıkların yanına yaklaşıp oturdu. Sesini çıkarmadan dinledi.. dinledi... Bir ara heyecanla ayağa kalkıp âşıklara dedi ki «yeter artık, siz susun, şimdi ben söyleyeceğim!» Şaşıran misafirler «Oğlum ne söyleyeceksin? Sen âşık mısın?» dedilerse de dinletemediler. En sonra «söyle bakalım» demek zorunda kaldılar. Söyledi. Tane tane, düzgün düzgün, hem de ölçülü ve uyaklı. Bir daha, olmadı bir daha. Hayret.. Oğlan gittikçe açıldı O değilden şöyle bir yokladılar, baktılar ki Ali artık iyice akıllanmış.

Hemen babasına müjdeciler salındı. Yusuf önce inanamadı, sonra da ne yapacağını, gelenlere nasıl teşekkür edeecğini bilemedi. İlk şaşkınlığı geçince bir kurban kesti ve yedi kat yabancıya varıncaya kadar lokmalar dağıttı.

Ali, o günden sonra saz çalmağa, deyişler söylemeğe başladı. İşi gittikçe ilerletti. Mahlası Garip Ali idi. Hacı Bektaş Tekkesini ziyaretinde bu adı beğenmediler. «Önce sabretmeyi öğren, başarının anahtarı sabırdır. Senin adın Sabri olsun» dediler. Şairlik adı böylece Sabri oldu. Bazı deyişlerinde Garip Ali, bazı deyişlerinde de Sabri diye anılmasının nedeni budur.

Çok dolaştı, ta Kars'a kadar gitti. En çok uğradığı yer Merzifon'dur. Tarsuslu Sıdkı, Şarkışlalı Agâhî, Yassıpınarlı Halimî ile uzun yıllar arkadaşlık etti. Onlarla epeyce karşılaşmaları vardır. 1931 yılında köyünde öldü.

Âşık Devranî diyor ki: «Ben, Kul Sabri'yi iyi tanıyorum. Son zamanlarında felçli gibi bir hali vardı. Bastonunu tutarken eli sürekli titriyordu. İriyarı ve kırmızı yüzlü olup, başında yer yer şişler çıkmıştı.»

Okuma yazma bilmediği için deyişlerini bir defterde toplayamadı. Sonradan, akılda kalanlar yazıya geçirilmeye çalışıldı ise de yararlı olduğu söylenemez. Evine

gittim, torunları ile görüştüm. Bana birkaç defter gösterdiler. Bozuk bir imlâ ile yazılmış. Üstelik bazı yerleri karalanmış. Kurşun kalemle yazılan sayfaları hemen hemen hiç okunmuyor. Aşağıdaki örnekleri ancak komşularının yardımı ile tamamlayabildim.

—1—

Elifi İmrandır virdim
Okudum ben baylı baylı
Bir menzilhaneye girdim
Yükleri var taylı taylı

Hırka giyer dervişleri
Kulakların mengûşları
Kırkların pinhan işleri
Çağırıyor Leyli Leyli

Üçlerin hâkipâyinden
Mücevher kânı soyundan
Cümle mestane suyundan
İçirirler meyli meyli

Ol Hakk'ı hazır bilmeyen
Kendi özünü bulmayan
Hakkınan yoldaş olmayan
Dolaştırır hayli hayli

KUL SABRİ'yem elif derdim
Elifi İmrandır virdim
Aynımda Ali'yi gördüm
Düştüm hâke paylı paylı

—2—

Melül melül duran güzel
Ne durursun eller gibi
Saçların dök mah yüzüne
Tara zülfün teller gibi

Ok kirpikler cana vurdu
Bir saat karşımda durdu
Çıkardı bir elma verdi
Kokuladım güller gibi

Kaşların çekilmiş âlem
Alnındaki mim yay kalem
Elâ göze kurban olam
Kirpik kavga kaller gibi

GARİP ALİ'm der âlemi
Yüzündür Hakk'ın kelâmı
Olam ben yârin gulâmı
Kapısında kullar gibi

—3—

Yanar şu sinemde şem'alar yanar
Aşkın ateşinden perinin derdi
Ârifi billâhlar cihanı eler
Ferhat kaya keser Şirin'in derdi

Olur mu cıngısı çıkmadık çakmak
Kimisi beyhûde kimisi ahmak
Her kulunu bir sevdaya salar Hak
Kimini huy tutar perinin derdi

Ben huylu değilim muska yaramaz
Kitap devreylesen dahi yaram az
Lokman Hekim bu yarayı saramaz
Yüz bin tabip gelse birinin derdi

KUL SABRİ'yim yaralarım ellidir
Ârife ne tarif dertli bellidir
Abdalların hırka giyer şallıdır
Hünkâr Hacı Bektaş pîrinin derdi

—4—

Be erenler beni yaktı yandırdı
Sevdası serimde ahu gözlümün
Kudret içkisinden verdi kandırdı
Gelir kokuları bana nazlımın

Eğnine giyinmiş cennet libası
Yine sen mi geldin ömrüm havası
Bir buse ver âşıkına cabası
Yüzünden nur damlar elmas yüzlümün

Mübarek gerdana kılayım nazar
Sevdası serimde hu çeker gezer
Dünya bir teline olur mu pazar
Açılmış gülleri bahar yazlımın

Zatın cemalullah aslın Horasan
Var mıdır efendim ilimde noksan
Bir buse verirsen kuluna ihsan
Alman inkisarın **SABRİ** mazlumun

—5—

Güz ayları geçti goncası soldu
Ak sayalar giydi donunu dağlar
Firkat ile yaman tutmuş iniler
Çevirmiş kıbleye yönünü dağlar

Şol yüce dağları kar geldi yastı
İşleyen yolları caddeyi kesti
Ben şad olam derken gam geldi bastı
Felek bizden aldı kinini dağlar

Ne bahtlı yâr ile yayla yaylayan
İçip soğuk suyun zevkin eyleyen
İzzet ile ikram ile söyleyen
Diller feda kıldı canını dağlar

Dağlar yarın sana boz evler konar
Ter mahbup yiğitler yoğun at biner
Hublar da doldurmuş dolusun sunar
Onlar hoş geçirir gününü dağlar

KUL SABRI özünü gerçeğe katar
Yücesinde nice nice er yatar
Yarın yâr gelince bülbüller öter
Dinleyin bülbülün ününü dağlar

—6—

Yeni bir yâr sevdim hublar çağında
Cenneti âlâda firdevs bağında
Bir od düştü dertli sinem dağında
Koylanır ateşin yanarım dilber

Siyah zülüflerin geçer seyranım
Gündüz mah cemalin nura hayranım
Kuruttun koymadın damarda kanım
Gönlüm bahçesinde sanarım dilber

Ak sinen sineme beyaz göğsünden
Teller Acemistan gerdan Gürcistan
Sükker dudakların doldur o tastan
İçmedikçe nasıl kanarım dilber

KUL SABRİ der seher vakti uyandı
Yol uğrattı dost bağına dayandı
Dostun gülü kırmızıya boyandı
Ben de bülbül olup konarım dilber

—7—

Meyletmedim şu dünyada ziynete
Ben yâre ne yüzden etmişim hata
Daha yol gider mi ölümden öte
Billâhi yolunda ölürüm dilber

Bir kıya bakışın aldı aklımı
Oktur kirpiklerin canda çakılı
Cennet ireyhalı müşkin kokulu
Dostun ireyhasın bilirim dilber

KUL SABRİ'yem ateş düştü özüme
Gücenme sevdiğim söyle yüzüme
Zalim gurbet görünmüyor gözüme
Belki gidip orda kalırım dilber

—8—

Nefis kuzgun gibi döner meydanda
Daha senin nefsin kemikte kanda
Terbiye görmemiş handa külhanda
Hünkâr sarayına yol olmak ister

Mürşid-i kâmilden dersin almayan
Okuduğu ilmin başın bilmeyen
Topuğuna çıkan çaya dalmayan
Dünyada ummana göl olmak ister

Sarıgebe çekirg'almış kurulur
Gurab gelmiş yakasından sarılır
Çaylak da bir serçe tutmuş yorulur
Turna şahin için tel olmak ister

Okuduğu ilmin bilmez başını
Uyuz olmuş kütüklerde kaşını
Eline almış da kibrit taşını
Cevahir elmasa lâ'l olmak ister

Anadan atadan öğüt almayan
Babasının kim olduğun bilmeyen
Urçumun yaptığı sazı çalmayan
Bu Sefil **SABRİ**'ye dil olmak ister

—9—

Dinlen nasihatım Hak ehli canlar
Inanın kardaşım sözüm sahidir
Didemden dökülen yaşınan kanlar
Hüseyin-i Kerbela'nın ahıdır

Yatıp uyumazsın oturup durmaz
Oyunbaz sırrına kimseler ermez
Sen körü görürsün kör seni görmez
Müminlerin gönlü nazargâhıdır

Leyle-i Kadir'dir bizim gecemiz
Yedi nusha yedi kübra hecemiz
Kırkların ulusu bizim hocamız
Kudretten sebakın verir okutur

Vechindir errahman seb'almesani
Lütfedip okuttun türlü lisanı
Şu lebin lâ'linden buyur ihsanı
Dedi «doldur bu âşıkın kabıdır»

İçtim muhabbetten hak buldu candan
İlikten damardan halloldu kandan
Yüzün görmeyince kalkak bu yandan
Cemalini gören canlar bâkidir

SABRİ'nin sinesi ezelden yanık
Gönül sarayına hak oldu konuk
Cihan gaflett'olsa o dost uyanık
Verir her muradı cömert ganidir

KUL SEVİNDİK

Torununun oğlu 1911 doğumlu Âşık Sevindik'in adı, soyadı, hatta tapşırması bile Sevindik. Büyük dedesi Kul Sevindik hakkında bize şu bilgiyi verdi:

«Asıl adı Mustafa'dır. Hekimhan'ın Culfalı köyündendi. Bilinmeyen bir sebeple baba yurdunu terk edip Kangal'ın Çaltepe köyüne gelmiş ve buraya yerleşmiş. Arası çok geçmeden Hacı Bektaş Tekkesi'ne gitmiş. Gidiş, o gidiş, bir daha geri dönmemiş.

«Bir gün Feyzullah Efendi'ye bir deyişini okumuş. O da sessizce dinledikten sonra, elini Mustafa'nın omuzuna koyup, 'Ne güzel söyledin evlât, sevindik, çok sevindik' demiş. Onun 'sevindik' sözüyle övgüsü herkesin dikkatini çekmiş olmalı ki, Mustafa'yı kim görse adıyla hitap etmez, sevindik dermiş. Bu sözcüğü zamanla Mustafa da benimsemiş ve kendisine tapşırma yapmış.

«Ölünceye kadar Tekkede kalıp, üzerine düşen her görevi eksiksiz yerine getirmiş. Öldüğü zaman da Kırklar Meydanı'nda dervişlere ayrılan mezarlığa gömülmüş.»

Her ne kadar Sevindik Sevindik'in, Feyzullah Efendi dediği postnişinin yaşadığı zamanı göz önünde tutarak, şairin yaşadığı zamanı tayin mümkünse de, asıl kaynağı yine kendi deyişlerinde aramak daha sağlıklı olur.

16 dörtlükten meydana gelen bir deyişinde

«Sene bin iki yüz yiğirmi dört oldu tamam
«Gelse gerektir âhir Mehdi-i sahip-zaman»

Diyor ki: Buradaki H. 1224 tarihi Milâdi 1809 eder. Şöyle bir yaklaşımla Kul Sevindik'in bu deyişi tahminen 30 yaşında söylediğini kabul edersek, doğum tarihi 1779 eder. Ama unutmamak gerekir ki, bu tür tahminler araştırıcıyı çoğunlukla yanıltır. Bu bakımdan sadece XVIII. yüzyılın ikinci yarısı ile XIX. yüzyılın birinci yarısında yaşamıştır demek daha isabetli olur.

—1—

Levlâke levlâk buyurdu Muhammed'in şanına
Gidi yezit susamıştır Al'evlâdın kanına
Günde yüz bin lânet olsun şek getirin canına
Hey velâyetler madeni settarım sırrım Ali
Âlemlerin ümidisin Hacı Bektaşı Veli

Zülfikar'ı bırakınca Necef deryası coştu
Narasın işiten devler Kaf'ın ardına kaçtı
İsmini zikr eden kullar ab-ı kevserden içti
Hey velâyetler madeni settarım sırrım Ali
Âlemlerin ümidisin Hacı Bektaşı Veli

Muhammed'i dave tetti kendi öz hanesine
Yüz bin kul azat ederdi her adım danesine
Kün deyince karar kıldı yerin göğün binasına
Hey velâyetler madeni settarım sırrım Ali
Âlemlerin ümidisin Hacı Bektaşı Veli

Bir adın da yaratıcı kimsenin yok gümanı
Sana güman edenlerin hergiz yoktur imanı
Gene sen sana getirdin ol velilik fermanı
Hey velâyetler madeni settarım sırrım Ali
Âlemlerin ümidisin Hacı Bektaşı Veli

Muhammed dizine aldı öptü Hüseyn'in ağzını
Şah Hüseyin cuşa geldi öperdi boğazını
Sevdiğim Zeynel hakkıyçün kabul et niyazımı
Hey velâyetler madeni settarım sırrım Ali
Âlemlerin ümidisin Hacı Bektaşı Veli

İmam Bakır'a kul olduk hidayete erince
Şiddetinden taşlar erir hub cemalin görünce
Gaziler mürvet çağrışır Cafer yollar sürünce
Hey velâyetler madeni settarım sırrım Ali
Âlemlerin ümidisin Hacı Bektaşı Veli

Musayı Kâzım katlanır şehitlikçin cezaya
Al ile ağu verdiler Ali Musa Rıza'ya
Mümin olan kail oldu Hak'tan gelen rızaya
Hey velâyetler madeni settarım sırrım Ali
Âlemlerin ümidisin Hacı Bektaşı Veli

Muhammed Taki değil mi tarikatın binası
Şah Ali Naki değil mi müminlerin aynası
Mümine ahretin verdi münafığa dünyası
Hey velâyetler madeni settarım sırrım Ali
Âlemlerin ümidisin Hacı Bektaşı Veli

Hasan Askerî değil mi ol Mehdi'nin atası
Kâfir inansın deyü durdu muallâk kayası
On sekiz bin âlemin cümle mahluk âyesi
Hey velâyetler madeni settarım sırrım Ali
Âlemlerin ümidisin Hacı Bektaşı Veli

KUL SEVİNDIK bir saray gelip de sultan konmaya
Sen seni yaratanı bil çeşmin od'a yanmaya
Şöyle bir güzel sevmişim meyil vermem dünyaya
Hey velâyetler madeni settarım sırrım Ali
Âlemlerin ümidisin Hacı Bektaşı Veli

—2—

Çok şükür olsun Huda'ya yoktan var etti bizi
Ol delilin âyetini görmeye verdi gözü
Boynumuza farz-ı âyin daim zikretmek sizi
Zikrim Allah ya Muhammed okurum virdim Ali

Din Muhammed dini yolu ustadımız ol Veli
Aşkına iradet getir kalma sen ondan geri
Mahşer günü gam çekme ey gulamım anla meni
Zikrim Allah ya Muhammed okurum virdim Ali

Şah Hasan ve Şah Hüseyin imamların serveri
Dünü söylemektir işimiz anmaktır onları
Ol iki cihan içinde hem mevali canları
Zikrim Allah ya Muhammed okurum virdim Ali

Şah İmam Zeynel Âbidin oldu bu yolda şehit
Böyle bil ki kalbi kara imana gelmez yezit
Müminin kalbi aynadır istemez isbat şahit
Zikrim Allah ya Muhammed okurum virdim Ali

Şah Muhammed Bakır bu âleme doğdu gün gibi
Okudu aşkın kitabın şakıdı bülbül gibi
Biz Haydar'ın gulamıyız Kanber deli kul gibi
Zikrim Allah ya Muhammed okurum virdim Ali

Mezhebimiz İmam Cafer mevalidir yolumuz
Çok şükr olsun Huda'ya Kâzım'a erdi elimiz
Dört gönülü bir edince evliyalar yerimiz
Zikrim Allah ya Muhammed okurum virdim Ali

İmam Musa divanında derilir gülbengimiz
Bir mevali soyu yoktur sürülür irfanımız
Kısmetimiz Huda verir Yaradan Sübhanımız
Zikrim Allah ya Muhammed okurum virdim Ali

Bir gün olur şu fenadan halka uğrar göçümüz
İmam Ali Rıza için bağışlanır suçumuz
Dergâhından mahrum etme hem ulumuz gencimiz
Zikrim Allah ya Muhammed okurum virdim Ali

Şah Muhammed Takî Nakî dinimiz imanımız
Anların yoluna koyduk ahd ile amanımız
Niyazım pîr eşiğine Hakk'a temennahımız
Pirim Allah ya Muhammed okurum virdim Ali

Gel gönül fark eyle aşkın derya hem denizini
Ârifler sohbet ederler doğru söyler sözünü
Hasan Askeri'ye şimdi düşürüyor özünü
Zikrim Allah ya Muhammed okurum virdim Ali

Sene **bin iki yüz yiğirmi** dört oldu tamam
Gelse gerektir âhir Mehdi-i sahip-zaman
Kaldır aradan perdeyi gitsin şek ile güman
Zikrim Allah ya Muhammed okurum virdim Ali

Bir gün olur şu fenadan halka uğrar gideriz
Varır dostun eşiğinde ahd ü aman güderiz
KUL SEVİNDİK sana şükran Hakk'a niyaz ederiz
Zikrim Allah ya Muhammed okurum virdim Ali

—3—

Ali'den kim ihlâs ile başlarım ben işime
Hem mahımsın hem şahımsın dergâhımsın ya Ali
Her ne kaza geldi ise senden geldi başıma
Hem mahımsın hem şahımsın dergâhımsın ya Ali

Hak'tan izin almayınca tığ koparmaz bir tüyüm
Balçık mısın bu virdime Cebrail koydu suyum
Korkarım ki hey efendim hoş gelmez sana huyum
Hem mahımsın hem şahımsın dergâhımsın ya Ali

Ol Muhammed Mustafa'yı sen gönderdin miraca
Sırrını pinhan eyledin komadın perde aça
Seni sıdk ile sevenler yazılır yüzün hac'a
Hem mahımsın hem şahımsın dergâhımsın ya Ali

Ol İmam Hasan'ın ben de bendesiyim bendesi
Kerbelâ'da Şah Hüseyin şehitlerin şem'ası
Dergâhından mahrum etme hey âlemler aynası
Hem mahımsın hem şahımsın dergâhımsın ya Ali

İmam Zeynel Âbidin'e ikrar verdim dönmezem
Kanat vurup kerkes gibi her üleşe konmazam
Hüsnün bana zülâl olmuş içmek ile doymazam
Hem mahımsın hem şahımsın dergâhımsın ya Ali

Dünü günü zikr ederim ol Muhammed Bâkır'ı
Eyyüb'ün tenine kurt koydun kesmedi şükürü
Dergâhından mahrum etme ben günahkâr fakiri
Hem mahımsın hem şahımsın dergâhımsın ya Ali

İmam Câfer sana baktı okudu dersin tamam
Enbiyalar başı sensin oldun cümleye imam
Dünü günü zikr ederim okurum seni heman
Hem mahımsın hem şahımsın dergâhımsın ya Ali

Nuh Peygamber gemi çattı bu derya-yı azime
Dünya bir kayık misali kaldırdı su yüzüne
Hey erenler niyaz eyle Şah Musa-yı Kâzım'a
Hem mahımsın hem şahımsın dergâhımsın ya Ali

Deryalar mürekkep olsa vasfın getirmez dile
Şah Rıza'nın elin eline aldı güle güle
Dergâhından mahrum etme efendim bizi hele
Hem mahımsın hem şahımsın dergâhımsın ya Ali

Vücuduma kadem bastı gülşen eyledi bağın
Ben Ali'ye inanmışım aklı yetmez çoğunun
Ey erenler niyaz eyle Şah Takî ba Nakî'nin
Hem mahımsın hem şahımsın dergâhımsın ya Ali

Gevher taşın mekân tuttun sakin oldun bir zaman
Yetmiş bin şehr nare yaktın anda kodun bir güman
Askerî'ye atâ dedik sen Mehdi sahip-zaman
Hem mahımsın hem şahımsın dergâhımsın ya Ali

Bir adın Bektaş çağırdın urdun Elif-i Tac'ı
Bir elin Kâbe'ye koydun anda oldun sen Hacı
Yetmiş iki buçuk millet birdir Güruh-ı Naci
Hem mahımsın hem şahımsın dergâhımsın ya Ali

Adın İbrahim çağırdın dedik sana hüvallâh
İk'ellerim yere koydum dedim sana eyvellâh
Bir ismin Ali bir ismin Tanrı hem vallâh billâh
Hem mahımsın hem şahımsın dergâhımsın ya Ali

Bir adın Hızır çağırdın ettin ırağı yakın
Seni sıdk ile sevenin kalbini ettin enin
Seni candan sevenlerin ahretin ettin emin
Hem mahımsın hem şahımsın dergâhımsın ya Ali

Kara taşa nazar etsen nutku dile getirin
Öküzü bahane edip cihanı sen götürün
Vallâh billâh sen Tanrı'sın hiç kalmasın hatırın
Hem mahımsın hem şahımsın dergâhımsın ya Ali

KUL SEVİNDİK akıl ermez bu sırrın ötesine
Bir kişiye nazar etsen ata olun atasına
Aman mürvet kalmayıgör ben kulun hatasına
Hem mahımsın hem şahımsın dergâhımsın ya Ali

—4—

Gönül aşk kitabın sen al eline
Serimize ne yazılmış görelim
Tevhit kelimesin getir diline
Din serverine salâvat verelim

Din serveri Hak Muhammed Ali'dir
Yardımcımız keremkânı Veli'dir
Bizden ezel gelen bizden uludur
Derdimizin dermanını görelim

Tabibler dertliye derman eylesin
Şah Hüseyin ilm-i kelâm söylesin
İmam Hasan ummanları boylasın
Sıdkınan kulak urup dinleyelim

Dinlen gelen imamların sesidir
İmam Zeynel imamların hasıdır
İkrarına inkâr olan âsidir
İkrarı inkâr edene soralım

İnkâr eden münkir Hakk'a kul olmaz
Coşkun akan muhabbette göl olmaz
Ol İmam Bâkır'ın sırrı denilmez
Sizin ile hal evine varalım

Hal evinde hal olalım halınan
İmam Cafer bir yol kurmuş yolunan
Biri birimize tatlı dilinen
Öğüt nasihat teselli verelim

Teselli vererek müşkülün kandır
Muhabbet şem'inin çırasın yandır
Yönünü Musa-yı Kâzım'a döndür
Üstat nazarına doğru varalım

Üstadımdır dost yüzüne bakıtan
Hocam İmam Rıza'dır okutan
Özünü seçegör yetmiş ikiden
Sizin ile yetmiş üçe varalım

Kadim islâm dini yetmiş üç olur
İsmail'e inen kurban koç olur
Önü sonu bu faniden göç olur
Onlar göçmüş ya biz neye duralım

Geliciden gel olunca durulmaz
Takî'yi Nakî'yi seven yorulmaz
Tastik olmayınca Hakk'a erilmez
İkiliği kalbimizden ıralım

Hak Taâlâ sever tastik kulları
Coşkun akar muhabbetin selleri
Hasan Askerî'nin gonca gülleri
Firdevs-i âlâda açmış görelim

KUL SEVİNDİK bülbül intizar güle
Şah Muhammed Mehdi zuhura gele
Düşmüşlerin elin ala kaldıra
Temenna eyleyip yüzler sürelim

KUSURÎ

Babası Garip Ağa aslen Karslı olup, kendi isteğiyle Sıvas'a gelmiş ve Kangal'ın Dışlık köyüne yerleşmiştir. Hasan Fehmi Efendi 1875 yılında burada doğdu. Soyları ta Karacaahmet'e kadar dayanır. Ailece Hıdır Abdal ocağına bağlıdırlar*.

İlköğrenimini Divriğili şairlerden Süleyman Giryanî'den yaptı. 14 yıl onun yanından ayrılmadı. Farsça ve arapça öğrendi. «Necm-ül Gulüb - Gönüller Yıldızı» adındaki manzum eserini hocası Giryanî ile birlikte yazdı.

Ocakzâde olduğu için irşat amacıyla Anadolu'nun birçok köy ve kasabasını, özellikle Erzincan, Erzurum, Kars, Malatya, Kahramanmaraş ve Elbistan yörelerini gezdi. Zara ve İmranlı bölgesinde herkesi tanırdı.

Okuma-yazmayı çok severdi. Bu nedenle gençliğinin önemli bir kısmını İstanbul'da geçirdi. Bir ara Elbistan'a döndü ve Kocamağara köyüne yerleşti. Orada çiftçilik

(*) Hıdır Abdal, Karacaahmet'in dört oğlundan biri ve en ünlüsüdür. Türbesi ve tekkesi Kemaliye'nin Ocak köyündedir. Diğer kardeşleri Kanber Abdal, Ali Abdal ve Cafer Abdal'dır. Divriği'de halen Kanber Abdallar adında bir aile vardır. Bu çevre şairlerinin çoğu Hıdır Abdal'ı manevî usta bilir veya maneviyatından yardım umarlar.

yaptı ve 20 yıla yakın kaldı. Üç kızı ile bir oğlu bu köyde doğdular. Son yıllarını bazan Ankara'da oğlunun yanında, bazan da Dışlık köyünde geçiriyordu. 1951 yılında hastalandı ve Dışlık köyünde öldü.

Bugün hayattaki tek çocuğu Ali Rıza Arısoy, Başkomiserlikten emekli olup Ankara'da oturmaktadır.

Hasan Fehmi Efendinin mahlası Kusurî idi. Saz çalmaz, irticalen söylemezdi. Çoğunlukla dini konuları işleyen bir kalem şairi idi. Aruzla yazılmış şiirlerinde ağdalı ve sıkıcı görünürse de, hece şiirlerinde günümüz halk şairlerinden farksızdır. Diyebilirim ki dili onlardan daha duru ve daha başarılıdır. İşlediği konularda uyarıyı ön planda tutuyor.

Eserleri:

1— «*Kumru yahut Gülzar-ı Hüseyin*», Matbaa-yı Âmire, İstanbul 1325 (1908)

2— «*Eimme-i İsna Aşer, Hanedan-ı Seyr-ül Beşer*», Farsçadan çeviri.

3— «*Necm-ül Gulüb - Gönüller Yıldızı*», Süleyman Giryanî ile birlikte. Adil Ceylan Matbaası, İstanbul 1949, 150 sayfa.

4— *Şiir Mecmuası,* (Yayınlanmadı)

5— *Din Davası mı? Post Kavgası mı?,* (Yayınlanmadı)

—1—

—İstiklal Savaşı Destanı—

Bitti kavga Sever andı bağlandı
Elin oldu bucak bucak Türk ili
Öyle and ki Türk ciğeri dağlandı
Kırıldı Türkler'in kırk yerden beli

Hiç duygu yok muydu Vahdet'le Ferit
Ne yaptınız böyle işiniz tirit
Elden boynunuza taktınız şerit
Sıktı boğazımız çıkardık dili

Düşünenler işinize iş demez
Bin batman bal ile damlası yenmez
Öyle bir pislik ki onu peklemez
Haleb'in sabunu Mısır'ın Nil'i

Yaptınız düşmanla sanki barışık
Kestiğiniz kesim karma karışık
Türkler değil köleliğe alışık
Gözünüze kim çekmiştir bu mili

Aslan yürekliler buna katlanmaz
Hepsi kırılmazsa bu yurt çiğnenmez
Yurderinin kanı ile oynanmaz
Zincir takmak değil taktırmaz kılı

Bir Mayıs sabahı yurda atladı
Yokluklar içinde varlık patladı
Her bucaktan bir kıvılcım çatladı
Esmeğe başladı bir sağlık yeli

Durmadan dört yana buyurdu heman
Olmalı bu yurda hepimiz kurban
Artık ta boğaza dayanmıştır can
Yurt gidiyor Türk'ün beli büküldü

Tel ile dil ile her yere buyruk
Ulaştı tez elden uyanın çabuk
Arslanca ölmeden başka çare yok
Kılıçlar kınından işte çekildi

Her yokluk var at olmazsa yayayız
Parçalanmaz kırılmaz bir kayayız
Ateş suya n'eyler biz ulu çayız
Kefenimiz boynumuzda takılı

Sağdan soldan başlanıldı savaşa
Korkak saraylılar düştü telaşa
Gûya çıkılmazmış düşmanla başa
Düşman çerisiyle her yer tıkılı

Başladı Gazi'ye engel olmağa
Şurdan burdan kargaşalık kurmağa
Düşüncesizlere ağız vermeğe
Düşmanın eline vermiş kâkülü

Gazi İstanbul'dan yurdu ayırdı
Anladı Vahdet'in cıvıklık derdi
Gazi'nin yokluğna buyruk buyurdu
Tilki yutmak ister kocaman fili

Gazi dedi güzel düdük öterse
Bildiğini yapsın eli yeterse
Tanrı verir şu işlerim biterse
Yurt kayırma düşüncesi yapılı

Yüğrük çaba ile işe başladı
Düşmanları her bucakta haşladı
Onulmaz dertleri güzel aşladı
Kaldı düşman kanatları basılı

Yurt erleri çok çetinlik geçirdi
Düşmanları kol kol yurttan aşırdı
Bu düzeni görenler hep şaşırdı
İstemezler kaldı dili kaygılı

Yunanlı'yı saman gibi savurdu
Yanar ateş gibi kastı kavurdu
Mum gibi yumşattı Çerkez'i Kürd'ü
Yurdun elde oldu alı yeşili

İstanbul'a geçti kahraman ordu
Vahidettin gördü gelen aç kurdu
Kurtulmak çaresin kaçmakta gördü
Ettiğin bilirsin topla mitili

Ordularmız geçti Rumel'den yana
İsmet paşa gönderildi Lozan'a
Alkışlayın sevimli bir and yapana
Var olsun Türkler'in o Başvekili

Bu yurda baş oldu kutlu Ankara
Ordan serper bil ki eyilik her yana
Başlanıldı yurt içinde işlere
Çünkü yurdun her bucağı yıkılı

Tekkeler kapandı saraylar söndü
Dedelik dervişlik torbaya kondu
Kazanın da yiyin yağma yok dendi
Bu yıllara derler toplu er yılı

Neler yaptı bu gaziler erenler
Gökte tayyareler yerde trenler
Bin yaşasın gösterenler görenler
Yemiş verdi yeniliğin çitili

Bilgi kolaylaştı yazı değişti
Yüğrüklük yol aldı çiğ yerler pişti
Eski kafa çatlakları bitişti
Tazelendi hep erkekli dişili

Senlik benlik hiç kalmadı arada
Neler vardı neler vardı kur'ada
KUSURİ yenice erdi murada
Eski dertler yüreklerde çıkılı

—2—

Buluta girmekle güneş batamaz
Yarılıp çıkması bir yele bakar
Çörçöp gelip su yolunu tutamaz
Silip süprülmesi bir sele bakar

Şahini durdurmaz karga avazı
Arslanı yenemez bir yüğrük tazı
Sessiz bellediğin düzensiz sazı
Öttürür ustası bir tele bakar

Uyumuş arslanı öldü mü sandın
Yurdu çakalların oldu mu sandın
İşlenmeyen bağı söndü mü sandın
Onun şenlenmesi bir bele bakar

İş başında belli olur yiğitlik
Uçan kuşa karşı dayanmaz çıtlık[1]
Sona kadar sürüp gitmez bu kıtlık
Gelimli verimli bir yıla bakar

KUSURİ topluluk yaratır neler
Birlik her bir gücü yener örseler
Dağları devirir kayalar deler
Çelik bilek güçlü bir ele bakar

—3—

Yükseldikçe engin yürü engin ol
Güneşten örnek al yere döşenir
Her tatlı meyveyi enginlerde bul
Yükseğe kar yağar gören üşenir

Kafayı kaldırıp etme fodulluk
Baş indir Tanrı'ya edesin kulluk
Yağmur gökten yere yağdırır bolluk
Al yeşilden olur dört köşe pür nur

Su enginlik sever yüz üstü kaçar
Deniz olur sonra havaya uçar
Ay yıldız ışığın yerlere saçar
Aydınlanır nurdan kuşak kuşanır

Hangi varlık acep azdırır seni
Var etti bir damla sudan bu teni
Bugün bir kandandır uzunu eni
Bellikçiler bilmem onu ne sanır

1 Çıtlık: bir cins çekirge

KUSURÎ özünü engine indir
Eşini hem yoldaşını sevindir
Bugün yarın bu yer senin evindir
Kendini pek kuran yarın utanır

—4—

Sapasağlam dost olanlar
Can vermeyi düşünmezler
Dost aşkıyle mest olanlar
Ser verip geri dönmezler

Birlik dolusun içmişler
İkilikten vaz geçmişler
Hakkı bâtıldan seçmişler
Yaramaza el sunmazlar

Dosta dost düşmana düşman
Canları canana kurban
Varlık yokluğu bir bilen
Her daldan dala konmazlar

Er oğlu ikrarın sıymaz[2]
Post için dostuna kıymaz
Rezalet kaftanın giymez
Ar gömleğin soyunmazlar

KUSURÎ sevmez serkeşi
Sevilmez sevmeyen kişi
Ciddi seven Hakk'ın işi
Parlak nurdur söyünmezler

2 Sıymaz: kıymaz

MUSTAFA

1896 yılında Şarkışla'da doğdu. Babasının adı Mükrimin'dir. Eski aile lâkaplarına Kayserilioğulları denir.

Rüştiye öğreniminden sonra özel dersler alıp arapçasını ilerletti. Birinci Dünya Savaşında Doğu Cephesi'nde idi. 4 yıl orada kaldı. İstiklâl Savaşı'nı İstanbul ve Edirne'de geçirdi. Kendisi depo ve sancak çavuşu olduğu için bir hayli boş zamanı vardı. Bundan faydalanarak Ömer Ziyaeddin Dağıstanî'ye intisap edip dini bilgilerini artırdı. Bir yandan da Ayasofya İmamı Hafız İdris'ten Kur'an ve makam öğrendi. 1923'te terhis olup Şarkışla'ya döndü. Bir daha ayrılmadı. Çeşitli ticaret ve bilhassa manifaturacılık yaptı. Yaşlanınca işini çocuklarına bırakıp, vaktini okumak, yazmak ve ibadetle geçirdi. 16 Haziran 1976'da Şarkışla'da öldü.

Şiire ilk gençlik çağlarında koşma yazmakla başlamıştı. O zamanki tapşırması *Efkârî* idi. 20 yaşına kadar Serdarî'nin meclislerine devam etti. O günleri anlatırken demişti ki: «Hacı Emmi'nin huzurunda iki dizimizin üzerine oturur, onu dinlerdik. Konuşmaz veya birşey soramazdık.» Onu dinleye dinleye ben de birşeyler söylemeye başladım. Ama sonradan hepsini unuttum. Toplum, o türlü mecazi sözleri hoş karşılamıyordu..»

Tasavvufa merak sarmaya başlayınca, hocası tedirgin olmaya başladı. Şiir yazmasını menetti. Hele tapşırmasına bir türlü aklı yatmamıştı. Kısaca: «Sen bu işleri bırak, demişti; elbet onun da zamanı gelir.» Böylece bir süre ağzını kapadı ama, içindeki ateşi söndüremedi. Uzun yıllar 'ah bir izin çıksa' diye yakarıp durdu. Bir gün gördüğü rüya ile o arzusuna kavuştu. Bu olayı şöyle anlatmıştı: «Önümdeki perdeler birer birer açıldı. Her tarafım aydınlık içinde kaldı. Biraz sonra önümde iki kişi belirdi. Dikkatle baktım; birisi Hazret-i Peygamberimiz, birisi de hocamdı. Hocam elini kavuşturmuş, boynunu yana eğmiş, arkasında bekliyordu. Hemen ayağa kalkmak istedim. Ama giyinik olmadığım için utandım, kalkamadım. Hazreti Peygamber elini uzattı, omuzuma bastırarak 'dur, kalkma' dedi. Arkasından da şu emri verdi: 'Benim için 150 beyitlik bir kaside söyleyeceksin'. Nasıl, ne zaman? diye sormaya fırsat bırakmadan ikisi de kayboldular.

«İşte o günden beri tapşırmayı da, koşma yazmayı da bıraktım. Aldığım emir gereğince sadece kaside yazıyorum.»

Mustafa Öztemiz bana bunları anlatırken oğlu renkten renge giriyor, bir babasının, bir benim yüzüme bakıyordu.

Mustafa Öztemiz'in bir ara dışarı çıkmasından faydalanarak sebebini sordum.

— Bu konuyu babamın bir yabancıya anlatışını ilk defa işitiyorum, dedi.

Doğrudur, çünkü onun şair olduğunu ailesinden başka kimse bilmiyordu ki...

Bana yazdırdığı şiirleri aynen aktarıyorum:

—1—

Kalpte neşv ü nemasın
Hem dertlere devasın
Her ne desem revasın
Mislin gelmez cihana

Sen ki can ü minnetsin
Hem şefi-i ümmetsin
Âlemlere rahmetsin
Mislin gelmez cihana

Kalbin kenz-i Mevlâ'dır
Ruhun arş-ı âlâdır
Cismin dolu mânadır
Mislin gelmez cihana

Her denaat bendedir
Muhabbetin candadır
Merhamet de sendedir
Mislin gelmez cihana

Allah'ın sevgilisi
Habibi Mustafa'sın
Mustafa müçtebasın
Mislin gelmez cihana

—2—

Sen sâlika kitapsın
Hakk'a kabil hitapsın
Hem kutub-ül ahtapsın
Nebi zişan içinde

Kur'an'ın kalbi Yasin
Sen Kur'an'ın kalbisin
Hem tahir-i Taha'sın
Buldum Kur'an içinde

Öyle sırr-ı hafisin
Akl-ı insan bilemez
Bildim diyen yalandır
Kaldım hüsran içinde

Öyle bir muammasın
Cesaretle söylesem
Şer'in keser dilimi
Koymaz insan içinde

Künhünü kimse bilmez
Bilin ancak sen seni
Bildim diyen bilemez
Kalır zindan içinde

On sekiz bin âlemdir
Kimse bilmez aslını
Senin hal-i şanındır
İki cihan içinde

Kâbe senin kalbindir
Tavaf nasip olur mu
Kalbine vasıl olan
Yaşar adnan içinde

Zemzem ab-ı feyzindir
Havz-ı kevser özündür
Şems ü kamer yüzündür
Bildim efgan içinde

Yok evvelin evvelsin
Yok âhirin âhirsin
Ne Allah ne gayrısın
Kaldım hayran içinde

Vallahi sen ölmedin
Ölmüş diyen yalandır
Öldüğünü zanneden
Kalır güman içinde

Bu sözlerim haktır hem
Vallahi gerçektir hem
Zâhir ile arama
Bulun esrar içinde

Sen hayyisin bâkîsin
Asla ölüm görmedin
Sana ölmüş diyenler
Kalur duman içinde

Ne yaparsın **MUSTAFA**
Yapış hemen Mushaf'a
Aşk ile sen sür safa
Oku Kur'an içinde

—3—

Bana emir veren sensin
Bu âlem-i hakikatte
Emir veren sana Allah
Bu âlem-i şeriatte

Namaz kıldın Allah için
Oruç oldun Allah için
Zekât verdin Allah için
Bu âlem-i şeriatte

Gâh göründün gâh büründün
Gâhi gaip gâh bilindin
Aklım kasîr seni bilmez
Bu âlem-i şeriatte

Duydun sesini **MUSTAFA**
Bu sırları etme ifşa
Az mı geldi yedin sopa
Bu âlem-i şeriatte

—4—

Dağlardan aştım geldim
Aşkına düştüm geldim
Havadan uçtum geldim
Medet yâ Resulullah

Yüreğim yandı nare
Elim boş yüzüm kara
Dertliyim sende çare
Medet yâ Resulullah

İşte geldim başına
El pençe divandayım
Günahkâr şermendeyim
Medet yâ Resulullah

Aşkın sardı ağlarım
Eridi hep yağlarım
Hem çözüldü bağlarım
Medet yâ Resulullah

Suçluyum sen affeyle
Himmet kıl şefkat eyle
Lütf ü inayet eyle
Medet yâ Resulullah

MUSTAFA Allah de sen
Sahib-i lütf-i hasen
Günahkâr âsiyim ben
Medet yâ Resulullah

—5—

Dondu güneş dolunmaz
Hiç yaldızın silinmez
Sensiz Allah bilinmez
Sana nasıl varayım

Senin ismin Muhammet
Benimki âsi ümmet
Sana lâyık şefaat
Ben zayıf bî-çareyim

Yüzüm elime aldım
Doğru kapına geldim
İşte bunaldım kaldım
Göster nerde arayım

Aşkınla düştüm yola
Gelsin gönlüme cilâ
Senden olmazsa deva
Ya ben kime varayım

MUSTAFA adım benim
Hiç yoktur dâdım benim
İsyanda kadim benim
Yüzleri pek kareyim

—6—

Derdime sen dermansın
Hem yareme merhemsin
Sen hadis-i kudsisin
Hem Hazret-i Kur'an'sın

Nar-ı cahim celâlin
Sekiz cennet cemalin
Kün fen yekûn kemalin
Zâhir bâtın aslansın

Arş-ı âzam sendedir
Levh-i mahfuz sendedir
Hakikatin bilinmez
Suretâ bir insansın

Hads-i şerif sözündür
Kur'an senin özündür
Hakk'ı gören gözündür
Her an mest ü hayransın

N'olur yâ Resulullah
Bana aşkımı desen
Başka devlet istemem
Sen sahib-i devletsin

Sevgilisin nazlısın
Baldan tatlı sözlüsün
Aydan arı yüzlüsün
Bir sevgili Süphan'sın

—7—

Daha küçük yaşında
Tac-ı izzet başında
Hikmet dolu işinde
Din imanım Muhammet

Ol mubarek Hacer'i
Koyan sensin yerine
Mazhar idin sırrına
Canda canım Muhammet

Nail idin ona sen
Lâyık idin buna sen
Keremkân-ı kerem sen
Şeref şanım Muhammet

Hacer-ül Esved derler
Ol mubarek bir taştır
Sırrını bilen sensin
İlik kanım Muhammet

MUSTAFA öğemezsin
Ağyâra diyemezsin
Tadına doyamazsın
Tende canım Muhammet

REFİKÎ

Asıl adı Mehmet Şanlı olan Refikî, 1874 yılında Kars'ın Hacı Şerif mahallesinde doğdu. Babası Şuayboğulları'ndan Halit Efendi, annesi Sultan Hanım'dır.

1878'de Kars'ın Ruslar tarafından işgali üzerine bütün aile evini-mülkünü terkedip Sıvas'a göçtü. Hükümet onları Yıldızeli'nin Davulalan (Davlıalan) köyüne yerleştirdi.

Babası Halit Efendi okur-yazar ve din kültürü üstün bir kişi idi. Davulalan'da bazı ailelerle anlaşamadı. Bunlar ilerde başıma iş açar düşüncesiyle köyde durmak istemedi. Kendisine uygun bir başka köy aradı. Bir Cuma günü kalkıp Belcik'e gitti. Köylüler uzaktan medhini duydukları bu hocanın vaazını dinlemeyi arzu ettiler. Hatırlarını kırmadı; kürsüye çıkıp uzun uzun konuştu. Belcikliler pek memnun oldular, köylerine yerleşmesini, kendisine ellerinden gelen her türlü yardımı esirgemiyeceklerini söylediler. Halit Efendi zaten böyle bir yer arıyordu. Davlualan'da nesi varsa satıp geldi ve buraya yerleşti.

Hem imamlık yapıyor, hem de çocukları okutuyordu. Bekir Emmi adındaki bir komşusunun kızı da onlar arasındaydı. Nedense kıza kanı kaynayıverdi. Her ço-

cukla ayrı ayrı meşgul oluyor, birşeyler öğretmeğe çalışıyordu ama, oğluna ve o kıza daha başka özen gösteriyordu. Zaman zaman içinden «Büyüyünce şu kızı oğluma alsam» diye geçiriyordu. Ne çare ki o günlere yetişmeye ömrü vefa etmedi.

Mehmet, babasının ölümünden sonra Akdağmadeni'ne gitti. Kaput'ta medreseyi bitirip yine köyüne döndü. 20 yaşında idi. İlk işi babasının gözünde kalan arzusunu yerine getirmek oldu. Bekir Emmi'nin kızı ile evlendi. 1901 yılında askere aldılar. Vatani görevini Diyarbakır ve Nusaybin'de yaptı. Evine ancak yedi sene sonra dönebildi.

Bu kadar okuduktan sonra çiftin kulpunu tutacak değildi ya... Tutmak istese de nerede o tarla, o tump? Çaresiz, babası gibi imamlığa başladı. İlk görev yeri Bedirli bucağının Damlacık köyüdür. Burada epeyce kaldı. Bir gün Çallı köyü halkının daveti üzerine kalkıp gitti. Gidiş, o gidiş, bir daha ayrılmadı. 1949 yılının Aralık ayında vefat edip, orada gömüldü.

Refikî üç evli idi. İlk hanımından 3 kızı, 2 oğlu; ikinci hanımından 2 kızı, 3 oğlu; sonuncusundan da 1 kızı oldu. Çocukken ölenler bu sayının dışındadır. Kardeşlerinin kesin sayısını âmâ Hafız Ahmet Şanlı da bilmiyor.

Mevlevi tarikatına mensup olan Refikî'nin mürşîdi, Kemahlı Hoca İbrahim Hakkı Efendi'dir.

Oğlu Ahmet Şanlı Diyor ki: «Ne ustası, ne de yakından ilgi duyduğu bir şair vardı. Hatta köyüne çok uzak olmayan Ruhsati'yle bile görüşmemişti. Oturur, kendi kendine düşünür ve yazardı. Medreseden aldığı bilgi ona yetiyordu.»

Ahmet Şanlı'nın yargısına ortak olmaya imkân yok. Bu konuda medreseden yeterli bilgi almışa da benzemiyor. Şiirlerinde sık sık rastladığımız arapça ve farsça tamlamalar ise kendini emsalinden daha bilgili gösterme özentisinden başka birşey değildir. Eğer o da Ruhsati

gibi günlük konuşma dili ile yazsaydı, daha samimi, belki de daha başarılı olabilirdi.

Aşağıdaki örnekleri —mümkün olduğu kadar—, günümüz konuşma diline daha yakın olanlardan seçtim.

—1—

Azm-i rah eyledim sulb-i pederden
Bilirim aslımı bir katre meni
Zuhurum dünyaya rahm-i maderden
Çekti zahmetini vaz'ı zamanı

Çekince göğsüne, türlü naz ile
Ağlardım, emzirir bir ağaz ile
Büyüttüler beni kış ve yaz ile
Açıldı bağımın gül ü reyhanı

Geçti sabavetim oldum şabemret
Sanırdım mukabil olamaz bir fert
Teehhül zamanım geldi âkıbet
Aldım tezvic ile bir nevcivanı

Halvet-i sahihle oldum bermurat
Iştigal-i dünya etti izdiyat
Kız oğlan başımda çoğaldı evlat
Gönlümde gıll ü gış gitmez dumanı

Kisb ü kâr eyledim haram helâlden
Çektiğim meşakkat ehl-i iyalden
Hiç vefa görmedim maldan evladdan
Hayvah mürur etti ömrüm zamanı

Gençlikte çok kusur eyledim yarep
Tövbe-i nasuhla cezm eyledim hep
Bağışla fazlına eyleme izap
Kesmem rahmetinden asla gümanı

Yarabbi kul idim eyledin taksir
Dü cihan sen beni eyleme tahkir
REFİKÎ gelecek sana misafir
Vazgeç günahından eyle ihsanı

—2—

Neden halk olundun tefekkür eyle
Sendeki simaya bak da ibret al
Saklar her belâden teşekkür eyle
Eden kim himaye bak da ibret al

Güneş gurup eder doğar yıldızlar
Devreder daima gece gündüzler
Geçer üstümüzden kış ile yazlar
Güneş ile aya bak da ibret al

Kürre-i arz denir hiç durmaz döner
Fevkine direksiz çekmiş bir kemer
Devreder yüzünde şems ile kamer
Arz ile semaya bak da ibret al

Bu sırr-ı Yezdan'ı bilemez bir kul
Verir kimisine nimetini bol
Kimi sarf etmeye bulamaz bir pul
Yoksul ile baya bak da ibret al

REFİKÎ bir edna söyletir efkâr
Gel bırak bir eser kalsın yadigâr
Dünyada bir kimse kalmaz âşikâr
Geçen enbiyaya bak da ibret al

—3—

Bir yiğit arasın bulsun dengini
Isterse kız olsun ister dul olsun
Her sözünde sadık bulsun kendini
Ölenece kapısında kul olsun

Kendi yüze güler kalbi hıyanet
Oyle güzellere eyleme minnet
Bilmez kıymetini çeken rezalet
Başı pınar ayakları göl olsun

Uğruna canını eylersin feda
O seni yüzünden bırakır cüda
Kendi eller ile zevk ü safada
Gözlerinden akan yaşlar sel olsun

Böyle güzellerde hakikat olmaz
Düşünüp âlâyı ednayı bilmez
Sana sıdk-ı candan muhabbet kalmaz
Kendine münasip varsın yâr bulsun

Seninle vâd eder sözünde durmaz
Sarılıp boynuna halini sormaz
Hem güler yüzüne hatırın kırmaz
Der ki ateşime yansın kül olsun

REFİKÎ n'eylerim kalmışım nâçar
Halime rahmetmez o zalim gaddar
Sana ricam budur ey Perverdigâr
Yalan söyleyenin dili lal olsun

—4—

Bu devr-i âlemdir çerh gibi döner
Gidenlerden geri gelenler mi var
Kiminin başına bir devlet konar
Bu sırr-ı hikmettir bilenler mi var

Kimi kaybeder de düşer devletten
Ayrılır yığdığı eski servetten
Nas içinde mahrum kalır hürmetten
Acep bir kararda kalanlar mı var

Kiminin yok iken artar serveti
Ahlâk tebdil olur gider şefkati
Düşünmez kendinde olan haleti
Ne idim ne oldum diyenler mi var

Ceddimiz Âdem'den bu ana kadar
Nice veli geldi nice peygamber
Hep gitti dünyadan kalmadı bir er
REFİKİ ebedî kalanlar mı var

—5—

Gönül cûşa geldi haber anlamaz
Onbeşine değmiş güzel yâr ister
Nasihat eylerim asla dinlemez
Koynunda erişmiş taze nar ister

Gönül havalandı yüceden uçar
Yâre kavuşmaya kol kanat açar
Demez fukarayım yâr benden kaçar
O yârî görmeye elde var ister

Var ise ne kadar kisb ile kârın
Olur o nisbette hem itibarın
Lebinden emzirir sana dildarın
Bu zevki sürmeye sim ü zer ister

Ateşten gömlektir yokluk giyilmez
Övülür zenginlik yokluk övülmez
Mecliste yukarı buyur denilmez
REFİKİ yüreği yandı kar ister

—6—

Müminler cennet-i alâda köşke
Merdivensiz nice çıkar eğlenir
Dünyada bir misli var mıdır başka
Acep nerde karar eder eğlenir

Cennet-i alâda dört ırmak akar
Lezzetleri ayrı bir yerden çıkar
Dünyada mislini sen eyle izhar
Çıkar menbaından nerde eğlenir

O nasıl ağaçtır halk etti Huda
Dalları aşağı kökü yukarda
REFIKÎ acaba misli nerede
Canlı mı cansız mı nerde eğlenir

—7—

Sevdiğim zâtına şikâyetim var
Şifahen söyleyim gel yavaş yavaş
Derunum kan ağlar gönlüm gamküsar
Gel otur yanıma gül yavaş yavaş

Söyleyim derdimi dinle özünden
Bir vefa görmedim asla yüzünden
Ben ağlayım kanlar aksın gözümden
Al sen mendilini sil yavaş yavaş

Sen vurdun sineme onulmaz yara
Aradım derdime bulmadım çare
Ne kemliğim gördün hey kalbi kara
Gel düşün halimi bil yavaş yavaş

Güzeller ahdine vefa etmez mi
Eyledi canıma ceza yetmez mi
Bu fırsat elinden bir gün gitmez mi
Utanır söyleyen dil yavaş yavaş

Bu dünya sevdiğim böyle mi kalır
Herkes ettiğini sonunda bulur
Çok büyük söyledin inşallah alır
Elinden fırsatı el yavaş yavaş

Derdimi ben sana söylerim heman
Yitirdim aklımı başım pek duman
Benden münasipli yâri bir zaman
Ara sen kendine bul yavaş yavaş

REFİKÎ yalvarır merhamet eyle
Ne derdin var ise gel bana söyle
Muradım gözümde kala mı böyle
Korkarım ayrılır yol yavaş yavaş

—8—

Ben dâr-ı dünyada lezzet almadım
Varlık ile yokluk olmuş olmamış
Çünkü yarenlerden vefa görmedim
Azlık ile çokluk olmuş olmamış

Zamane ahbabı sureta sever
Arkadan da tuzak kurmaya iver
Söyletir sırrını kalbinde ne var
Bana böyle ahbap olmuş olmamış

Sureta ahbaplık eder her zaman
Der rahat olamam görmesem bir an
Yanından kalkınca zemmeder heman
Ama bunun aslı olmuş olmamış

Doğru ol **REFİKÎ** sen çekme elem
Arzuhal ver Hakk'a elinde kalem
Kaydeder bir yere sahib-i kerem
Amma takip eden olmuş olmamış

SAMUT

Sıvas ilinde, Hacı Bektaş Veli'nin halifeleri veya o çağın önde gelen din adamlarının bir hayli mezar ve türbeleri var. Hemen ilk anda akla gelenlerden işte birkaçı: Sultan Yalıncak, Kara Pirbat (Kara Donlu Can Baba), Garip Musa, Şeyh Merzuban, Derdiyar, Seyit Baba ve Sultan Samut. Bu türbelerin hepsi de bakımlı olup ziyaretçileri eksik değildir.

Konumuz olan Samut, Kangal'ın Tekke köyünde. Türbesi köyün batısındaki tepenin eteğinde ve bir kümbet içinde. Yapısı altıgen olup, kesme taştandır. Duvarının kalınlığı 75 cm. kadar var. Doğu yöndeki penceresinin demirlerine çaputlar bağlanmış. Türbenin içine bitişiğindeki mescitten giriliyor. Her yanı yeşil örtülerle kaplı olan sandukası alçıdan yapılmış.

Daha çok niyet için gelen ziyaretçiler önce eşiğe yüz sürüyor, sonra sürünerek sandukaya yaklaşıyor, arkasından da dileklerini söylüyorlar. İsteklerinin yerine gelmesi için bir kurban vadediyorlar. Yine arkalarını dönmeden sürünerek kapıya kadar gidiyor, eşiği geçince ayağa kalkıyorlar.

Köy halkından 1896 doğumlu Ahmet Bakır, Samut'u şöyle anlattı:

«Asıl adı Samut değilmiş. Ne olduğunu biz de bilmiyoruz. Hacı Bektaş Veli'nin yakınlarından olduğu söyleniyor. Bir gün Hacı Bektaş halifelerine ruhsat veriyormuş. Gidip bu da ruhsat istemiş. Hacı Bektaş birdenbire celallanmış, 'Kime ruhsat vereceğimi ben bilirim, sen samut ol bakalım', diye bağırmış. Samut az konuşan demektir. İşte o günden sonra adına Samut demişler. Yedinci senenin sonunda dili çözülmüş. Hacı Bektaş Veli onu yanına ısmarlayıp eline bir izin kâğıdı vermiş. Arkasından da ocaktan bir kösevi alıp havaya fırlatmış. 'Git, demiş; bu köseviyi bul, düştüğü yerde bekle. Kösevi yeşerirse orada kal ve tekkeni aç, yeşermezse sen bu işi yapamayacaksın demektir, o zaman başının çaresine bak.'

«Efendi, onlar bize benzemez, evliyanın can gözü açıktır. Eliyle koymuş gibi köseviyi burada bulmuş. Başını beklemiş. Bir gün bakmış ki ucundan yeşeriyor, hemen tekkesini açıp irşada başlamış. Hizmetini görmek için Salman adında bir kişiyi yanına almış. Ömrü boyunca onunla oturmuş.

«Samut hiç evlenmemiş, onun için çocuğu da yokmuş. Köyümüzdeki ocakzadeler hep Salman'dan töremedir. Bakmayın siz onların Samut soyundanız demelerine.»

Köyün muhtarı Musa Tekkelioğlu ise Samut'u başka türlü anlattı:

«Biz o soydan gelmeyiz. Bize, babalarımız, dedelerimiz öyle söylediler. Hatta menakıbi de vardır: Padişah Sultan Murat Bağdat seferine giderken yolu Ulaş'a uğramış. Oranın en zengini olan ermeni Karagâvuroğlu'na misafir olmuş. Ev sahibinin ne biçim bir adam olduğunu soruşturmuş. 'Arazisinin ucu bucağı görünmez, her gün tarlalarını kırk çift öküz sürer', demişler. Padişah, bir gâvurun bu kadar zengin olmasına içerlemiş, ama sesini çıkarmamış. Yalnız öküzlerinin kesilip askerine yedirilmesini emretmiş. Dediği hemen yapılmış.

«Akşam üzeri abdesthaneye gideceğini söylemiş. Eline bir ibrik verip yol göstermişler. İbrikte bir yazı gör-

müş. Şunlar yazılıymış: 'Akşamın işini sabaha, sabahınkini de akşama bırakma.'

«Padişah bu sefer gâvura kızmamış, hatta onu takdir etmiş. Bir ara sormuş: «Çevrede ne var, ne yok?' Aleyhimde konuşan oluyor mu?' Karagâvuroğlu karşılık vermiş: «Evet padişahım, oluyor. Tekke köyünde bir şeyh türedi, hükümete atıp tutuyor..'

«Bu konuşmalar Samut'a anında mâlum olmuş. Hemen yola çıkıp padişahı Deliktaş geçidinde karşılamış. Sultan Murat yanında daima bir çift arslanla, bir çift kaplan bulundururmuş. Gelenin Samut olduğunu anlayınca hayvanları üzerine salıvermiş. Onların Samut'u parçalayacağı beklenirken, hikmet-i Huda, bir kedi kadar uysallaşıp eteğine sürünmeye, elini yalamaya başlamışlar, âdetâ niyaz etmişler. Durumu gözleriyle gören Sultan Murat yaptığına pişman olmuş. Samut'un sıradan bir şeyh değil, ermiş bir kişi olduğunu anlamış. Hemen tavrını değiştirip hal hatır sormuş. 'Ben, demiş; Bağdat'ı almaya gidiyorum, hayır duanızı beklerim. İzniniz olursa yarın yola devam edeceğim.' Samut şöyle bir düşünmüş. 'Yok, demiş; bir gece misafir etmeden seni bırakmam.' Padişah özür dilemiş. 'Ordunun erzakı da azaldı. Bir an önce büyük bir şehre ulaşmam gerekiyor.' Samut tekrar ısrar etmiş. Erenlerin hışmından çekinen padişah, peki demek zorunda kalmış.

«Samut, orduda ne kadar erzak ve yem kaldıysa hepsini yol üzerindeki Davulbaz köyünün höyüğüne boşalttırmış. Geride bir lokma yiyecek bırakmamış. Tekke'ye varınca hemen ocağı yakmış. Üstüne bir tencere koyup, içine tuz ve bulgur salmış. Göz açıp kapayıncaya kadar yemek hazırlanmış. Eline bir çömçe alan Samut, tencereyi karıştırmış ha, karıştırmış. Her karıştırışta tencereler büyümüş ve yanyana sıralanmış. Başlamış askere dağıtmaya. Eksilmek şöyle dursun, verdikçe çoğalmış, verdikçe çoğalmış. Dağ taş tencere ile dolmuş. Sonra kalkıp elindeki asayı biraz ilerdeki kayaya saplamış. Ora-

dan da arpa ve saman fışkırmış. Değil hayvanların günlük ihtiyacı,, haftalık, aylık yiyeceği öbek öbek yığılmış.

«Ertesi gün Sultan Murat ayrılırken sormuş: 'Dedem, Bağdat dönüşü sana bir hediye getirmek isterim. Benden ne talep edersin?' Samut başını yere eğmiş, 'Canının sağlığından başka bir hediye gerekmez.' Padişah memnun olmakla beraber, sorusunu gene tekrarlamış. Bu sefer Samut, 'dönüşünde ben bu dünyada olmayacağım ki' demiş. 'Bir iyilikte bulunmak istersen mezarımın üstüne bir kümbet yap.'

«Sultan Murat Bağdat'a gitmiş. Aylarca süren uğraştan sonra şehri zaptetmiş. En büyük camiinde ilk Cuma namazını eda ederken bakmış ki, Samut ön safta duruyor. Bir daha bakmış: Evet, orada. Namazı bitirmiş, dua edip eliyle yüzünü sıvazlayınca, yeniden dikkat etmiş. Bu sefer Samut'u görememiş. Orduyu seferber edip bütün şehri aratmışsa da bulduramamış.

«Dönüş yolunu özellikle köye uğratmış. Samut'un vefat haberini alınca çok üzülmüş. Vasiyeti gereğince mezarının üstüne işte bu kümbeti yaptırmış. Her ikisine de Allah rahmet eylesin.»

Hakkındaki söylentiler bu kadar. İkisi için de inanmaya zemin teşkil edecek bir kanıt yok. Çünkü, türbe kapısının üzerindeki kitabede ölüm tarihi yazılı: «Evasıt-ı Rebiülâhir 981 (Temmuz 1573) Hacı Bektaş Veli ile aralarında 236 yıllık bir zaman var. Bu nedenle birinci söylenti doğru olamaz.

IV. Murat'la da ilişki kurmamız imkânsız. Bağdat seferi 1638 yılında yapıldı. Yani Samut'un vefatından 65 yıl sonra. Aynı zamanda gidiş yolu Sıvas'tan geçmiyor ki. Bu sefere güney yolu takip edilerek gidilmişti.

Her ne kadar türbedeki mermer kitabe sonradan konmuşa benziyorsa da gün, ay ve yıl belirtildiğine göre ona inanmak zorundayız. Bu söylentileri halkın Samut'u manen yüceltmek için uydurduğu belli. Hani etkisi de görülmemiş değil. Çeşitli yüzyıllarda yaşamış olan şairler adını övgü ile anıyorlar. Yalnız bir noktanın göz-

den uzak tutulmaması gerekiyor ki, o da Fatih devri şairlerinden Muhyiddin, 1475 yılında yazdığı Hızırnâme adlı manzum kitabında *Samut Abdal*'dan bahsediyor, ve:

Geldi *Samut Abdal* ile hazır Hızır Abdal

Çeltük Dede'm geldi bile bir gûne görsem yüzlerin

diyor.

Eğer bu Samut Abdal, Kangal'ın Tekke köyünde yatan kişi ise, türbedeki kitabenin yanlış olduğu düşünülebilir. Değilse, —ki ben kitabenin doğruluğuna inanıyorum— daha önce yaşamış bir Samut Abdal'ın mevcudiyeti ortaya çıkar.

XIX. yüzyıl şairlerinden Erzurumlu *Noksanî* hayli uzun bir Şairnâme'sinde onu *Hıdır Abdal* ve *Sultan Yalıncak*'la eş tutuyor:

Hıdır Abdal *ile mermeri atan*
Sultan Samut *ile birlikte yiten*
Yalıncak *sefiller carına yeten*
Seyyit Battal Gazi veliden medet

Aynı yüzyılın ikinci yarısında yaşamış olan *Pir Yakup* da:

Koca Samut *buyruğunda hak idi*

diyor. Bu söz bize buyruk sahibi bir Samut'u işaret etmektedir.

Kangal'ın Alacahan bucağından Ömer Hulusî Efendi (1840-1910) türbesini ziyaret ettiği zaman yazdığı şiirde Samut'u şu sözlerle övüyor:

Geldim medet ey dergeh-i insâna azîzim
Rahmeyle bu dem hâl ü perîşana azîzim

Cismim gemisi kaldı bu girdâb-ı belada
Dilkeş düşüben kaldı bir ummâna azîzim

Zâten biliriz sâmid ü serdâr-ı velîsin
Târife ne, sen kâmil ü irfâna azîzim

Geldi nice dert ehli sana buldu şifâyab
Neşreylediniz himmeti her yâna azîzim

Dil yâresi bîmâr-ı vücûdun eleminden
Kurtulmağa geldî der-i Lokmân'a azîzim

Lutfeyle beni salma tehî eyleme meyus
Düşmez sana itlâk olunan şâna azîzim

Her halde tutup sıdk ile ihlâsı HULÛSÎ
El açtı gelip der-i Lokmâna azîzim

Samut hakkında yıllardan beri araştırma yapmama rağmen ne yazık ki, ancak üç deyişini bulabildim. 1 numaralı deyişi Âşık Kul Sevindik'ten, 2 ve 3 numaralı olanları da bendeki iki cönkten aldım.

—1—

Gel ey âşık sen bu esrârı Hakk'a
Erenlerin yolu sözünen değil
Muhabbet bir tohum ekip yeşertmek
O da oğlan uşak kızınan değil

Muhabbette bin bir türlü madde var
İçecek var, içmeyecek bade var
Bir yolun içinde kırk da cadde var
O da bu gittiğin izinen değil

Anda bir yol vardır yoldaş içinde
Nesne hasıl olmaz her baş içinde
Hakk'ı gören görür az yaş içinde
.....

Kuş misali bir çeşmeye konarsın
Acı tatlı demez içip kanarsın
Ayn-el yakîn Hakk'ı gördüm sanarsın
O da bu baktığın gözünen değil

SAMUT'um bir pîrden nasihat aldım
Men'aref ilmini okudum bildim
Katre katre olup ummana daldım
Çoklara karıştım azınan değil

—2—

Deli gönül ebsem otur yerinde
Gel denmeyen yere varma ne kayıt
Edersen hizmeti kâmile eyle
Her cahile hizmet etme ne kayıt

Bülbülün feryadı ah ile zâra
İnsan da yerişir kazanca kâra
Ararsan yerini tenhada ara
El içinde sual sorma ne kayıt

Aradım da buldum ben bir özge yâr
Âşık olan neyler namus ile âr
Sararsan ibrişim ibrişime sar
İbrişimi kıla sarma ne kayıt

ER **SAMUT**'um sen özünü pîre ver
Yakışırsa ağ üstüne kara ver
Verdikçe meylini sadık yâre ver
İrakıbe meyil verme ne kayıt

—3—

Be hey kalbi çürük fiili tezazil
Hakk'ı perdeleme gizli yâr olmaz
Yazık sana yazık yersin içersin
Bu yiyip içtiğin bize sır değil

Kara var kalbinde çürüktür özün
Ahdinde vefa yok yalandır sözün
Erhak meydanında karadır yüzün
Yalan Hak katında muteber olmaz

İşin benlik özün örçüm söylemek
Nefsine uyar da çekersin emek
Bu mudur Hak için hizmet eylemek
Nefse uyan bu meydanda er olmaz

SAMUT'um ol Hakk'ı severdi gerçek
Yalancı yâr olmaz sen ondan el çek
Bir kardeşin kavli yalan oluncak
Pîr olsa da hakikatte yer (i) olmaz

SERDARÎ

1834 yılında Şarkışla'da doğdu. Asıl adı Hacı, mahlası «Serdarî»dir. XIX. yüzyılın gözünü budaktan, sözünü padişahtan dahi esirgemeyen kudretli bir halk şairidir.

Fakir bir ailenin çocuğu idi. Daha ağzım gözüm diyemeden babasını kaybetti. O zaman tamamen çaresiz kaldı. El eline düştü. Mal yoktu, mülk yoktu, öğrenim dersen elifi tanımazdı.

Bir gün eşekten düşüp kolu kırıldı. Konu komşu ellerini çala çaputa sarıp sarmaladılar. Ama kendisi dur dediğin yerde eğlenip kalacak bir çocuk değildi ki; haşarı mı haşarıydı. Orasını kurcaladı, burasını deşti, yaranın iyi olmasına fırsat vermedi. Biraz daha gecikilse kangrene çevrilecekti. Ne ise ki, hazık bir sınıkçının eline geçti de, sağ kolunu dirseğinin altından kesip kurtardı. Derler ki: İşe başlamadan önce önüne bir kalbur armut koymuşlar. O da kolu kesilinceye kadar bu armutların hepsini yiyip bitirmiş. Sesini bile çıkarmamış. O günden sonra hep, «Çolak Hacı» namıyle anılmış. Kendisi bu tabirden çok içlenir, «ben çolak değilim, kolsuzum» diye üzülürmüş.

Orta boylu, iri yapılı, iri kafalı, sağlam bünyeli ve gür sesli idi. Ömrünün sonuna kadar vazgeçmediği üç tutkusu vardı: Kadın, av ve ekin biçme. Bu üçündeki hüner ve maceraları halâ ağızdan ağıza dolaşır.

Birkaç defa evlendi. Hepsinde de başı dertten kurtulmadı. O yüzden diyarı gurbete mi düşmedi, yoksa hapislere mi girmedi ki? Hele Kör Kadı'nın kızından çekmediği kalmadı.

Kör Kadı, Şarkışla'da hakimdi. Güzel bir kızı vardı. Serdarî gönlünü ona kaptırdı. Zaten gönül gönüle karşıdır, derler; kız da onu sevdi. Ama Kör Kadı, «Nuh dedi, Peygamber demedi». «Ben kızımı bir çolağa vermem» diye kestirip attı. Serdarî baktı ki iş tatlılıkla olmayacak, kaçırmağa niyetlendi. Bir gün kızı atın terkisine atıp yola düştü. Arkasından zaptiyeler yetişti ise de, onlarla anlaşmakta güçlük çekmedi. Lâkin bu sefer de kız ağlayıp, direnmeğe başladı. Yaptığına pişman olmuştu. Serdarî ne söylediyse teskin edemedi. En sonunda dedi ki:

Ceran gözlüm gene mahzun dursun
Bugün ağlamanın yeri değildir
Seni vatanından ilinden eden
O da er kişidir karı değildir

Söylettik dilberi sözü sağ imiş
Güzellikte hiç menendi yoğ imiş
Senin derdin benimkinden çoğ imiş
Bugün dertlenmenin yeri değildir

SERDARÎ'*nin huyu atını çekmek*
Üstüne binip de ortaya çıkmak
Tolga kargı ile kaburga sökmek
Bu da her arslanın kârı değildir

Bunun üzerine kızın sesi kesildi. Bir baş Adana'ya kadar gittiler. Orada tatlı günler geçirdiler. Serdarî bir aralık düşündü: Elin memleketinde ölünceye kadar kal-

maya imkân yok. Belki Kör Kadı'nın gönlü olmuştur. Şarkışla'ya dönersek bizi affeder.

Ama Kör Kadı inadından vaz geçmedi. Serdarî'yi derhal hapse attırdı. Kızı da başkasıyla evlendirdi. Dünyada şom ağızlar çok... Yemediler, içmediler; haberi sıcağı sıcağına Sıvas hapishanesindeki Çolak Hacı'ya ulaştırdılar. Bunu duyunca epeyce üzüldü. Bir köşeye çekilip uğrun uğrun ağladı. Mırıldana mırıldana deyişler söyledi.

Yenice bir haber geldi sıladan
Eğer essah ise büktü belimi
Dediler ki sevdiğini el almış
Kadir Mevlâ'm nasip eyle ölümü

Şahin dedikleri bir küçük kuştur
Yârin güzelliği göz ile kaştır
Kadir Mevlâ'm beni yâre kavuştur
Irak ise yakın eyle yolumu

Deli gönül yükseğinden uçayım
Uçayım da kanadım açayım
Muhannetin köprüsünden geçeyim
Coşkun sele uğratayım yolumu

SERDARÎ *der yükseğinde gezmeyim*
Dost elinden dolu bade süzmeyim
Yârdan başkasına kuşak çözmeyim
Yedi yerden bağlatayım belimi

Olanla ölene çare bulunmaz ki... Yıllar, herşey gibi o ateşin de üzerini külledi. Başından daha bir çok sevdalar geçti. Çocukları, torunları oldu. Gözünde fer, dizinde derman kalmayınca, titizlendi, herşeyden ve herkesten şikâyet etmeğe başladı:

Başım bulmadı halâsı
Yıkıldı ömrüm kalesi
Çektiğim avrat belâsı
Avrat bana neler etti
Neler etti neler etti

Avcılığına gelince: Bu cidden şaşılacak birşey. Sapasağlam kimseler dahi eline su dökemezdi. Uçana da, kaçana da, hepsine atardı. Serdarî'nin avdan eli boş döndüğünü gören olmamıştır. Hatta tertiplediği bir çok av partilerinde arkadaşlarına o başkanlık ederdi. Bütün bunları tek kolu ile nasıl beceriyordu? Demek ki herkese nasip olmayan üstün bir kabiliyete sahipti.

Bunun bir de şaka tarafı var: Bir av partisi gecesini Döllük köyünde geçirdiler. Sabahleyin erkenden kalkan Serdarî, çarığını koyduğu yerde bulamadı. Sordu, soruşturdu. Neticede, arkadaşı Memi'nin tazısı tarafından kaçırıldığını anladı. Köpek açlıktan orasını, burasını geveleyip iyice parçalamış. Artık giyilecek halini bırakmamış. Eline böyle bir fırsat geçer de Serdarî susar mı? Memi'yi karşısına çekip alaylı alaylı çarığın hesabını şöyle sormuş:

Ava gider ilken sapar
Çocuklardan ekmek kapar
Avratlardan çalar çırpar
Memi bu tazı senin mi

Sırtında duruyor çulu
Seğirtmeğe yoktur hali
Onbeş günde yer bir yalı
Memi bu tazı senin mi

Dereye girmiş ziniler
Çıkamaz çer çer çeniler
Memi değneği yeniler
Memi bu tazı senin mi

SERDARÎ *çarığın saklar*
Eline geçerse haklar
Issız odaları yoklar
Memi bu tazı senin mi

Bu değerli şair uzun ve çileli bir hayat yaşadı. Nihayet 1922 yılının Nevruzunda sabaha karşı vefat etti.

Okuma yazma bilmediği için şiirlerini bir defterde toplayamadı. Torunu Haydar Berk anlatmıştı: «Bazen bizi yanına çağırır, oğlum, derdi; zaman gelecek benim bu deyişlerimi sizden isteyecekler. O vakit mahcup olursunuz. İyisi mi bir defter al, ben söyleyim, sen yaz.»

«Sözünü dinlemezdim. Ekseriya defteri karalayıp, yazdım dede, diye aldatırdım.»

Talihsizliğe bakın ki, arkadaşları da, çevresi de umursamamış. Belki de en güzel şiirleri onunla birlikte unutulup gitmiş.

Nice yıl sonra Kadri Özyalçın'la, Kemal Gürpınar gayrete geldi. Binbir emekle derlediklerini «*Şarkışlalı Serdarî*» adındaki bir kitapta topladılar. Lâkin onlar da bize fazla birşey vermediler. Veremezlerdi de... Çünkü, yazılı belgelere dayanmayan, her parçası, belki de her dörtlüğü ayrı ayrı şahıslardan derlenip bir araya getirilen şiirler ancak bu kadar olur. Yine de hizmetlerini şükranla anmak zorundayız. Yoksa bugün, —kırık dökük de olsa— Serdarî'yi tanımamız mümkün olmayacaktı.

Bu çok sevdiğim şair hakkında mevcut bilgilere birşeyler katmak amacıyla ben de bir hayli çalıştım. İtiraf etmeliyim ki, bulduklarım emeğimin karşılığı değildir. Rahmetli kızı Ayşe Berk de şairdi. 1943 yılında uzun uzun konuştuk. Torunu Haydar Berk de bildiklerini anlattı. Çıraklarından İzzet Özbek sadece, «Ben o zaman çok gençtim. Hacı Emmi'nin yanında diz üstü oturur, sohbetlerini dinlerdim. Söze karışmaz veya birşey soramazdım ki..» demekle yetindi.

Bugün yaşayan akrabaları, hakkında bilgi vermek şöyle dursun, mevcutları dahi benden istiyorlar.

—1—

Bazı tecelli var cevr ü cefada
Boyun eğer gezer gamhanelerde
Bazısını gördüm zevk ü safada
Keyfini yetirir demhanelerde

Benzine baktım ki sararmış solmuş
Kendi eli ile belasın bulmuş
Vazgeç derim geçmez müptela olmuş
Ab-ı canbak söyler meyhanelerde

Yiğitlerin sınıfına katmışlar
Namusunu ilden ile satmışlar
Akıl hanesine sıfır atmışlar
Zerrece bulunmaz serhanelerde

Aklı fikri olan bunu heceler
Iyi kulak verin gençler kocalar
İlmi ile âmil olan hocalar
Adam irşad eder dersanelerde

Aklı olan ata ahını almaz
SERDARÎ'nin ahı hiç yerde kalmaz
Yiğitlik ne türlü kadrini bilmez
Boşa zincir sallar tersanelerde

—2—

Âlem gamda iken sen bir hoş olma
Nefsine uyup da zorba baş olma
Fukara okuna nişantaş olma
Atarken atarken vururlar seni

Hakkı iptal etme sen seni tanı
Ettiğin yanına kalır mı yani
Fitnelikte yekta ukba-yı sani
Ararken ararken bulurlar seni

SERDARÎ vurulmaz sen bir takkesin
Hak senin şerrinden bizi saklasın
Ayarın bell'oldu gram okkasın
Kantara saklansan bulurlar seni

—3—

Ha dedim ki gurbet ele çıkmayım
Bilmez mi sandınız yolu SERDARÎ
Dünyam için ahretimi yıkmayım
Çok ocak batırır deli SERDARÎ

Ben istemem cilvesizi cansızı
Gerdanı bir karış çifte bensizi
Serdarî der isen acın densizi
Bir kuru canıdır malı SERDARÎ

Dost bağının bülbülleri öterse
Gidi düşman dediğini ederse
Deli Kadı yârim alıp giderse
Ordan da getirir geri **SERDARÎ**

—4—

Kişi sağlığında etse vasiyet
Mevlâ'nın indinde bulur haysiyet
Benim her sözlerim öğüt nasihat
Alan alır almayana sözüm yok

Her bir meniyattan çektim elimi
Hakk'ın kelâmına tuttum dilimi
İstiyorum bir hayırlı ölümü
Dünya altın olsa daha gözüm yok

SERDARÎ tıfl iken çok çekti sitem
Halen çekmektedir kan ağlar didem
Çok muradım verdi ol Gani Huda'm
Bir muradım kaldı ona yüzüm yok

—5—[1]

I

Nesini söyleyim canım efendim
Gayri düzen tutmaz telimiz bizim
Arzuhal etsem de deftere sığmaz
Omuzdan kesilmiş kolumuz bizim

Sefil irençberin tebdili şaştı
Borç kemalin buldu boynundan aştı
İntikal parası binleri geçti
Dahi doğrulamaz belimiz bizim

Fukara ehlinin yüzü soğuktur
Yıl perhizi tutmuş içi kovuktur
İneği davarı iki tavuktur
Bundan başka yoktur malımız bizim

Çok dilek diledim kabul olmadı
Şu yalan dünyada yüzüm gülmedi
Hiç kimseye emniyetim kalmadı
Açılmadan soldu gülümüz bizim

Şu yalan dünyada hoş olamadım
Borçludan bir kere baş alamadım
Şu küçük öküze eş bulamadım
Söylemeden âciz dilimiz bizim

Zenginin sözüne beli diyorlar
Fukara söylerse deli diyorlar
Zamane şeyhine veli diyorlar
Gittikçe çoğalır delimiz bizim

---

1 Bu şiir iki bölümdür. Birincisi 1886-87 yılındaki kıtlığı, ikincisi ise Meşrutiyetin ilânından sonraki durumu anlatır.

Fukara halini kimse sormuyor
Ehl-i diyanetin yüzü gülmüyor
Padişah sikkesi selâm vermiyor
Kefensiz kalacak ölümüz bizim

Evlat da babanın sözün tutmuyor
Karnım açtır diye çifte gitmiyor
Uşaklar çoğaldı ekmek yetmiyor
Başımıza belâ dölümüz bizim

Rençberin sanatı bir arpa tahıl
Havasın bulmazsa bitmiyor pahıl
Tecelli olmazsa neylesin akıl
Dördü bir okkalık dolumuz bizim

Sekiz ay kışımız dört ay yazımız
Aclığından telef olur bazımız
Kasım demeden buz tutar özümüz
Mayısta çözülür gölümüz bizim

Tahsildarlar çıkmış köyleri gezer
Elinde kamçısı fakiri ezer
Döşeği yorganı mezatta gezer
Hasırdan serilir çulumuz bizim

Zenginin yediği baklava börek
Kahvaltıda eder keteli çörek
Fukaraya sordum size ne gerek
Düğülcek çorbası balımız bizim

Bir aşka geldik de biz bunu dedik
Üçyüz üç senesi bir sille yedik
Her nereye varsan sahipsiz Gedik[2]
Kime arz olacak halimiz bizim

2 Gedik: Sarkısla'nın eski adı.

Açılmadı ikbalimiz bahtımız
Şen olsun İstanbul pâyitahtımız
Tevellüt ellidir geçti vaktimiz
Nöbetin gözlüyor salımız bizim

SERDARÎ halimiz böyle n'olacak
Kısa çöp uzundan hakkın alacak
Mâmurlar yıkılıp viran kalacak
Âkıbet dağılır ilimiz bizim

II

Hakk'ın hikmetinden ibret almalı
Ağlayarak camilere dolmalı
Kurban kesip tövb'istiğfar olmalı
Böyle ilân etsin ulumuz bizim

Nerde Allah desen orada hazır
Bizim yardımcımız Hazret-i Hızır
Ali Sait Paşa değerli vezir
Bundan gayri yoktur ulumuz bizim

Enver'le Niyazi Arslan beyimiz
Efrad-ı askerdir karlı dağımız
Şeneldi bahçeler bitti bağımız
Meyveye düzüldü dalımız bizim

İstediğmiz gibi çıktı mânalar
İnşallah iy'olur gayri seneler
Milletin vekili akıldaneler
Gittikçe çoğalır şanımız bizim

Namazda niyazda hürriyet verdi
Çok şükür Mevlâ'ya murada erdi
Maiyette hazır İkinci Ordu
Arslan ile dolu çölümüz bizim

Selanik şehridir arslanlar yurdu
Düşmanın alnına topları kurdu
Fedakârımızdır Üçüncü Ordu
Zülfikar sahibi Ali'miz bizim

Irahmet deryası ümidim Hak'tır
Efendim çok yaşa duacın çoktur
Adaletine de diyecek yoktur
Âlilerden âli dinimiz bizim

SERDARÎ sen gel de bu işi boşla
Çekil bir tekkeye tekbire başla
Vilâyetim Sıvas yerim Şarkışla
Düşmez İstanbul'a yolumuz bizim

—6—

Ala idim sunam seni al ile
Eme idim leblerinden bal ile
Ağ memenden kızıl kızıl kan ile
Al kan etmek şu boynuma borç olsun

Bindirsem doruya taya yepeler
Ela gözden kanlı yaşlar sepeler
Ağ gerdana değen altın küpeler
Hep kan etmek şu boynuma borç olsun

SERDARÎ'nin hiç halinden sormazlar
Serimdeki sevdaları bilmezler
Aklım kesti seni bana vermezler
Alıp kaçmak şu boynuma borç olsun

—7—

Eş olur mu kara kazan helkiye
Zannı az olanlar söyler belki ya
Musavi olur mu arslan tilkiye
Herkes eşli eşin arar demişler

Olmasın istersen merteben yüce
Kimsenin hatırın kırma zerrece
Elin kapısını dürtme gizlice
El kapını yıkıp girer demişler

Zalimler kurtulup kaçar belleme
Kimsesizler bunda nâçar belleme
Her şahıs hakkından geçer belleme
Yiğit hukukunu arar demişler

Derin olur deryaların girdabı
Boşuna tüketme yüzünün abı
Ne kadar incedir şeriat babı
Bir kılı on iki yarar demişler

SERDARÎ boşuna dalma derine
Emr-i Hak ne derse gelir yerine
Kalem katılır mı Hak takdirine
Bir hükme Fatiha karar demişler

—8—

Bostan ektim yolu ile
Felek vurdu dolu ile
Cilve eyler kulu ile
Harabetti bostanımı

Hıyar gibi civanları
Vurdu yıktı doğanları
Kargı gibi soğanları
Harabetti bostanımı

Emek verdim sabahlardan
Umudum yok kabaklardan
Yiyemedim tabaklardan
Harabetti bostanımı

Düş gördüm gece yarısı
Tuttu yüreğim ağrısı
Yattı kalkmaz mısır darısı
Harabetti bostanımı

Sağlık olsun diyor dostlar
SERDARİ çeker mi yaslar
Perperişan patatesler
Verem etti bostanımı

—9—

Serim bulmadı halâsı
Yıkıldı ömrüm kalesi
Çektiğim avrat belâsı
Avrat bana neler etti
Neler etti neler etti

Misto bana yan bakıyor
Nevfel yüreğim yakıyor
Gelin çeneme çakıyor
Gelin bana neler etti
Neler etti nelei etti

Ekmeğe çarşıya varsam
Varıp damadımı bulsam
Bir bazlama ondört dirhem
Açlık bana neler etti
Neler etti neler etti

Çektiğim ah ü zar idi
Hem atasına yâr idi
İçinde Kasım var idi
Devlet bana neler etti
Neler etti neler etti

SERDARİ bunaldı kaldı
Küçükten sakalım yoldu
Hem malım elimden aldı
Nevfel bana neler etti[3]
Neler etti nelei etti

3 Misto (Mustafa), Nevfel, Kasım, Devlet: Serdarî'nin çocuklarıdır.

SUZANÎ

Asıl adı Vahap Bozkurt olan Suzanî, Kangal ilçesinin eski adıyla Mamaş, yeni adıyla Soğukpınar köyünde doğdu. Yakınları ve arkadaşları öldüğü zaman 60 yaşında olduğunu söylüyorlar. Buna göre doğum yılının 1885 olması gerekir. Babasının adı Ali'dir.

Her ne kadar çevresinden fazla uzaklaşmadı ise de, aklı ermeğe başladığı andan itibaren kendisini sazın ve sözün içinde buldu. Ustası Âşık Süleyman'dı. Ondan hem saz çalmasını, hem de âşıklığın usül ve törelerini öğrendi. Yetişmesinde Revanî ve Efganî'nin de yardımları olmuştur. Aslına bakılırsa bu üç âşık devamlı surette birbirlerine katkıda bulunmuşlardır. Suzanî'nin onlardan ayrıcalığı sazla birlikte ud ve keman çalmasını da bilmesidir.

Belli başlı bir öğrenim gördüğü söylenemez. Eski ve yeni yazıyı ancak kendine yetecek kadar bilirdi.

Arazisi varsa da, çiftçiliğe pek heves etmedi. Özellikle gençliğinde vaktinin çoğunu saz çalıp, köy köy, kasaba kasaba dolaşmakla geçirdi. Bir ara köy kâtipliği de yaptı. Sıvas'a yerleşince Demiryol Fabrikalarına girdi.

Köylüleri diyor ki: Onun içinde bir dert vardı. 1945 yılının Haziran ayında hastaneye yatırdılar. Üç gün için-

de ameliyat oldu. Yedi gün sonra da öldü. Abdülvehab Gazi Mezarlığına gömüldü.» Köylülerinin adını bilmediği hastalık siroz'du.

Dört çocuk babası idi. Çocukları yaş sırasına göre Hacer, Gazi, Nergiz ve Perihan'dır.

Ahmet Kutsi Tecer'in 1931 yılında Sıvas'ta düzenlediği «Sıvas Halk Şairleri Bayramı»na katılmasına rağmen Suzanî, her bakımdan az kültürlü ve âşıklığın bazı geleneklerini yerine getirememiş sade, fakat samimi ve içli bir köy şairidir. Deyişlerinin hemen hepsi türkülerden ibaret.

—1—

Olura olmaza kıymet vermezdim
Beni bir kötüye kul ettin felek
Evvel kıymetime baha yetmezdi
Şimdi kıymetimi pul ettin felek

Bu sineme açtın ey'olmaz yare
Dost beni düşürdü ah ile zare
Aradım kendime bulunmaz çare
Hastahaneleri yol ettin felek

Bu sinemi odlar ile doldurdun
Her zaman ağalttın nerde güldürdün
Benim Nergiz'imin benzin soldurdun
Elin dikenini gül ettin felek

Alışık tel takın çalın sazımı
Mevlâ'm kara yazmış benim yazımı
Anneden gülmedik emlik kuzumu
Yaktın sinesini kül ettin felek

Bir kez yüzün görsem Abbas kardaşın
Ezelden belâlı bu benim başım
Gelse muhabanım isim yoldaşım
Gözümün yaşını sel ettin felek

Dayım neden gelmez benim yanıma
Bu hasretlik kâr eyledi canıma
Yandım aşk oduna bak **SUZAN'**ıma
Emmizadelerim el ettin felek

—2—

Gönül şad olmanın zamanı geldi
Açıldı bahçede gülümüz bizim
Vatana hizmetin zamanı geldi
Çıkar fabrikadan şalımız bizim

Gönül arzu eder gezmeyi iller
Durmasın medhini söylesin diller
Çok terakki oldu yapıldı yollar
Hasret kavuşturur yolumuz bizim

Çok tabibe vardık olmadı Lokman
Âhir derde oldu Gazi'miz derman
Açıldı mektepler yükseldi irfan
Kolayca okunur yazımız bizim

Nice düşman toplandılar araya
Almağa vatanı hepsi sıraya
Paşalar derildi şanl'Ankara'ya
İsmet'le Gazi'miz şefimiz bizim

Ordumuz düşmana dedirdi aman
Vatan kan ağlarken oldu şadıman
Çok yaşasın hep çalışan kahraman
Dağıldı cihana ünümüz bizim

SUZANÎ der kime idek nazımız
Ayaklara toprak olsun yüzümüz
Bin yaşasın o sevgili Gazi'miz
Söylesin namını dilimiz bizim

—3—

Yine derunuma düştü bir ateş
Cesette damarlar sızlar da gezer
Yavrusundan ayrı düşen anneler
Gözetir yolunu bekler de gezer

Karadır kaşların gözlerin üzüm
Bir dahi sarılak gel körpe kuzum
Çok niyaz eyledim geçmedi sözüm
Felek ava çıkmış bizlerde gezer

Felek sen soldurdun yeşilim alım
Açılmaz bahçemde ol gonca gülüm
Ben gibi kırılsın kanadın kolun
Yaktın ciğerimi közler de gezer

Gider mi **SUZANİ** yürekte dağlar
Yaz bahar ayında gazelli bağlar
Derde düşmüş yavrum durmayıp ağlar
Naciler bacısı ağlar da gezer

—4—

Gönül sana bir nasihat edeyim
Gördüğün kapıyı çalmamak doğru
Yaşı küçük harman yeri dişlemiş
Öylesine yakın olmamak doğru

Ara namuskârın yolun beklesin
Fakir çıplak olsun dölün beklesin
Boşanmıştan düşmanımı saklasın
Karının dulunu almamak doğru

Akşam olur gelir eğri yüz ile
Sabah olur kalkar hain göz ile
Gezer gelir bir araba söz ile
Kapıdan dışarı salmamak doğru

Huri melek olsun eğri bakarsa
Ak ellere al kınalar yakarsa
Bozuk talih olur başa çıkarsa
Eğlenip yanında kalmamak doğru

Hayal gibi gezer benzer bir kuşa
Gönül mail olur o hilâl kaşa
Kerem gibi yanar düşer ataşa
SUZANI derine dalmamak doğru

—5—

Ocakta kahve pişirir
Gören aklını şaşırır
Çıkmış bahçede devşirir
Susam mıdır sünbül müdür

Sevdiğim seyrana çıkar
Ateşi sinemi yakar
Emzik emzik olmuş akar
Şeker midir şerbet midir

Asil bir zade uşağı
Belinde ipek kuşağı
Dökmüş gerdana aşağı
Zülüf müdür kâkül müdür

Sefil **SUZANÎ**'nin yâri
Boyu servi dal çınarı
Küsmüş söylemiyor bari
Dilli midir dilsiz midir

ŞEVKÎ

Şevki Esen, 1914 yılında Şarkışla'nın Tuzla köyünde doğdu. Babasının adı Ali, annesininki Ümmühan'dır.

Okula gitmedi. Tahminen 12 yaşında iken bir rüya gördü. Saçlı sakallı bir derviş ona bir kitap verdi, arkasından da «Bunu üç günde oku. Bitirince bir başkasını vereceğim» dedi. Gördüğü rüyayı sabahleyin babasına anlattı. O da sert bir sesle «Sus dedi, sus; içinde sakla. Böyle şeyler başkasına anlatılmaz.»

Şevki söylediğine pişman oldu ama, faydasız. Aradan üç yıl geçti. Aynı dervişi rüyasında tekrar gördü. Bu sefer yalnız değildi. Yanında iki kişi daha vardı. Aynı kitabı yeniden açıp bir sayfa gösterdi ve sıkı sıkı tenbih etti: «Senin dersin burası, iyi belle ha...» İkinci derviş bir kadeh uzattı. Şevki hemen tepesine dikti. Lâkin içinde birşey yoktu. Üçüncü derviş «Niye boş veriyorsun? doldursana?» dediyse de ikincisi aldırmadı. Sadece «Bu seferlik böyle olsun» demekle yetindi. Şevki onların bu tavrından pek birşey anlayamadı.

Sonraları daha çok rüyalar gördüyse de, bade sunan olmadı.

Bütün köylüler gibi o da rençberdi. Yaşı onbeşe değince bir de kız sevdi. Konuştular, anlaştılar. Lâkin sonunu getiremediler. Kızın babası «Onun neyini sevdin ki? Çıplağın biri» diye ayak diredi. Yine de ne olur, ne olmaz düşüncesiyle başka bir köyden zengin bir delikanlıya söz kesti.

Şevki birşey diyemedi. Kader böyle imiş deyip sustu. Bir gün tarlada herk yapıyordu. Bir de baktı ki, uzaktan bir davul sesi geliyor. Yaklaşınca sevdiği kızın gelin alayı olduğunu anladı. İşi bırakıp sırtını bir ağaca dayadı ve elini kulağına attı:

Nazlı yârin güllerini
Derdim gider derdim gider
Yâr gelirken hallerini
Sordum gider sordum gider

Yârin aşkına boyandım
Çiftin tutağna dayandım
Gelin giderken uyandım
Gördüm gider gördüm gider

Gül olam yârin destine
Düşerim onun kastine
Dostum yolunun üstüne
Durdum gider durdum gider

Çekme dünyanın cefasın
Ezin âşıkın kafasın
O güzelin ben safasın
Sürdüm gider sürdüm gider

ŞEVKÎ'nin destanı uzun
Almış o güzelin sözün
Benden istemişti izin
Verdim gider verdim gider

İlk askerliğini Merzifon'da yaptı. Okuma yazmayı orada öğrendi. İhtiyat askerliğini de Diyarbakır'da tamamladı. Dönüşünde köyünün yakınındaki tuzlaya kantarcı oldu. 16 Kasım 1982'de köyünde öldü.

Şevki saz çalmazdı. Fakat kolay yazar, rahat ve düzgün konuşurdu. İrticalen söylediği deyişleri şaşılacak derecede başarılıdır. Hepsi de bir olayı yansıtır.

—1—

Aşkın taburunu çektim üstüme
Sevda atomları gürledi geldi
Karşı koyamadım nazlı dostuma
Gönül hicap etti terledi geldi

Hücum etti bana durmadan cani
Sırrımıza vakıf ol yüce Gani
Gönül ordusunun başkumandanı
Ay gibi karşıma parladı geldi

Bir arzuhal yazsam âli zatına
Kabul buyurur mu yüce katına
Şahlandırıp binmiş aşkın atına
Çekse de gemini horladı geldi

Nere gidem yahu elinden şaştım
Dururken başıma belâlar açtım
Aşk u muhabbetin şerrinden kaçtım
Habire peşimden zorladı geldi

ŞEVKÎ der ki burda kalsın sözümüz
Hak katında paylaşılır kozumuz
Ne baharı belli ne de yazımız
Mevsimi kış etti karladı geldi

—2—

Tuzla'nın içinde yolumu kesti
Köşelerde dolandırdı kurt beni
Tam saat yedide evimi bastı
Kapı kapı dilendirdi kurt beni

Üçü birden yol üstüne düzüldü
Onları görünce bağrım ezildi
Her iki dizimin bağı çözüldü
Çamurlara belendirdi kurt beni

Yazık âşık dizin dizin süründü
Sanki kalkıp yürümeye erindi
Bir yol kayıp oldu tekrar göründü
Gittim diye yalandırdı kurt beni

ŞEVKİ ESEN rüzgâr gibi es dedim
Sen canından ümidini kes dedim
Yeter artık kurt paşaya pes dedim
Bu meydanda elendirdi kurt beni

—3—

Atatürk yollara demir döşetti
Bu varlıklar bütün senin Atatürk
Türkiye'yi adaletle yaşattı
Cihanda söylenir şanın Atatürk

Kimse bize doğru yolu açmadı
Ulu Tanrı böyle Ata seçmedi
Türkiye'nin senden gönlü geçmedi
Her zaman söylenir ünün Atatürk

Sayende bu millet dimdik gezerdi
Hep cahil köylüler yazı yazardı
Ufacık çocuklar imlâ düzerdi
Geçer mi elime günün Atatürk

Ey Ata'm ebedî uykuya yattın
Evlâtların kime emanet ettin
İsmet İnönü'nü vekil mi tuttun
O da bir sevgili canın Atatürk

ŞEVKİ ESEN size ağıt söylesin
İsmet, Fevzi bize yardım eylesin
Niyazımı melekler de dinlesin
Cennet olsun son mekânın Atatürk
1938

—4—

Nere gidem şaştım senin elinden
Sen beni eyledin perişan gönül
Kocamışsın haberin yok halinden
Gördüğü güzele kırışan gönül

Bazı uyanırsın bazı uyursun
Bazı şer olursun bazı hayırsın
Bazı küçülürsün bazı büyürsün
Var mıdır işine karışan gönül

Kâh gezersin İstanbul'da Konya'da
Kendi kendin dev görürsün aynada
Benden yüksek yok sanırsın dünyada
Var mıdır seninle yarışan gönül

Gayrı akıl ermez senin işine
Türlü türlü hal getirdin başına
Ne düşersin bu dünyanın peşine
Var mıdır ardından erişen gönül

Melek olsan kimse uymaz sözüne
Ölüm nedir görünmüyor gözüne
Ben olmasam kim bakardı yüzüne
Var mı benden başka görüşen gönül

Çok çalıştım amma susturamadım
Dünyadan ümidin kestiremedim
ŞEVKİ der ebedî küstüremedim
Ben oldum seninle barışan gönül

—5—

Bizim hanım hiç halimden bilmiyor
Aklını şaşırmış vay hanımcığım
Bana diyor niçin maaş gelmiyor
Ne kadar uzadı ay hanımcığım

Ücretimiz dörtyüz lira bellidir
Halka sorsan kazancımız küllidir
Elimize geçen üçyüz ellidir
Daha duymadıysan duy hanımcığım

Git de pazarları dolan diyorsun
Senin yaptıkların plân diyorsun
Ücret miktarına yalan diyorsun
Al da şu parayı say hanımcığım

Tükeniyor yeni aya girmeden
Ben usandım sana hesap vermeden
Maaş aldığımı borçlu görmeden
Bugünlük sandığa koy hanımcığım

Sekiz nüfusum var biri kedidir
Avans alan memurların adıdır
Altı elma aldım çocuk yedidir
Hani bana yok mu pay hanımcığım

ŞEVKÎ der almasam duramıyorum
Çıplak bir meclise giremiyorum
Esnafın borcunu veremiyorum
Gel şu elbisemi soy hanımcığım

—6—

Gelin çalışalım çiftçi kardeşler
Helâldan biriken mal bizim olsun
Önümüzden kaçsın görülen işler
Polat vücut çelik kol bizim olsun

Türkoğlu Türk derler soylarımıza
Herkes hayran bizim huylarımıza
Okullar yapıldı köylerimize
Her lisandan okur dil bizim olsun

Biz vatanî vazifeyi görelim
Devlet ne isterse hemen verelim
Şehirlere fabrikalar kuralım
Dokusun kumaşı şal bizim olsun

Zaferi kazanır emekler veren
Parmağın ısırsın Türkler'i gören
Bütün şehirlere işlesin tiren
Her tarafa giden yol bizim olsun

Kalkınmak isteyen doğrultsun yolu
Herkes bu sözüme demeli beli
Güzel şehirlerde dokunsun halı
Köylerdeki kilim çul bizim olsun

ŞEVKÎ ESEN yine yel gibi estin
Tarımda herkesi yürütmek kastın
Bütün düvellerden olalım üstün
Herkesin tuttuğu dal bizim olsun

—7—

Tarlada çift sürüyorsun
Hem tohumun eke eke
İrgalanıp yürüyorsun
Keklik gibi seke seke

Bülbüle dönmüş dillerin
Perişan olmuş hallerin
Kabarmış pamuk ellerin
Soyha çifte çöke çöke

Niçin terk eyledin beni
Evvelki ahdimiz hani
Inceltmişler sunam seni
Boz tarlayı söke söke

Dünyada yüzüm gülmedi
O yâr halimi bilmedi
Kimseye dilim kalmadı
Sana boynum büke büke

Bir ateş düştü özüme
Gücenme benim sözüme
Sakalım indi dizime
Senin kahrın çeke çeke

Böyledir **ŞEVKÎ**'nin işi
Belâdan kurtulmaz başı
Tükendi gözümün yaşı
Senin için döke döke

—8—

Veysel gecesine geldim
Hani Veysel hani Veysel
Sahneleri gamlı buldum
Fâni Veysel fâni Veysel

Biz üstadı soruyoruz
Tam izinden yürüyoruz
Çıra yaktım arıyoruz
Seni Veysel seni Veysel

Hani üstadımız nerde
Bizleri bıraktı derde
Edebiyat tarihlerde
Ünü Veysel ünü Veysel

Hikmet var idi sözünde
Lezzet var idi sazında
Bütün dünyanın yüzünde
Şanı Veysel şanı Veysel

Asil Türkler boyundandır
Sivrialan köyündendir
Şatıroğlu soyundandır
Kanı Veysel kanı Veysel

TESLİM ABDAL

Teslim Abdal, uzun süreden beri dikkatleri üzerine çeken değerli bir şairdir. Her antoloji düzenleyen bu gerçeği dile getirmekle beraber, eski bildiklerimize yeni birşey katamamış, aynı bilgileri tekrarlamakla yetinmişlerdir. Halbuki bu velût şairin ciltler dolusu deyişi vardır.

Yaşamı hakkında da fazla birşey bilinmiyor. Sadettin Nüzhet Ergun'un «Denizli'de namına izafe edilmiş bir Bektaşi tekkesinde medfun Teslim Abdal Sultan'ın bu şair olup olmadığı hakkında sarih bir fikir yürütemeyeceğiz»[1] şeklindeki ihtimalli görüşünü ondan sonrakiler, hiçbir gerekçeye dayanmadan kesinleştirmiş ve Teslim Abdal'ı Denizli'ye mal etmişlerdir.[2]

Şüphe götürmez bir hakikattir ki, Denizli'de namına tekke izafe edilen Teslim Sultan Abdal'la Teslim Abdal'ın bir ilgisi yoktur.

Kimliği hakkında bize ilk ipucunu, Sıvas Müzesi'ndeki «Bektaşî Tekkelerinin teftişi» adındaki defter veriyor.

---

1 Sadettin Nüzhet Ergun, **Onyedinci Asırdanberi Bektaşi-Kızılbaş Alevi Şairleri ve Nefesleri**, İstanbul Maarif Kitaphanesi, 1944, sh. 76.

2 Bkz. a— Abdulbaki Gölpınarlı, **Alevi-Bektaşi Nefesleri**, Remzi Kitabevi, sh. 16: 1963

b— Cahit Öztelli, **Bektaşi Gülleri**, Milliyet Yayınları, 1973.

Bu defter, Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılıp, Bektaşi Tekkelerinin kapatılması üzerine Padişah II. Mahmut'un emriyle düzenlendi. Orada şöyle bir not var:

«Sıvas sancağının Mecitözü kazasında vaki[3] Teslim Abdal Zaviyesi vakfının ba-berat-ı hümayun evlâdiyet ve meşruiyet üzerine mütevelli zaviyedarları Osman ve Himmet ve Hasan nâman kimesne ile elli bir ve elli iki senelerine (H. 1251-1252 = M. 1835-1836) mahsuben rüyet-i muhasebesi defteridir ki berveçhi âti zikr ü beyan olunur.»

«Vakf-ı mezburun vakfiyesi na-mevcut ve türbe-i şerifi karye-i mezkûrda olup civarı erbaadan ibaret olduğu ve hasılat-ı mezburu merkumun ahz ederek hanelerin zaviye ittihaz edip derununda in'am-ı taam edegeldiklerine şerh verildi.»[4]

Nerede doğduğuna dair bir kayıt yoksa da, Çorum ilinin Mecitözü ilçesinin Teslim Abdal köyünde öldüğü ve mezarının orada olduğu, hatta zaviye açıp ona gelirler sağladığı açıkça anlaşılıyor. XIX. yüzyılda vakfiye kaybolmuş, zaviye yıkılmış, mezarının üstündeki türbeden eser kalmamıştır. Yalnız mütevellileri evlerini zaviye haline getirip görevlerine devam etmektedir. Köyün bugünkü adı «Teslim»dir.

Teslim Abdal yoksul bir şair değil, zaviye açıp ona vakıflar temin edecek kadar hali vakti yerindedir. Köye adının sonradan verildiğine bakılırsa, o yörede hayli tanınmış ve saygı görmüş bir kişi olması gerekir.

Bu durumu yerinde saptamak için 19 Haziran 1982 günü sayın Hayrettin İvgin'le birlikte Teslim köyüne gittik. Köylülerle görüştük. Şair hakkında bilgileri yok. Onlar şairin adına «Teslim Baba» diyorlar. Mezarlık köyün dışında ve oldukça büyük. Tam ortasında duvarları taş çaylarıyla örülmüş ve yer yer çamurla sıvanmış, üzeri kiremitli türbe daha ilk bakışta dikkati çekiyor. İç zemi-

3 Mecitözü o zaman Sıvas eyaletine bağlı idi.

4 İbrahim Aslanoğlu, «Teslim Abdal», **Sıvas Folkloru** dergisi, Sa. 31

ni ve sandukası beton sıvalı. Her hali ile yakında bir onarım gördüğü belli. Muhtar dedi ki: «Şimdiki türbe tahminen 100 sene önce yapılmış. Şehit düşüp buraya yattığı zaman üzerini örtmüşler ama, zamanla yıkılmış, mezar uzun süre açıkta kalmış.»

Bir ara güldü. Sebebini sorduk. «Geçen yıl», dedi; «mezarın altında bir teneke altın var, diye bir lâf ortaya atılmış. Buna inanan aklı evvelin biri de gece mezarı açıp her tarafı delik deşik etmiş. Tabanı ve sandukayı çimentoyla onarışımızın sebebi bu.»[5]

Yaşamı hakkında biraz daha bilgi edinmek için diğer kaynaklara da başvurmak zorundayız. Özellikle kendi deyişleriyle, şairnâmelere:

Sadettin Nüzhet Ergun,

Dördümüzü bir araya sürdüler
İriş Teslim Abdal gel imdat eyle
Sordular da bol bol zahmet verdiler
İriş Teslim Abdal gel imdat eyle

sözleriyle başlayan nefesin, önceleri IV. Murat zamanı şairlerinden Kul Mustafa'nın olduğunu sanmıştı. Ama sonraları yanıldığını anladı. Bu Kul Mustafa'nın Kayıkçı Kul Mustafa'dan ayrı Alevi bir köy şairi olduğunu kabul etti. Aslında bu deyişin sahibi olan Kul Mustafa, Teslim Abdal'ın mürididir.

Şairimiz,

Pîrim Alioğlu'ndan bize gel oldu
Mürşit duydu müşkül işim hal oldu

sözleriyle, mürşidinin Alioğlu olduğunu açıkça ifade ediyor.[7] Başka deyişlerden de Züldan Muhammet ve De-

---

5 İbrahim Aslanoğlu, «Teslim Abdal'ın Köyünde», **Türk Folkloru** dergisi, Sa. 39

demoğlu'nun arkadaşları olduğu anlaşılıyor.[8] Alioğlu'nun mürşidi de Âhu'dur.

Alioğlu gibi var mıdır âsi
Sana geldim afvet hasların hası
Âhu Baba derler hem din ulusu
Müruvvet gözden gönülden düşürme[9]

dizeleri bu gerçeği saptıyor.

Şimdi mürşit ve mürit meselesini kısaca bir daha tekrar edelim: Kul Mustafa'nın mürşidi Teslim Abdal; Teslim Abdal'ın mürşidi Alioğlu; onun mürşidi de Âhu Baba. Züldan Muhammet'le Dedemoğlu da Teslim Abdal'ın çağdaşı ve arkadaşları. Yalnız Âhu Baba'nın kimliği hakkında kesin bir yargıya varmış değilim. Bu şair Diyarbakırlı Âhu mu, yoksa bir başka Âhu Baba mı? Eğer Diyarbakırlı Âhu ise, Teslim Abdal'ın XVII. yüzyıl şairi olduğu kesinlik kazanır.

Teslim Abdal'ın adı yalnız iki şairnâmede geçiyor. İkisinin yazılışı da XIX. yüzyılın ikinci yarısıdır. Aradan 200 seneye yakın bir zaman geçtiği göz önünde tutulursa verilen bilgilerin sıhhatli olmayacağı düşünülebilir. Ama yine de bir gerçek payının varlığı inkâr edilemez.

Teslim Abdal bülbül gibi şakıdı
Hizmeti çoğudu gülde bir zaman[10]
Pir Yakup

---

6 Sadettin Nüzhet Ergun, a.g.e., sh. 76

7 Cahit Öztelli, «18. Yüzyıl Tekke Şairi: Teslim Abdal», **Türk Folklor Araştırmaları** dergisi, S. 165, s. 3028

8 İbrahim Aslanoğlu, «Züldan Muhammet», **Türk Folkloru** dergisi, S. 39

9 Sadettin Nüzhet Ergun, **Bektaşi-Kızılbaş Alevi Şairleri ve Nefesleri**, Cilt: 3, s. 337

10 Ziya Gürel, **Hak Âşıklarından Deyişler**, Olgaç Matbaası, Ankara 1980, s. 178

Atası Şeyh Ahmet Teslim Abdal'ı
Muhammet Ali'ye talip et bizi[11]
Küstahoğlan

Küstahoğlan, Şeyh Ahmet Dede için Teslim Abdal'ın atasıdır diyor. Teslim Abdal da bir nefesinde,

Mümin olanları görür gözetir
Murat kenarında Şeyh Ahmet Dede
Koç kurban kuzular boynun uzatır
Murat kenarında Şeyh Ahmet Dede

Karşısında Hasan Dede Köçeği
Gülbank çeker evliyanın koçağı
Cennet-i âlânın yeşil çiçeği
Murat kenarında Şeyh Ahmet Dede

diye Şeyh Ahmet Dede'yi övüyor. Ayni şahıs hakkında başkalarının da övgüleri vardır.

Teslim Abdal, henüz yayınlanmamış bir duvazında «Evlâd-ı Resulüm seyyidim seyyid» diye övünüyor ve su katılmamış imamlar sulbünden geldiğini iddia ediyor.

—1—

Hayvanın yaylımı yatağı büktür
İnsan isen akıl yâr senin ile
Gel imdi yüke vur gör ki kaç yüktür
Dahi birkaç sözüm var senin ile

Bu manayı bölük bölük bölelim
Sonra gene hesabını alalım
Deniz suyu kaç içimdir bilelim
Çün hesaba durduk er senin ile

11 Ziya Gürel, a.g.e., s. 167

Cahiller yatağı zerktir zirektir
Âlimler yatağı Şam'dır Irak'tır
Yeryüzünde biten o kaç irenktir
Gitsin ki sayalım kar senin ile

Sana derim sana gözünü açtır
Bunu bilen ârif kâmil kardaştır
Gökteki yıldızın sayısı kaçtır
Sabahtan sayalım er senin ile

TESLİM ABDAL eyder gel sen bunu gör
Eğer ârif isen sen bu sırra er
Üç gözlü dört kulaklıdan haber ver
Gezmeyelim torlak tor senin ile

—2—

Benim bu sözlerim her daim sana
Bir yuva yapıp da göçer imişsin
Haklı nefeslerim kâr etmez sana
Buyruk okunurken kaçar imişsin

Yazık senin endamına boyuna
Muhabbetim vardır Havva soyuna
Elin yetmez ab-ı kevser suyuna
Zehirden zıkkımdan içer imişsin

Yıktığın her yere varan değilsin
Ağyârsın ahrete yâran değilsin
Çifte kantar yüke giren değilsin
Kükrer deve gibi kaçar imişsin

Hiç elin sözüne benzemez sözün
Şu iki cihanda karadır yüzün
Omuzu elifli kulağı uzun
Kösteği kırıp da kaçar imişsin

TESLİM ABDAL eyder mevali başın
Dünü günü koğdur gıybettir işin
Terzisi mi oldun sen bu kumaşın
Sındısın urmadan biçer imişsin

—3—

Dört duvar içinde olsa mekânım
Taşrasından esen yel bana neyler
Yanımdaki suyun havfin çekerim
Uzakta çağlayan sel bana neyler

Mekânım balçıktır üstadım Ali
Muhammed nesline demişim beli
Çekerim gayreti sürerim yolu
Ben Hak'tan korkarım el bana neyler

Şu dünyada gerçek erenler çoktur
. . . . . oktur
Bana derler girme geçiti yoktur
Yüzmesin bildiğim göl bana neyler

Gerçek olan canlar katara uydu
Aşk ile muhabbet ikrarın bendi
Ben pîrimden aldım hayır gülbengi
Haramisi olan bel bana neyler

TESLİM ABDAL eyder gözler kanlı yaş
Aradım yoğumuş bir sevdasız baş
Herkesin ameli kendine yoldaş
Haramzade olan kul bana neyler

—4—

İkilikten geçip bir dine karış
Talip bir tarık bir pîr de bir yeter
Gel beratın dost eyle bize hizmet
Sevda birkaç olmaz serde bir yeter

Benim diyen kişi özün yitirir
Mümin olan her noksanın bitirir
Gönül tahtı birdir sultan oturur
Sultan iki olmaz şarda bir yeter

On iki pîr gördüm döner çarkı bir
Gözetirim tairi bir şarkı bir
Erenlerin biri kırktır kırkı bir
Gerçekte imanla ikrar bir yeter

Gerçek erenlerin işi sır gerek
Bu sırrı örtmeğe gerçek er gerek
Allah birdir sevgi dahi bir gerek
Can bir Sübhan bir yâr da bir gerek

Dinlen imdi **TESLİM ABDAL** firağın
Hu deyince yakın eyler ırağın
İmam Cafer ulaş yandır çırağın
Ulaş bir menzile gayrı dur yeter

—5—

Ey gaziler nedir suçum
Ayan oldu sırlar bize
Ahret değil dünya için
Adulaştı pîrler bize

Kiminde ikrar imandır
Kiminin gönlü gümandır
Şimdi şöyle bir zamandır
Yol gösterir körler bize

Ben bilirim ben dokurum
Cahili halka kakırım
İlm-i hikmetten okurum
Gene cadı derler bize

Saraylar murayi oldu
Duyduk kastımıza geldi
Çöre çörpe nişan aldı
Ok atar ayyarlar bize

TESLİM ABDAL geldik şunda
Ahdim kaldı firağında
O divanda bu divanda
İmdat eylen erler bize

—6—

Evvel bize hak diyenler
Kirledi kirledi gitti
Nefsine tabi olanlar
Yırladı yırladı gitti

Kimi dilden muhib oldu
Kimi tuttuğunu saldı
Kimi yağmur bulut oldu
Gürledi gürledi gitti

Erler çeker çetin yayı
Mertlere ururlar tayı
Kimi bunda ne var deyu
Zorladı zorladı gitti

İvedir sınığın saran
İşte odur ona yâran
Elbet bu hamama giren
Terledi terledi gitti

TESLİM ABDAL der zatıma
Şek getirmem sıfatıma
Elin iti gıybetime
Hırladı hırladı gitti

—7—

Dükkân açtım mârifetten
Dükkânıma gelici yok
Bir küpe yaptım kudretten
Kulağına takıcı yok

Dükkânı açtım örterim
Alan yok kime satarım
Cevherim ağır tutarım
Kıymetini bilici yok

Gevherleri ağır kişi
Nice tartan sen bu taşı
Kalleşliktir elin işi
Bu manadan alıcı yok

Canını almış eline
Bülbül ağlıyor gülüne
Şimdi cananın yoluna
Sıdkile bir gidici yok

Bezirgânlar gelip geçer
Kimi konar kimi göçer
TESLİM ABDAL kaldı nâçar
İkrarında durucu yok

—8—

Ey felek bizi bu derde
Saldın ki sen nic'olasın
Yetişmemiş meyvamızı
Yoldun ki sen nic'olasın

Bize çektirdin gam gussa
Gönlümüz boyandı yasa
Metaımızı şu hasa
Çaldın ki sen nic'olasın

Kese bulunmaya derman
Sana kala bunca harman
Vardın başımıza ferman
Aldın ki sen nic'olasın

Ferman aldın destimize
Sultan oldun üstümüze
Garazlandın kastımıza
Yeldin ki sen nic'olasın

TESLİM ABDAL der ki yârı
Sana itibar yok yürü
Bunca peygamberden beri
Kaldın ki sen nic'olasın

—9—

Süren erenler süreği
Süre gelmiş süre gider
Münkir cehennem direği
Dura gelmiş dura gider

Uyma yezidin göçüne
Taşı dokunur kıçına
Münkir cehennem içine
Gire gelmiş gire gider

Bir gerçeğe indir başı
Gözünden dök yere yaşı
Yezidin elinde taşı
Ura gelmiş ura gider

Bırakmaz elden zilleti
Münkir Maviye milleti
Daim eder koğ gıybeti
Ede gelmiş ede gider

TESLİM ABDAL der basılmaz
Hakk'ın mürveti eksilmez
İt ürür kervan kesilmez
Üre gelmiş üre gider

—10—

Münkirler didar görmedi
Gitti vızıdı vızıdı
Al'evlâda hak demedi
Kaçtı tozudu tozudu

Yalancıdır yalan söyler
Haddince ummanı boylar
Güzel şah onları neyler
Gezer azıdı azıdı

Münkirler şahıma küser
Yok onda imandan eser
Sakalın bıyığın keser
Lânet kazıdı kazıdı

TESLİM ABDAL hayran düşer
Müminim der yoldan şaşar
Şeytanlar yüzüne işer
Eteğin çözüdü çözüdü

ZAKİRÎ

Babası Tokmakoğullarından Mustafa, annesi Ağzıpâk oğullarından Zeynep'tir. Her ikisi de Divriği'lidir. Zakirî 1899 yılında Kangal'da doğdu. Asıl adı Ahmet Kaynar olup şiirde Ahmet, Noksanî ve Zakirî mahlaslarını kullandı.

Ana karnında iken iki ayağı da bileklerinden içe dönüktü. Doğumundan sonra düzeltmek için çaba gösteren olmadı. Öyle büyüdü ve öyle yaşadı. Bu yüzden de Topal Hoca diye anıldı.

Okula 8 yaşında başladı. 10 yaşında annesini, 14 yaşında da babasını kaybetti. Onu dayısı yanına aldı. Okutmak, yetiştirmek istiyordu. Lâkin bazı zorunluluklar nedeniyle Rüştiye'nin ikinci sınıfından ayrılmak mecburiyetinde kaldı. Bir ara Malatya'ya gitti. Fakat orada çok kalmadı. Dönüp tekrar dayısının yanına geldi.

Kangal'da ticaret yapmak istiyordu. Önce bir dükkân açtı. Sonra vazgeçip arabacılık ve postacılığa başladı. Bu arada Tokat'ı, Samsun'u ve diğer çevre illeri dolaştı. Ağabeyisinin ölümü üzerine ayak işlerinden vazgeçti. Zaten sağlığı düzgün olmadığı için kendisine en uygun meslek olan imamlığı seçti. Ömrünün sonuna ka-

dar bu işten ayrılmadı. Boş zamanlarında ayakkabı tamirciliği de yapıyordu. 72 yaşında iken 9 Mayıs 1971'de Kangal'da akciğer kanserinden vefat etti.

Annesine ait bir anısını anlatırken diyor ki: «Annem de şairdi. Ölümünden bir gün önce beni yanına çağırıp o gün söylediği şiiri yazdırdı. Bu şiiri uzun süre defterimin arasında sakladım. Her okuyuşta annemi hatırlar ağlardım. Yine bir gün okulda bu şiiri okudum. Ağlaya ağlaya bîtap düşmüşüm. Garip bir haleti ruhiye ile kâğıdı yırttım. 10 yaşındaki bir çocuk aklı işte. Bunun saklanması gerektiğini nereden bilsin?»

15 yaşında iken Ruhsatî'yi okumağa başladı. Özellikle şu şiirini okur okur ağlardı:

Kâtip başın için arzuhalimi
Söyleyim davamı yaz birer birer
Zalim felek bendeyledi dilimi
Nüfuzun geçerse çöz birer birer

Kerem eyle yâre bildir halimi
Onulmaz sevdaya saldı serimi
Uğruna ben feda kıldım varımı
Akıtır kanlı yaş göz birer birer

Daldı da bu gönlüm ummana daldı
Daldı da dünyadan ne murat aldı
Bu aşkın mayası oradan geldi
Düzülür medhine söz birer birer

Şaşırdım hafta mı ay mı sene mi
Acep bulabilir miyim sunamı
Atsa Medine'ye ab-ı danemi
Süreyim babına yüz birer birer

RUHSATÎ'*nin sermayesi elinde*
Böyle yazar düzer kendi halinde
Bulamazsam yâri ölem yolunda
Seyyah et âlemi gez birer birer

Dudaklarında hep aynı mısralar dağları, bayırları, kırları gezip durdu. Bir gün rüyasında iki dilber gördü. Ellerinde bâde tutuyorlardı. Gaipten bir ses «bunlardan birini al, iç» dedi. Kızlara dikkat etti; bir tanesi komşusu idi. O da kendisi gibi anasız babasızdı. Eskiden beri kıza karşı içinde bir yakınlık, daha doğrusu hoş bir kıpırdama duyardı, ama kendisine yaklaşamazdı. Bu nedenle onun elindekine uzandı. Tam alacağı sırada uyandı. Heyecanlı idi, memnundu. Birden dili çözülüp şu beyitleri söyledi:

Deli gönül sana müjdeler olsun
Nazlı yârim bize geldi duydun mu
İntizar edemem Mevlâ'dan bulsun
Elde bâde naza geldi duydun mu

Uyanınca ele aldım kalemi
Bilmem bu hal bana dert mi belâ mı
Evvelce hiç vermez iken selâmı
Açıp dilin söze geldi duydun mu

Bu sefer başladım halin sormaya
Tahammülüm yoktur dedi durmaya
Aşktan yana yaraları sarmaya
Pamuk ile beze geldi duydun mu

Sunam ben düşeli senin aşkına
Merhamet etmedin bir dem şaşkına
Lutf ü kerem eyle Allah aşkına
Dertlerimi yaza geldi duydun mu

ZAKİR *ordan geldi bu aşkın varı*
Her gün eder idim ah ile zârı
Giyinmiş kuşanmış gördüm o yârı
Dilberane geze geldi duydun mu

İlk söylediği deyiş budur. İkincisi ise daha güzel, daha candan:

Söyleyim bir destan dinle nazlı yâr
Giyinip alları sallan bir zaman
Adı karşısında serseri gezme
Tara perçemini tellen bir zaman

Bu aşkın ateşi coşkundur serde
Ne çare ki derman bulunmaz derde
Âlemden ağyârdan uzak bir yerde
Yeşer bostan gibi güllen bir zaman

Bu aşkın hançerin yarama vurma
Düşman karşısında sallanıp durma
Her gelip geçene gönlünü verme
Yâr kendi kendini kullan bir zaman

Ah çektim derinden yandı ciğerim
Hiç kimse yanında yoktur değerim
Gördüm tedarikim burdan giderim
Sen de arkam sıra yollan bir zaman

Suna boylum eyle derdime derman
Kırılıp düşmesin muradım bir an
Ey ZAKİRÎ *sen de eylegel devran*
Namlı âşık gibi dillen bir zaman

İlk şiirlerini hep Ahmet adı ile söyledi. 1919 yılında bir dükkân açtı. Bir gün erkenden dükkâna gitti, ama darabaları indirmedi. İçeride oturup yazdığı şiirleri yüksek sesle okuyordu. Meğer Âşık Meslekî de dışarıda darabaya yaslanmış, onu dinliyormuş. Okuması bitince içeri girdi, konuştular. Mahlasının ne olduğunu sordu. O da. «Mahlasım yok ki» dedi. Bunun üzerine Meslekî «Mahlassız şair olmaz. Dur sana bir mahlas vereyim» dedi ve ayaklarına uzun uzun baktıktan sonra şu deyişi söyledi:

Açtım dükkânımı girdim içeri
Hâk-i pâyinize geldim sabahtan
Âşıklar yitirmez namusu arı
Zevrakla ummana daldım sabahtan

Bülbül gibi her dillerden ötersin
Bu dertli sineme derdin katarsın
Çeşit çeşit metaını satarsın
Yine dalgalandım doldum sabahtan

Niçin benden muhabbeti kesersin
Az birşeyden kırılır da küsersin
Terazini asumandan asarsın
Kuru tellerine güldüm sabahtan

Mahlasım MESLEKÎ *Bekir'dir adım*
Her mecliste vardır lezzetim tadım
Şimdi mahlâsına NOKSANÎ dedim
Ehl-i dil olmuşsun bildim sabahtan

Şiir bitince sordu: «Yoksa beğenmedin mi?» Beğenmiyecek ne var ki? Doğuştan noksandı işte. Ha bunu yüzüne vurmuşlar, ha vurmamışlar, gerçek değişir mi? Noksanî adını benimsedi gitti...

1925 yılında bir alevi köyünde dereden tepeden konuşuyorlardı. Sohbet bir ara saza ve söze intikal etti. Noksanî kendi deyişlerinden okudu. Dinleyenler «Bunlar senin değil ki? Bizim Noksanî'nin» dediler. Bizim diye, geçen yüzyılda yaşamış olan Alevi şair Erzurum'lu Noksanî'yi kastediyorlardı. Adamları ikna güç olmadı ama, ad benzerliğinden dolayı deyişlerinin daima ona mal edileceği muhakkaktı. Bu nedenle hemen orada adını değiştirdi. Bundan sonra «Zakirî diyeyim bari» dedi.

Eflatun Cem Güney Sıvas'tan ayrılalı bir hayli zaman olduğu için bu olaydan haberi yok. Zakirî'nin adını o halâ Noksanî biliyor. Meslekî adındaki kitabının sonuna aldığı Noksanî mahlaslı deyişlerin hepsi, Zakirî'ye ait.

Gençliğinde biraz saz da çalmıştı. İmamlığa başlayınca vazgeçti. Hem saz, hem söz, hem de imamlığı bir arada yürütemedi. Aslına bakılırsa sazı pek beceremedi de.

1927 yılından önce idi. Kertmeli Âşık Meslekî, Zakirî'nin yanına geldi. «Beylere senin de adını verdim. Gelip deyişlerini okuyacaklar, hazır ol» diye bir de haber getirdi. Arkasından da ekledi: «Eğer zamana ve zemine uygun olmayan birşeyler söyledinse onları ortaya çıkarma. Ne olur, ne olmaz; yak onları.» Meslekî'nin 'beyler' dediği Rıdvan Nafiz'le Eflatun Cem'di. Ne söylemişti Zakirî? Kadirî tarikatındanım, biraz da Nakşibendî'yim. Gerisi Allah, Muhammed, namaz, niyaz, aşk, meşk.. Hepsi o kadar. Ama yine de çekindi. İçindeki şüpheyi defetmek için Meslekî'nin sözüne uydu. İlk söylediği deyişlerin hepsini yaktı.

Zakirî usta yüzü görmeden yetişti. Ne Ruhsatî kolunun devamıdır, ne de Meslekî'nin çırağı? Bu meselenin aslını kendisine sorduğum zaman gülmüştü. Şöyle karşılık verdi: «Meslekî, değil o zaman, ömrünün sonuna kadar usta olmadı ki ben ona çırak olayım...»

Deyişlerinin tümü, kendisi gibi âşık olan oğlu Abdulkadir Kaynar'dadır.

—1—

Bir âciz kemterim ol âli hünkâr
Aşkın teskinine bir çare bilmem
Bu aşk etti beni âlemde bed-ter
Daldım şu âlemde avare bilmem

Ne Hızr'a düş oldum ne bâde içtim
Aşkın tesbihiyle kendimden geçtim
Vücut harap oldu ben nare düştüm
Atıldım alevsiz bir kora bilmem

İlm-i ledünni'den bî-haber özüm
Benden ne sorarsın ey iki gözüm
Mevlâ'nın kemteri gayet âcizim
Hakikatten nokta bir kara bilmem

Dört kapıda kırk pencere âlişan
Kırk makamda gezer daim dervişan
Ben bir âciz kemter kaldım perişan
Kırk birde dalmadım ezkâra bilmem

Yazım yanlış boyun eğdim kadere
Nice bin mihnetle düştüm kedere
Selâm söyle demişsiniz pedere
Açılmış sinemde çok yara bilmem

Aşkın deryasına dalmış **ZAKIRÎ**
Yürütür gemisin yoktur fikiri
Hakk'ın in'amına eaip şükürü
Cûşa gelip düştüm bizara bilmem

—2—

Seni arayanlar meskenin bilmez
Yakında uzakta illerde misin
Yedi kat göklerde yedi kat yerde
Dağlarda taşlarda çöllerde misin

Halkeden Haklâk'ın kevn ü mekânı
Seni bilmeyenin olmaz imanı
Dervişler devreder gezer cihanı
Deryada ummanda göllerde misin

Melâikler dolu yedi semada
Kimi secde rükû kimi duada
Emrinde bulutlar gezer havada
Yağan yağmurlarda sellerde misin

Niceler aradı ayda güneşte
Kimini ağaçta kimini taşta
Kimisi var dedi haçta ateşte
Kışta fırtınada yellerde misin

Seni tastik eder hep kurtlar kuşlar
Her zaman sücutta ağaçlar taşlar
Her seherde bülbül figana başlar
Susamda sünbülde güllerde misin

Onsekiz bin âlem bu cümle mahluk
Derler ki vardürür elinde Halik
Senden başka var mı ezkâra lâyık
Safi kalpte zâkir dillerde misin

ZAKİR'in maksudu bulmaktır seni
Varlığından zarar yoktur gümanî
Zerrece sarsılmaz muhkem imanı
Gönlü salim temiz kullarda mısın

—3—

Tahtına çıkmış da eyliyor devran
Bin naz ile sultanıma den gelsin
Göz göz olmuş yarelerim perişan
Öz can için dermanıma den gelsin

Aşkın hançeriyle vurduğu yare
Derindir efendim bulunmaz çare
Çıkartıp alları giyindim kara
Hublar içre hûbanıma den gelsin

Nasıl medhedeyim kaşı kemanı
Elma yanaklıyı şirin zebanı
Onulmaz derdimin odur dermanı
Tabip içre Lokman'ıma den gelsin

Alayım elime pamuk elleri
Doya doya emem tatlı dilleri
Yanakta açılan gonca gülleri
Canım içre cananıma den gelsin

Yağma etti gönlüm hüsn-i cemali
Vücudum mahvetmek arzu emeli
Fedadır uğruna **ZAKİR**'in malı
Ol afet-i devranıma den gelsin

—4—

Dinleyin ağalar medhin edeyim
Elma yanaklımın kara kaşlımın
O gül yüzlerine kurban olayım
Dal gerdanlımın da sırma saçlımın

O yârin açılmış gülü goncadır
Boyu fidan beli gayet incedir
Mutabık fakirce hemen bencedir
İpek poşulumun güneş başlımın

Bir yol öpemedim kara gözünden
Geçilmez ki cilvesinden nazından
Hokka dehanından şirin sözünden
Kiraz dudaklımın inci dişlimin

Âşık oldum cemalini görünce
Al kınalar yakmış sedef eline
Bir gönül bağlıdır her bir teline
Henüz çağı on üç on dört yaşlımın

Bin deyiş söylerim hem gidişine
Evvel sevip sonra terk edişine
ZAKİRİ girdin mi sen de düşüne
O turunç memeli beyaz döşlümün

—5—

Mihnet-i elemle derdimi benim
Yazarken efendim kalem kan ağlar
Adular elinden incinir gönlüm
Sabreylesem cefa bilem kan ağlar

Gelinceye kadar hadd-i nisaba
Koyun kuzu gibi düştüm kasaba
Çektiğim gam keder gelmez hesaba
Çoktur meşakkatim çilem kan ağlar

On üç on dördünde ana babaya
Hasret kaldım gömlek ile kebeye
Dağ başında çok sarındım abaya
Düştüm gurbet ile sılam kan ağlar

Soldu açılmıyor gonca güllerim
Tutmaz oldu ayaklarım ellerim
Lal oldu söylemez bülbül dillerim
Ağzımdan dökülen kelâm kan ağlar

ZAKİR'in her zaman ağır çilesi
Tartmaz terazisi ölçmez kilesi
Kimseye kemliği yoktur sılası
Çeker cevr ü mihnet elem kan ağlar

—6—

Beyhude gamlanma divane gönül
Cümle âlemlerin rızkın veren var
Yaptığın hatadan habersiz sanma
Kara karıncayı gece gören var

Hakk'ın toprağına mülküm var deme
Dam ile harmanda hakkım var deme
Güçlü kuvvetliyim arkam var deme
Sırt üstü insanı yere vuran var

Yoksul düşmüş olsan deme fakirim
Zenginliğin sonu nedir okurum
Ben güzelim deyi halı dokurum
Nice Zeliha'lar Yusuf Kenan var

Âşıklık satarsın beyhude gözüm
Olura olmaza yoktur bir sözüm
Her seher dergâha tutarım yüzüm
Âşıkların sonu Âşık **NOKSAN** var

Kaynaklar

AGÂHÎ:

— Vehbi Cem Aşkun: «Sıvas Halk Şairleri», **Doğuş gazetesi** (Sıvas), Ağustos 1958

— Ali İhsan Tuncalı: **Emlek Alevi Şairleri**, Türkyolu-Bizim Şehir Mat. İzmit 1967, Sh. 84-109

— Refik Ahmet Sevengil; **Çağımızın Halk Şairleri**, Atlas Kitabevi, İstanbul 1967, sh. 63-68

— Müjgân Cunbur: **Başakların Sesi**, Ankara 1968, sh. 132-134

— İbrahim Aslanoğlu: **Sıvas Folkloru** (dergi), Sayı: 32, Eylül 1975

AYŞE BERK:

— Kadri Özyalçın-Kemal Gürpınar: **Şarkışlalı Serdarî**, Sıvas 1938

— İbrahim Aslanoğlu: «Ayşe Berk», **Sıvas Folkloru** (dergi), Sayı: 22, Ekim 1974

DERDİMEND:

— İbrahim Aslanoğlu: **«Sıvas Halk Şairleri Bayramı»**, Sıvas 1965, sh. 66-71

— İbrahim Aslanoğlu: Derdimend, **Su Dergisi**, Sayı: 42, Ağustos 1964

— İbrahim Aslanoğlu: **Sıvas Folkloru** (dergi), Sayı: I, Şubat 1973

— Kutlu Özen: «1970-1981 Yılları Arasında Kaybettiğimiz Sıvas'lı Halk Şairleri», **Türk Folkloru** (dergi), Sayı: 63, Ekim 1984

EMSALÎ:

— Âşık Emsali, **Nasihat Destanı**, Doğuş Matbaası, Sıvas, tarihsiz, 32 sh.

— İbrahim Aslanoğlu, «Emsalî», **Su** (dergi), Sayı: 46, Sıvas 1964

— İbrahim Aslanoğlu, **Sıvas Halk Şairleri Bayramı**, Güven Matbaası, Sıvas 1964, 86 sh.

— İbrahim Aslanoğlu, «Seferberlik Destanı», **Sıvas Folkloru** (dergi), Sayı: 55 Sıvas 1977

ER MUSTAFA:

— İbrahim Aslanoğlu: **Divriği Şairleri**, Ekin Mat. İstanbul 1961, sh. 11-16

GİRYANÎ:

— İbrahim Aslanoğlu: **Divriği Şairleri**, Ekin Mat. İstanbul 1961, sh. 76-86

FERYADİ:

— Vehbi Cem Aşkun: **Sıvas Folkloru**, Cilt: I, Kâmil Matbaası, Sıvas 1940, sh. 293

— Sadettin Nüzhet Ergun; **Onyedinci Asırdanberi Bektaşi, Kızılbaş-Alevi Şairleri ve Nefesleri**, İstanbul Maarif Kitaphanesi, İstanbul 1944, sh. 347-349

— Vehbi Cem Aşkun, «Feryadî», **Yayla** (dergi), Sayı: 30-31, Temmuz-Ağustos 1945

— Vehbi Cem Aşkun: «Sıvas Halk Şairleri», **Doğuş** (gazete, Sıvas), 13 Ağustos 1958

— Abdülbâkî Gölpınarlı: **Alevi Bektaşi Nefesleri**, İstanbul 1963, sh. 195

— Vasfi Mahir Kocatürk: **Saz Şiiri Antolojisi**, Ayyıldız Mat. Ankara 1963, sh. 449

— Refik Ahmet Sevengil: **Çağımızın Halk Şairleri**, Atlas Kitabevi, İstanbul 1967, sh. 134-139

— Vehbi Cem Aşkun: **Yermie ve Güldürüler**, Eti Mat.. Ankara 1973, sh. 38-39

— İbrahim Aslanoğlu: «Deli Derviş Feryadî'den İki Ağıt», **Sıvas Folkloru** (dergi), Sayı: 23, Ocak 1975

— İbrahim Aslanoğlu: «Deli Derviş Feryadî», **Sıvas Folkloru** (dergi), Sayı: 28, Mayıs 1975

İCAZET:

— İbrahim Aslanoğlu: «İcazet», **Su Dergisi**, Sayı: 54, Ağustos 1965

— İbrahim Aslanoğlu: **Sıvas Folkloru**, Sayı: 20, Eylül 1974

— İbrahim Aslanoğlu: «1970 yılından beri Kaybettiğimiz Sıvas Halk Şairleri», **Sıvas Folkloru**, Sayı: 43, Ağustos 1976

— Kutlu Özen: «1970-1981 Yılları Arasında Kaybettiğimiz Sıvaslı Halk Şairleri», **Türk Folkloru**, Sayı: 63, Ekim 1984

KEMTER:

— Besim Atalay: **Bektaşilik ve Edebiyatı**, Matbaa-yı Âmire, İstanbul 1340 (1924), sh. 64

— Prof. Dr. M. İlhan Başgöz: **İzahlı Türk Halk Edebiyatı Antolojisi**, Cilt: I, İstanbul 1956, sh. 61

— Ali İhsan Tuncalı: **Emlek Alevi Şairleri**, Türkyolu-Bizim Şehir Mat., İzmit 1967, sh. 74-77

— İbrahim Aslanoğlu: «Âşık Kemter'in Yayınlanmamış Şiirleri», **Sıvas Folkloru**, Sayı: 9, Ekim 1974

— İbrahim Aslanoğlu: **Âşık Veli**, Kültür ve Turizm Bakanlığı MİFAD Yayını, No. 53, Ankara 1984, sh. 5, 6

KUL SABRİ:

— Refik Ahmet Sevengil: **Çağımızın Halk Şairleri**, Atlas Kitabevi, İstanbul 1967, sh. 69-73

KUL SEVİNDİK:

— Ziya Gürel: **Hak Âşıklarından Deyişler**, Olgaç Matbaası, Ankara 1980, Sh. 130-136

KUSURİ:

— Süleyman Giryanî-Hasan Fehmi Kusurî: **Necmül-Kulup yahut Gönüller Yıldızı**, Türk Neşriyat Yurdu, İstanbul 1949

— İbrahim Aslanoğlu: «Kusuri», **Sıvas Folkloru**, Sayı: 71, Aralık 1978

MUSTAFA:

— İbrahim Aslanoğlu, «Mustafa Öztemiz», **Sıvas Folkloru** (dergi), Sayı: 8, Sıvas 1973

REFİKİ:

— İbrahim Aslanoğlu: «Refiki», **Sıvas Folkloru**, Sayı: 78, Temmuz 1979

SAMUT:

— İbrahim Aslanoğlu: «Samut», **Sıvas Folkloru**, Sayı: 69, Ekim 1978

SERDARİ:

— Kadri Özyalçın-Kemal Gürpınar: **Şarkışlalı Serdari**, Sıvas 1938

— Vehbi Cem Aşkun: **Sıvas Folkloru** Cilt: I, Kâmil Matbaası, Sıvas 1940, sh. 315-322

— Dr. M. İlhan Başgöz: **İzahlı Türk Halk Edebiyatı Antolojisi**, İstanbul 1956, sh. 138, 155

— Refik Ahmet Sevengil: **Çağımızın Halk Şairleri**, Atlas Kitabevi, İstanbul 1967, sh. 7-13

— Müjgân Cunbur: **Başaklarına Sesi**, Şark Matbaası, Ankara 1968, sh. 244, 245

— Vehbi Cem Aşkun: **Yerme ve Güldürüler**, Ankara 1973, sh. 26-32

— İbrahim Aslanoğlu: «Serdarî», **Sıvas Folkloru**, Sayı: 29, Haziran 1975

SUZANİ:

— Ahmet Kutsi: **Sıvas Halk Şairleri Bayramı**, Sıvas 1932

— Prof. Dr. M. Fuad Köprülü: **Türk Sazşairleri Antolojisi**, Kanaat Kitabevi, İstanbul 1940, sh. 728

— Vasfi Mahir Kocatürk: **Saz Şiiri Antolojisi**, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1963, sh. 498

— Refik Ahmet Sevengil: **Çağımızın Halk Şairleri**, Atlas Kitabevi, İstanbul 1967
— İbrahim Aslanoğlu: «Suzani», **Sıvas Folkloru**, Sayı: 76, Haziran 1979

TESLİM ABDAL:

— Besim Atalay: **Bektaşilik ve Edebiyatı**, Matbaa-yı Âmire, İstanbul 1924, sh. 76, 87
— Murad Uraz: **Türk Edip ve Şairleri**, Cilt 4, İstanbul 1940
— Sadettin Nüzhet Ergun: **Onyedinci Asırdanberi Bektaşi, Kızılbaş-Alevi Şairleri ve Nefesleri**, İstanbul Maarif Kitabevi, İstanbul 1944, sh. 76-87
— M. Teyfik Oytan: **Bektaşiliğin İçyüzü**, Cilt: I, İstanbul 1948, sh. 167
— Cenap Ozankan: **Kırk Halk Şairi**, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1960, sh. 41-45
— Cahit Öztelli: «18. yüzyıl Tekke Şairi Teslim Abdal», **Türk Folklor Araştırmaları**, Sayı: 165, Nisan 1963
— Abdülbâkî Gölpınarlı: **Bektaşi Nefesleri**, Remzi Kitabevi, İstanbul 1963, sh. 15, 53, 93, 94, 195, 221
— Refik Ahmet Sevengil: **Yüzyıllar Boyunca Halk Şairleri**, Tan Gazetesi ve Matbaası, İstanbul 1965, sh. 61, 62
— Vasfi Mahir Kocatürk: **Tekke Şiiri Antolojisi**, Ayyıldız Matbaası, İstanbul 1968, sh. 266
— İbrahim Aslanoğlu: «Teslim Abdal», **Sıvas Folkloru**, Sayı: 31, Ağustos 1975
— Ziya Gürel: **Hak Âşıklarından Deyişler**, Olgaç Matbaası, Ankara 1980, sh. 137-141
— İbrahim Aslanoğlu: «Teslim Abdal'ın Köyünde», **Türk Folkloru**, Sayı: 41, Aralık 1982
— İbrahim Aslanoğlu: «Teslim Abdal», **Halk Kültürü** I, 1984, sh. 23-32

ZAKİRİ:

— Eflatun Cem Güney: **Meslekî**, İstanbul Maarif Kitaphanesi, İstanbul 1953, sh. 90-96
— Cenab Ozankan: **Kırk Halk Şairi**, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1960, sh. 186-190
— İbrahim Aslanoğlu: «1970 Yılındanberi Kaybettiğimiz Sıvas Halk Şairleri», **Sıvas Folkloru**, Sayı: 43, Ağustos 1976
— İbrahim Aslanoğlu: «Zakirî», **Sıvas Folkloru**, Sayı: 34, Kasım 1975

Söz Halkın...

Ben bir kolsuz Serdari'nin kızıyım
Ak kağıt üstünde kara yazıyım
Yokluğun elinden nasıl geziyim
Böylece malumun olsun Atatürk

Ayşe Berk

.....
Yine gam yükünün tüccarı geldi
Çekemem bu derdi bölek seninle
Seni seven âşık sararıp soldu
Çekemem bu derdi bölek seninle

Deli Derviş

.....
Buluta girmekle güneş batamaz
Yarılıp çıkması bir yele bakar
Çörçöp gelip su yolunu tutamaz
Silip süprülmesi bir sele bakar

Kusurî

.....
Serdari halimiz böyle n'olacak
Kısa çöp uzundan hakkın alacak
Mâmurlar yıkılıp viran kalacak
Âkibet dağılır ilimiz bizim

Serdarî

.....
Teslim Abdal der basılmaz
Hakk'ın mürveti eksilmez
İt ürür kervan kesilmez
Üre gelmiş üre gider

Teslim Abdal

F
K 8000000